

Yeni Öncü

AYLIK SOSYALİST DERGİ

NİSAN 87 SAYI:2

K.D.V. Dahil 500 TL.

TARIM
İŞÇİMİZE
YASAL GÜVENCE

LENTİ
NİRİ
DIR

EVKİ
AKİCİ

HAYALİ RAKAM
DEĞİL DOYACI
ÜCRET İSTİYÖ

TÜSTAV

**Demokratik
İşçi
Sendikaları
Konfederasyonu için ileri**

İÇİNDEKİLER

SAHİBİ: Nuran AĞAN
YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ: Ahmet ÜNAL
TEKNİK HAZIRLIK: atölye görsel
ADRES: Çatalçeşme Sok.6/1
Huzur Han. Kat.4 Cağaloğlu-İST.
TEL: 511 35 81
MATBAA: Baskı: ZİYA Ofset

DAĞITIM: EMEK DAĞITIM
DİZGİ: PAMUKÇUOĞLU

HAVALELER: NURAN AĞAN adına
Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi
Hesap No. 102950

ABONE KOŞULLARI:

Yurt içi Yıllık 5000 TL.
Yurt dışı Yıllık 40 DM.
Yurt dışı Tek sayı 3,5 DM

Bu Sayıda 1
Ülkenin Geleceği Açısından
Sendikal Politikanın Önemi.....Yeni Öncü 2

EKONOMİ-POLİTİKA-DEMOKRASİ 4
Grev Dalgası ve Görevlerimiz.....Yetkin KARA 6
ABD'nin Basra Körfezi'ne Yerleşme Planları
SEİA ve Türkiye.....Seçkin KIR
Genel Hizmet-İş Kongresi'nin
Yeni Dönem Yeni Görevlerimiz.....Ahmet URAL 11
Düşündürdükleri.....Yeni Öncü 12
Otomobil-İş ve Açlık Grevleri.....Barış GÜVEN 13
Sosyalist Basına Saldırı..... 15

DÜNYADAN 16
Solidarnoş Hükümet Diyalogu 17
Valessa ile Söyleşi 20
"Sosyal Emperyalizm"den Çin'e Diktatörlük
Transferi 21
Kontralara Yardımda ABD-Güney Afrika İşbirliği 21
Lübnan'da Ne Oluyor?.....A.SARIALİ 22

TARTIŞMA 27
Sosyalizm Tek Partililikle
Nitelenemez.....Tekin YILMAZ

KADIN
Kadın Sorunu Erkeklerin de SorunudurNedret SENA 31

BİLİM-EĞİTİM-DEMOKRASİ 40
Akademik Mücadele (Soruşturma)
Bilim, Eğitim ve Akademik MücadeleAhmet MÜFİT
Dursun BOLBAY
Lale İNEZ
16 Mart Faşist Katliamı.....Mustafa DOĞANER 51

KÜLTÜR-SANAT
Erdoğan KAR'la 'SU' Filmi Üzerine Söyleşi 52
Şiir Sezai SARIOĞLU

Bu sayıda

İlk sayımız, sayısız olumsuzluklarla elinize ulaştı. Özellikle İstanbul'da hayatı, bir haftadan fazla etkileyen kar ve dağıtımdaki irademiz dışı aksaklıklar derginin Ankara ve İzmir'e ulaşmasını epeyce geciktirdi.

Dergimiz kısmen içerik, özellikle de biçim açısından önemli ve haklı eleştiriler aldı. Bu nedenle, ikinci sayıdan başlayarak kapak ve iç düzenlemede köklü değişiklikler yaptık. Tüm eleştiri yöneltilere teşekkür ediyor ve bu olumlu tutumlarını sürdürmelerini diliyoruz.

Bu sayıda uzun süredir tartışılan, bizim de tartışmaları bir yaptırım altına almak için beklettiğimiz sendikal politikanın geleceğine ilişkin düşüncelerimizi açıklıyoruz. "Yetkin Kara" arkadaşımızın "Grev Dalgası ve Görevlerimiz" yazısı ile Genel Hizmet-İş Kongresi üzerine yaptığımız yorum ve öneriler baş yazımızı destekler nitelikte.

Ekonomi-Politika-Demokrasi bölümün-

de "Seçkin Kır" ABD'nin Ortadoğu politikasını ve SEİA'nın işlevini ele aldı.

Dünyadan bölümümüzün en önemli haber yorumu "Dayanışma Sendikası'nın bölünmesi" ile ilgili. Bu konudaki haberi "Der Spiegel"den aktardığımız röportajla bütünlemeye çalıştık.

Bir diğer yorum da Lübnan'daki gelişmelerle ilgili. "A. Sarıali"nin yorumuna "Stern" dergisinin "V.Canbulat"la yaptığı bir röportajı ekliyoruz.

Kadın bölümünde, Nedret Sena'nın ilgi göreceğini sandığımız bir yazısını okuyacağız. Yazının uzunluğuna karşın, bütünlüğünün bozulabileceği kaygısı, yazıyı bölmeden yayınlamamıza neden oldu.

Bu ay tartışma kürsüsünde tek konuşmacı var. Bir önceki "Sovyetler'de Sosyalist Demokrasi mi?" yazısı ile başlattığı tartışmayı sürdürüyor. Bu kez tezini 1917 ve hemen sonrasında Lenin'in ve parti Merkez Komitesi'nin yazı ve kararlarından alıntılarla güçlendirmeye çalışıyor. Bu noktada bir açıklamayı gerekli görüyoruz.

İlk sayıda "Çıkarken" yazısında "tartışma bandı" ile ilgili açıklamalar belli ki yeterli olmamış. Bu band hangi yazının üzerine konmuşsa o yazı, dergi perspektifinin dışında demektir. Yani dergiyi hiç bir biçimde bağlamamaktadır. Bu anlamda "kendi türünü" iyi temsil etmesi koşulu ile Sosyalizm'i temel alan her türden görüşü yayınlamaya açığız.

Bilim-Eğitim-Demokrasi büromuz ilk sayıda A.Ural'ın başlattığı tartışmayı zenginleştirerek sürdürüyor. Bu doğrultuda onlarca öğrenci ile röportajlar yapıldı. Ancak içlerinden en kapsayıcı olanları yayınlatabiliyoruz.

Son olarak okuyucularımızın daha aktif katılımını ve mektuplarınızı beklediğimizi yeniden hatırlatmakta yarar görüyoruz.

ÜLKENİN GELECEĞİ

AÇISINDAN SENDİKAL

POLİTİKANIN

ÖNEMİ

Kapitalist bir ülkede işçi sınıfının takınacağı tavırların ülkenin geleceği açısından genellikle belirleyici önemde olduğu bilinen bir gerçekliktir. Bu açıdan bakıldığında yazımızın başlığı bir tekrar gibi algılanabilir. Ancak biz biliyoruz ki işçi sınıfının tavrı, ülke geleceği açısından tek belirleyen değildir. Diğer sınıfların konumları ve çatışması da ülkenin dönemsel kaderini belirleme yahut önemli ölçüde etkilene yeteneğine sahiptir.

Bugünse durum biraz değişiktir. Ülkemizde kapitalizmin gelişme dinamikleri ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sınıflar yelpazesi, sınıfların mücadelesi gelenek(sizlik)leri vb. verilerin ışığında, 12 Eylül'ün sonuçlarının yarattığı ortam ele alındığında, varolan koşullar açısından işçi sınıfının takınacağı tavırların belirleyici olacağını görürüz. Bu gerçeği egemen sınıfların çoktan görmüş olduğu her davranışlarından anlaşılmaktadır. Egemen sınıfların dışında sosyal-demokrat politikacıların bir kesimi ve işçi düşmanı, hain sarı sendikacı liderler de aynı gerçeği görmüş durumdalar. Ne yazık ki bu gerçeği en önde görmüş olması gereken radikal sosyalistler ve demokratların çoğunluğu henüz kendi iç sorunlarıyla uğraşıyor. Biz bir süre için onları kendi haline bırakıp ülke sathında kısa bir gezintiye çıkalım ve tüm dostları uyandırabilecek "birkaç etlili gerekçe" bulmaya çalışalım (!)

TÜRKİYE NEREYE GİDİYOR?

Varılan noktada Türk egemen sınıflarının ekonomik, sosyal ve siyasal gündemi oldukça kabarık. 24 Ocak çıkmazda... Basına yansıyan banka kurtarma operasyonları hastanın komaya girmesini engelleyici tedbirlerdir. Devlet, Eylül öncesine göre çok yetkinleştirse de istenen niteliğe ulaştırılamadı. Toplumsal çimento olarak düşünülen Kemalizm tutmadı, Kemalizmin dolduramadığı boşlukları doldursun diye düşünülen İslam radikalizmi, şeriatçılık, bu boşlukları umulandan daha hızlı doldurdu. Böylece hem orta ve küçük sınıfların tepkilerini, hem de bir kısmı Arap sermayesine yaslanmış tekelin çıkarlarını temsil etmeye başladı. Muhalefet yükselmeye ve geçmiş çerçeveyi ciddi biçimde zorlamaya başladı. Sosyalistler ise yeniden toparlanıyor ve örgütleniyorlar... Toplumda ekonomik, sosyal ve ahlaki bir çöküntü gözleniyor. Siyasal olarak Kıbrıs sorununa, Ermeni sorunu ve "Kürt Sorunu" eklendi.. Kıbrıs sorunu Türk egemen sınıflarının Kıbrıs ve Ege'deki (başta petrol yatakları ol-

mak üzere) çıkarlarının eksenini durumunda. Ermeni sorunu ise Türkiye'nin AET ilişkilerinde çok yönlü bir işlev görüyor. "Kürt Sorunu" ise şimdilik Türk egemen sınıflarının Musul ve Kerkük'teki petrol çıkarları ile Ortadoğu ilişkileri açısından bir eksen görevi oynamaya aday görünüyor. Ancak kısa bir süre sonra Türkiye'nin Avrupa ile ilişkilerinde de Ermeni sorununu sollayan bir gündeme dönüşeceğe benziyor. Çünkü Avrupa kamuoyu hem insan hakları açısından "Ermeni Sorunu"ndan daha çok "Kürt Sorununa" duyarlıdır, hem de başta İngilizler ve Fransızlar olmak üzere Avrupa sermayesi Ortadoğu petroleri ile çok ilişkilidir...

Bu tablo içinde belirleyici olan ekonomi olduğuna ve Türk egemen sınıfları ekonomik çıkmazdan kurtulması için yeterli dinamiği yaratamadığına göre; Türkiye kapitalizminin geleceği a)AET'ye katılma, b)Kıbrıs ve Ege'deki çıkarlar, c)Yabancı sermaye girişi için gereken istikrar ve güven d)GAP Projesi bir de AET'ye girmek ile oluşacak yeni pazar ve yatırım alanları e)Musul ve Kerkük'teki petrol!.. (Doğu sorunu ve sınır olayları).

Bunlardan ilk dördü bugün için "Yürümeye çalışılan sarp keçi yolları"dır.

Sonuncu yolda atılacak adımlar ise, tüm çözümlerin tıkanmasına ve Türk egemen sınıflarının "başka çıkış yolunun kalmadığı" biçiminde düşünmelerine bağlıdır. (1)

REJİMİN GELECEĞİ

Vardığımız noktada tablonun olası sonuçlarına ilişkin tartışmak mümkün. Öncelikle egemenlerin hesaplarına bakalım.

Birincisi, egemen sınıflar şimdilik çoğunlukla 24 Ocak'tan dönmek istemiyor. Ve bu politikayı alternatif-siz görüyor.

İkincisi, 24 Ocak istenen sonuçları daha yaratamadı, düze çıkmış değil, üstelik hem politikanın kendi açmazları, hem de diğer söz konusu nedenlerden tıkanma belirtileri gösteriyor.

Üçüncüsü, muhalefet (başta işçi sınıfı olmak üzere) yeniden toparlanıyor ve örgütleniyor. (Burada, 24 Ocak'ın siyasal tekabülünün bir askeri rejim olmasında, bu unsurun belirleyici olduğunu hatırlamak gerekir.)

O halde, sistemin her ne kadar "açılma", "demokratikleşme" eğilimi gösterdiği gözleniyorsa da, güçlü bir biçimde yeniden "kapalı rejime yönelme" potansiyelleri taşıdığını ileri sürebiliriz.

Bu süreci ise her zaman olduğu gibi ülkedeki sınıflar mücadelesi belirleyecektir. Bunu biz görüyorsak, egemen sınıflar da görüyor ve tartışıyor demektir.

Egemenlerin masa başında yaptığı hesaplar (12 Eylül'de olduğu gibi) çarşıya uymayabilir. Ancak bilmeliyiz ki, "Ocak kararlarının hayata geçtiği ortamda bütün sınıfların ve siyasi akımların kendilerini en açık biçimler içerisinde ortaya koyarak geniş siyasal parçalanmalara yol açmalarına dayanmak -dün- olanaklı olmadığı" (2) gibi, bugün de olanaklı sayılmamalıdır. Aksi bir düşünce fazla iyimser olacaktır.

SENDİKALARIN GÜNCEL ÖNEMİ

Bu ortamda diğer tüm sınıflardan daha çok şey kaybetmiş, **örgütlenme düzeyi (ekonomik demokratik açıdan) en ileri ve örgütlenme yeteneği**

en gelişmiş sınıf işçi sınıfıdır. Ve bu onu öncü sınıf konumuna yükselten birçok özelliğinden sadece biridir.

Herkes görüyor ki, işçi sınıfı adım adım 12 Eylül'ün tozunu silkip ileriye doğru hareket almaktadır. Bu nedenle biricik demokratik yasal silahı sendikalar şu anda en çok tartışılan konulardan biridir. Sendikaların bunca tartışılır olması boşuna değildir. Ülkemizde işçi sınıfı dahil tüm emekçi sınıfların gelenekleri yasalar el vermesinde fiilen örgütlülüğünü korumaya yetmemektedir. Bir işçi sınıfı partisinden söz etmek de mümkün değildir. Bu nedenle sendikalar ekonomik demokratik mücadelede **yaşamsal** bir önem taşımaktadır.

İşte bu nedenle Türkiye işçi sınıfının en ileri örgütsel mevzisi olan DİSK askıda tutulmaktadır. Ve en az 3-4 yıl daha bu böyle sürecektir.

Bu noktada egemen sınıfların planı açıktır: İşçi sınıfını Türk-İş içinde toplamak... Türkiye İşçi Sınıfı kitlelerinin saflarında Eylül öncesi 5 temel bölünme söz konusudur.

- 1- Muhafazakârlar
- 2- İslamcılar
- 3- Sosyal Demokratlar
- 4- Sosyalist ve Devrimci Demokratlar
- 5- Faşistler

Tüm bu siyasal bölünmeler kendi sendikal merkezlerini yaratmış olsalar da esas olarak iki örgütsel merkez ve belirleyici iki rekabetten söz etmek mümkündür. **Birincisi** Türk-İş'dir. Türk-İş egemen sınıfların işbirlikçisi bir ihanet çizgisine sıkışıkya sarılmış bir yönetim ve bu yönetimi benimseyen işçilerle muhalif ve sosyal demokrat işçilerin rekabetini temsil etmektedir. **İkincisi**, DİSK'tir. DİSK, sınıf ve kitle sendikacılığı ilkeleri temelinde kurulmuş bir örgüt olarak sosyal demokratlarla Sosyalistlerin rekabetini temsil eder. (Ve her geçen gün DİSK içinde ve işçi sınıfının en ileri kesimlerinde Sosyalistler güven ve yandaş kazanmaktaydı.)

Bunu bilen egemen sınıflar DİSK'i askıya alıp, Türk-İş'i desteklemişlerdir. Çünkü işçi sınıfının Türk-İş'de toplanması koşulunda asıl tehlike olan Sosyalist işçilere seçenecek ka-

lacaktır. Ya Türk-İş gelip sosyal demokratların potasında eriyecek ya da ayrı sendika kuracak. (Ki, bunun da çok güç olduğunu görmekteyiz.) Burada büyük bir parantez açalım: "Bazı "aklı evvellerimizin" aklına "Türk-İş'e gidildiğinde neden Sosyal Demokrat potada eriyelim?" sorusu takılabileceğini de düşünerek yanıtlayalım. Bunun 3 nedeni vardır:

Birincisi: İki temel güç çatışırken, genellikle daha küçük ve marjinal kesimlere taraf tutmak kalır. Aksi "bölücülük" olacaktır. Ve sonu tecrüttür.

İkincisi: Sendikacılığı bilen Türk-İş'li sendikacılarla, sosyal demokrat sendikacıları iyi tanıyanlar bilirler ki, onlara karşı, onların yöntemleriyle ve alanlarında mücadele edilirse mağlubiyet kaçınılmazdır. Çünkü Şevket Yılmaz'ın ve Kırıkoğlu'nun taleberidirler. Burjuva politikacılığını ve sahtekarlığı iyi bilirler.

Üçüncüsü de; Türkiye işçi sınıfı dün DİSK'e varmış da olsa henüz sosyal demokrasiden **umut kesmemiştir**.

İşte tüm bunlardan dolayı **egemen sınıflar kendilerine sadık iki siyasal çizginin, muhafazakârlarla, sosyal demokratların Türk-İş'te birliğini istemektedir**.

Peki, Yarın, Gün, Alınları gibi müseccel sosyal reformistler niçin Türk-İş'i istemekte ve DİSK'in Türk-İş'ten ayrılmasını lanetlemektedirler.

İlk olarak, bu kesim DİSK içinde tepeden inme yöntemlerle elde ettikleri köşe başlarını DİSK'in askıya alınmasıyla yitirmişlerdir.

Bunun sonucu "Utkan ve savaştan" geleneklerini yaşatmanın (!) en güçlü siyasal akım görüntüsü yaratmanın "ucuz" araçlarını da yitirmişlerdir.

İkinci olarak, dün "ileri demokrasi" hayali görenler bugün bu tezlerden "geri adım" atsalar da, alışkanlık üzere, demokrasinin geleceğini Sosyal Demokraside görmekten vazgeçmemişlerdir.

Bu noktada rotayı iyice şaşırp, Türk-İş'te çalışmayı bir taktik sorunu olarak dahi ele almayıp bunu bir ilke sorununa dönüştürmektedirler. Bu mantığı sürdürmeleri koşulunda

yarın, salt egemen sınıflarla aynı politikayı sürdürmüş olma talihsizliği ile değil, aynı zamanda işçi sınıfının ileri bir kazanımını ilkel olarak reddetmek talihsizliği ile de hatırlanacaklardır. Umalım bu iki yüzlü politikayı bir an evvel terketmeler, böylece devrimci demokrat kimliklerini terketme noktasına sürüklenmesinler.

Demokratik bir İşçi Sendikaları Konfederasyonu için İLERİ!

Tüm bunlardan sonra açıkça görebiliriz ki, önümüzdeki dönemin tayin edici çelişkisi -(burjuvazi- işçi sınıfı çatışması) sendikal haklar için sendikalarla işveren-hükümet ikilisinin çatışması biçiminde somutluk kazanacağı gibi;

Sol içindeki ayırd edici kriterde sendikal politika olacaktır!

Bir yanda bağımsız sendikalar bir yanda askıya alınmış DİSK, bir yanda da Türk-İş durmaktadır. Tüm iş-

çi sınıfının gerçek çıkarlarını temsil edenler bağımsız sendikalarda DİSK'i beklemektedir. Ancak görüyoruz ki, **DİSK en az 3-4 yıl daha bekletilecektir** ve DİSK'i beklemek Türk-İş yandaşlarının değirmenine su taşımak olacaktır.

Bağımsız sendikalar ise her iş koluna hitap edemedikleri gibi ufukları DİSK'in açılması ile sınırlı kaldığı için bir **tıkanıklık döneminin** belirtilerini sunmaktadırlar. Bu arada da Türk-İş yandaşları bağımsız sendikaları Türk-İş'e katmanın çalışmasını hızlandırmışlardır.

Tüm işçi sınıfı sosyalistleri, Devrimci demokratlar ve ileriler için görev netleşmiş, hatta bu noktada gecikmiştir.

Süratle kolları sıvamalı ve **Demokratik bir İşçi Sendikaları Konfederasyonu** kurmaya girişmeliyiz. "Yeni" Sendika, Egemen sınıfların

İşbirlikçiliğini üstlenmiş Türk-İş'e güçlü bir alternatif yaratacak; DİSK'i savunabilmenin güçlü bir mevzi olacak, tüm demokratik hak ve özgürlüklerin genişletilmesi ve savunulmasında **belirleyici** bir işlev üstlenecektir.

Bunun dışındaki bir politika ülkenin, sınıfın ve sosyalizmin geleceği açısından ciddi bir hata olacaktır.

(1)- Ancak her şeye rağmen ülke içinde militarizmin canlı tutulabilmesi için "Doğu ve Güneydoğu Sorunu" ve "sınır olayları" diri tutulmaya çalışmaktadır. Bu konuda en garip durumda görünen-se sosyal demokratlar. Ekonomik bir alternatif sunamadıklarına göre kendilerine kalan tek şey anti-militarizm ve demokratizm olduğu halde militaristler kadar kralcı davranarak "kendi kuyularını kazmaktalar."

(2)- N.Sena Yeni Öncü Sy.1: "Kritik Nokta"

Ekonomi Politika Demokrasi

Grev dalgası ve görevlerimiz

Yetkin KARA

Geçtiğimiz ay değişik işkollarında Türk-İş'e bağlı ve bağımsız sendika üyesi 150 bin'i aşkın işçinin bir kısmı grev pankartı asarken bir kısmı da grev kararı aldı. Önümüzdeki günlerde ise onbinlerce işçinin greve çıkması beklenirken, grev dalgasının giderek daha da büyümesi ve tüm işkollarını sarması eğilimi gözlemleniyor.

Tekstil işkolundan, deri işkoluna; petro-kimya işkolundan, metal işkoluna kadar yayılan bu grev dalgası sendikal mücadelenin geleceği açısından oldukça büyük önem taşıyor.

Sümerbank'ın Beykoz, Van, Sarıkamış, Tercan ve Çanakkale'de kurulu deri ve kundura fabrikalarında DERİ-İŞ; İstanbul'da kurulu Türk Haescht, Türk Henkel Kimyevi Madeler, Arkim Plastik ve Kimya, Venüs Bant, Emak Kauçuk işyerlerinde bağımsız LASPETKİM-İŞ; İstanbul, İzmit, İzmir, Gebze, Bursa, Mersin-Adana-İskenderun ve Ankara'daki 22 işyerinde PETROL-İŞ; Sümerbank Genel Müdürlüğü'ne bağlı 29 işyerinde TEKSİF; Makina Kimya Endüstrisi'nin 22 işyerinde TÜRK- ME-

TAL; Demir Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı İskenderun, Karabük Fabrikaları ile depo ve şantiyelerinde bağımsız ÇELİK-İŞ; Eskişehir'de KRİSTAL-İŞ Sendikaları grev pankartı astılar. Gittikçe büyüyen grev dalgası kendi gelişim süreci içinde işçi sınıfını, sınıf ve kitle sendikacılığı temellerine doğru yönlendiriyor. Daha şimdiden bunun belirtileri var. İşçi sınıfı uzlaşmacı sendikalarda örgütlenmenin, bir araya gelmenin, sınıf çıkarlarına ters düştüğünü yaşanan grev süresinde ve toplu söz-

İŞ YERİNDE GREV VAR

leşme masasında daha bir anlayacak, sınıf çıkarlarının ancak sınıf sendikacılığı ile mümkün olabileceğini daha bir kavrayacak. Uzlaşmacı sendikacılar ve burjuvazi işçi sınıfının grevlerini 'grev nöbetçi çizelgeleri'ne hapsedmek istiyor. Oyas grev süreci tek başına 'grev' değil. Bir bütün olarak düşünüldüğünde; işyeri temsilcilerinin seçiminden toplu sözleşme görüşmelerinde tabanın eğilimlerinin yansıtılmasına, delege seçiminden, sendika içi demokrasiye kadar olan bütünlüklü bir süreci kapsıyor. Sınıf ve kitle sendikacılığı temellerinde yükselecek olan **demokratik bir işçi sendikaları konfederasyonu** hiç kuşku yok ki git-tikçe büyüyen bu grev dalgasının ve bundan sonra verilecek olan sendikal mücadelenin temellerinde gelişecek.

İşçi sınıfının gelişen sendikal mücadelesi TÜRK-İŞ yöneticilerini ister istemez daha da 'muhalif' duruma sürüklüyor. Ancak burjuvazinin de TÜRK-İŞ'e karşı değişik hesapları söz konusu. Kabaran sendikal mücadeleyi, TÜRK-İŞ'i 'kalkan' yaparak engellemeye çalışıyor. TÜRK-İŞ yönetiminin sürekli ikircikli konumda bulunması, direniş kararları alıp hemen peşinden bu kararlardan vazgeçmesi tüm bu hesapların göstergelerini oluşturuyor. Bu zamana kadar 12 Eylül dönemi de dahil olmak üzere işçiler aleyhinde alınan bütün kararlara sessiz kalan ve durumu idare edecek formülleri benimseyen TÜRK-İŞ yönetimi, özellikle 1987'yle birlikte tabandan gelen baskıyı engelleyemedi. Ancak burjuvazinin işçi sınıfını 'kontrol' ve 'denetim' mekanizmaları

sadece 'kaba' yöntemlerle ve geleneksel sendikal araçlarla gerçekleştirilmiyor. Oportünizmin yardımlarıyla, Sosyal Demokrat Halkçı Parti'nin işçi sınıfının sendikal mücadelesini ve yükselen grev dalgasını daha 'ince' taktiklerle 'denetim' altına alma çabaları, özellikle son zamanlarda daha bir yoğunluk kazanıyor. Başta Erdal İnönü olmak üzere SHP kurmaylarının grev yerlerinde grev gömleği giyerek basında boy göstermeleri burjuvazinin hesapları dışında düşünülmemeli. Sosyal demokrasi geçmişte olduğu gibi şimdilerde de işçi sınıfına 'vaatler' taktiğini uyguluyor. Bir eli TÜRK-İŞ içinde, diğer eli de DİSK içinde olan sosyal demokrasi daha da 'ince' taktikleri kullanarak gelişen sendikal mücadele karşısında yeni bir konfederasyon hesapları yapmayı ihmal etmiyor. Sosyal demokrasiyi 'sağ' ve 'sol' diye ikiye bölerek politikalarını buna göre oluşturan oportünistler sosyal demokrasinin inceleşen bu taktiği karşısında TÜRK-İŞ içinde sol sosyal demokrasiye teslim oluyorlar. Oysa 'sol' sosyal demokrasi ile mücadele etmeden bir bütün olarak sosyal demokrasi ile mücadele etmek daha da olanaksızlaşıyor. **Demokratik bir işçi sendikaları konfederasyonu** önerisi tüm bu hesapları bozarak işçi sınıfının sınıf ve kitle sendikacılığı temellerine yönelmesini sağlıyor. Gelişen grev dalgası DİSK'in birikimini de demokratik bir işçi sendikaları konfederasyonu kapsamına alacak olanakları da büyütüyor. Dağıtılmaya çalışılan bu birikim daha büyük yığınları kendi etrafında top-

larken ve daha ileri bir sendikacılık anlayışı içerisinde boy veriyor. Grev dalgasıyla çıkan bu eğilim ise politik düzeyde sosyalistlerin seslerini güçlü bir şekilde duyurabilecekleri platformu oluşturuyor. Gelişen sendikal hareket ve grev dalgası tüm iş-kollarını ve tek tek fabrikaları sarmalayacak bir boyuta ulaşıyor. DİSK geleneğini ve birikimini değişik sendikalarda sürdürmeye çalışan öncü işçiler, bu birikimi daha da aşarak demokratik bir işçi sendikaları konfederasyonuna taşıyorlar. Bu aynı zamanda geleneksel sendikal mücadele yöntemlerinden de kopuşu beraberinde getiriyor. Kopuş aynı zamanda DİSK birikiminin TÜRK-İŞ içerisinde sağlamayacağına önkoşullarını yaratıyor. DİSK, sarı sendikacılık yerine sınıf sendikacılığının nasıl bir canlılığı ise, demokratik bir işçi sendikaları konfederasyonu da aynı canlılığın ifadesini temsil ediyor.

Burjuvazinin işçi sınıfının üzerine yaptığı tüm hesaplar, ancak böyle bir çıkışla bozularak sendikal mücadelenin yolları açılabilir.

Grevler, işçiler için öğreticiliğin değil, aynı zamanda da yaratıcılığının yollarını açıyor. Yaratıcılık ise, bağımsız bir işçi sendikaları konfederasyonunun örgütlenmesinden geçiyor.

Yeni demokratik konfederasyonun eksenini grev dalgasının içinden geçmelidir!.

ABD'NİN BASRA KÖRFEZİ'NE YERLEŞME PLANLARI SEİA VE TÜRKİYE

Seçkin KIR

Washington'un dünyada bilinen petrol stoklarının (sosyalist ülkeler dışında) hemen hemen yüzde 70'ine sahip ve dünya petrol üretiminin yüzde 50'sini sağlayan bir bölgede kendine egemenlik sağlama girişimi, ABD emperyalizminin Basra Körfezi'ne gösterdiği 'ilginin' temelinde yer alıyor.

Dünya petrol pazarında, Yakındoğu ülkelerinden petrol dışalımına bağlı sorunlar eskiden olduğu gibi şimdilerde de ABD ve Batı Emperyalizmi için yaşamsal önem kazanıyor. Uzmanların değerlendirmelerine göre ABD ve Batı'nın bu ülkelere enerji bağımlılığı sürekli gündemde kalıyor, bundan da öte ABD'nin petrol dışalım toplamında Basra Körfezi'nin payı açısından daha da artıyor. Bu arada, Ortadoğu ülkelerinden yapılan petrol sevkiyatının durdurulması ya da önemli ölçüde sınırlandırılmasının, bununla birlikte petrol fiyatının daha da artmasının Amerikan ekonomisi için önemli sonuçlar getireceği görüşü de ortaya sürülüyor.

Bu türden değerlendirmeler geçmişte olduğu gibi şimdi de Pentagon çevreleri tarafından Basra Körfezi'nin petrol yatakları bölgesine "girilmesi-yerleşilebilmesi" için "her çareye başvurulabileceği" tezinin temelini oluşturuyor. Bundan ötürü ABD'nin eski Dışişleri Bakanı Haig'in de belirtmiş olduğu gibi "gerekli görüldüğü zaman" Amerikan askeri gücünün kullanılması olasılığı da dışlanmıyor.

ABD emperyalizminin Yakındoğu ve Basra Körfezi'ne ilişkin politikası, onun Doğu Akdeniz'e ilişkin global stratejisinin sadece bir parçasını

● ● Reagan: Basra Körfezi'nde bir RAMBO!

oluşturuyor. Her şeyden önce ABD ve NATO'nun askeri politik yönetimi Doğu Akdeniz'i; cepheleşme, Batı'nın Doğu'ya karşı global savaş planının bu arada sosyalist topluluğa karşı olası saldırı eylemlerinin başlıca alanı olarak değerlendiriyor.

Washington ve ittifakları, Yakındoğu'da ve ona bağlı bölgelerde, özellikle Basra Körfezi'nde birbiri ardına militarist girişimler planlıyor ve kısmen de değişik militarist etkinlikler gerçekleştirebiliyor. Buna bağlı olarak Doğu Akdeniz bölgesinin rolü son on yıllık dönemde, özellikle Batı'yı saran enerji bunalımından dolayı büyüdü. Bunalım, Akdeniz havzasında ve hemen yakınındaki petrol ihraç eden ülkelerin, ABD ve Batı Avrupa açısından "yaşamsal

önemini" ortaya koydu. Salt petrol kaynaklarının değil, fakat petrolün Akdeniz'den geçen taşıma yollarının önemini de ön plana çıkardı. Cebelitarık Boğazı, Süveyş Kanalı ve Kızıldeniz'den geçen bu yollar Avrupa ülkelerini Kuzey Afrika ve Yakındoğu ülkelerinin Atlantik, Hint ve Pasifik Okyanusu'nun uzak bölgelerine bağlıyor.

Hiç kuşkusuz Reagan'ın Basra Körfezi bölgesine ilişkin politikası yeni değil. ABD'nin önceki yönetiminin, değişmiş bulunan uluslararası politikasının günümüze uzanmasının bir varyantı olarak değerlendirmek gerekiyor.

ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra yaklaşık yirmi yıl boyunca, dünyanın bu bölgesinde kendi emper-

Türkiye'nin en büyük umudu: F-16

◊ Halefoğlu: "Biz taahhütlerimizi yerine getiriyoruz".

yalist çıkarlarını, genellikle İngiltere'nin jandarmalığı sayesinde gerçekleştirebildi. İngiltere'nin kendi askeri varlığını "Süveyş'in Doğu'suna" çekmesiyle, ABD çıkarlarını CENTO askeri blokuna dönüştürülen Bağdat Paktı aracılığı ile yürütebildi.

60'lı yılların sonunda Nixon'ın işbaşına gelmesi ABD politikasında önemli bir değişikliğe yol açtı. Ortadoğu petrolünün önem kazanması Washington'un Basra Körfezi'ne olan "iştahını" da artırdı. Bu arada, CENTO askeri bloku can çekmekte, Vietnam'da sürmekte olan savaş ise Akdeniz bölgesi yakınında bulunan Amerikan Deniz Piyadeleri'nin militarist amaçlar için kullanılmasını olanaksız kılmaktaydı. Pentagon çözümü Şah rejimine bağlanmakta buldu. ABD, "Nixon Doktrini" gereğince ('Varsın Asyalılara karşı Asyalılar savaşın') İran'a yoğun Amerikan si-

lahı sevkياتına yöneldi. Amaç, Birleşik Amerika'nın dolaysız askeri varlığı olmadan, İran'ın yardımıyla, bölgesel güçler dengesini kendi lehine çevirebilmektir.

Carter yönetimi de ilk başta, böyle bir yaklaşıma, yani dolaysız askeri varlığın "düşük profili" yaklaşımına bağlı kaldı. Ancak İran devrimi, Amerika yanlısı yerel rejimlere dayanma politikasını büsbütün baltaladı. Basra Körfezi bölgesinde 70'li yılların sonunda pratikte, ABD'nin kendi çıkarlarını savunmada kullanılabilecek bir tek güvenilir iç ya da dış güç mevcut değildi. Bu koşullarda Pentagon gelecekte, genellikle kendi askeri gücüne yaslanma kararı almalıydı. (Her ne kadar ABD'nin Doğu Akdeniz'de 'ittifakları söz konusuysa da bu ülkelerdeki anti-emperyalist bilinç, işbirlikçi iktidarların böylesi planlarda kolayca yer almalarını engelleyen

faktördü.)

ABD'nin kendi askeri gücüne yaslanmasına ilişkin hükümlere Ocak 1980'de ilan edilen "Carter Doktrinine" resmen yer verildi. Carter, Washington'un, Basra Körfezi bölgesinde kendi çıkarlarını güvencelemek için ABD'nin askeri gücünü kullanmak niyetinde olduğunu ilan etti. ABD: bu bölgenin "güvenliğini" sağlama işlerinin, öncelikle çok uzak bölgelere acilen aktarılabilecek biçimde düzenlenmiş özel birlikler yardımıyla, esas ağırlığını üzerine aldı. O yılların ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Sandhurs Kongre'de "Carter Doktrini"nin anlamını açıklarken, ağırlık merkezinin, bölgede Amerikan askeri varlığı üzerine değiştirilmesinin bu doktrinin yeni yönünü oluşturduğunu belirtiyordu.

ABD işe, İran bunalımını gerekçe sayarak Akdeniz'den olmak üzere

Basra Körfezi bölgesine uçak gemilerinden kurulu iki grup savaş gemisini yerleştirmeye başladı. Öte yandan ABD bu bölgeyi 80'li yılların başından itibaren, Batı Avrupa ve Uzakdoğu'nun yanı sıra, yeni bir "esas stratejik bölge" olarak, hem klasik, hem de nükleer silah kullanılabilecek olası savaş hareketi içinde değerlendiriyordu. O dönemin Ulusal Güvenlik Danışmanı Z.Brzezynski, Der Spiegel dergisine verdiği bir demeçte, "ABD için yaşamsal önem taşıyan bir üçüncü bölgenin Basra Körfezi ve Yakındoğu bölgesinin" olduğunu söylüyordu.

Reagan yönetimi tüm bu 'doktrinleri' benimsemekle kalmadı, bu çizginin en fazla eleştirilen yönlerini eylem programına katarak daha da pekiştirilmesini sağladı. Bir zamanlar Amerikan dış politikasının başlıca yaratıcısı iddiasında bulunan eski Dışişleri Bakanlarından ve 'Türk dostu' olarak bilinen Alexander Haig şöyle diyordu: "Basra Körfezi bölgesine gelince; bölgenin stratejik bakımdan önemine ilişkin görüşümüz, üstün gelen bir görüştür. Bundan dolayı, petrol sevkiyatının temin edilmesine bağlı olanlar da bu arada, tüm sorunlara bu bölgede artan (!) Sovyet (!) müdahalesi aydınlığında yavaşmalıyız". Haig daha sonra ABD emperyalizminin heveslerini yansıtırken "bu tehlikeye her türlü çarelerle karşı konulmasının" bölgedeki tüm ülkelerin "ortak ilgi alanı" olması gerektiğini vurguluyordu.

Basra Körfezi bölgesi konusunda ki günümüzdeki politika, bu çizginin temelini oluşturuyor. Bu politika çizgisinde "acil müdahale güçleri"nin pekiştirilmesi ve bölgede ABD'nin geçici ya da sürekli "varlığı"nı sağlayan yerel üsler ve tesisler (Doğu Akdeniz'deki ilgili tesisler de gözönünde bulunduruluyor) zincirinin oluşturulması; Washington ve dünyanın bu bölgesindeki devletler arasında "Stratejik uyumaya", bölge devletleri arasında ise anti-Sovyetizm temelinde "Stratejik ortaklığa" gidilmesi, Batı Avrupalı ve öteki ittifakların, buradaki askeri potansiyelin artırılmasına dolaylı veya dolaysız katkı payları da bu arada, Basra Körfezi'nde 'düzen ve güvenliğin' sağlanmasına kazanılması öngörülmüyor.

Rogers

ABD Kongresi Temsilciler Meclisi Dışişleri Komisyonu nezdinde oluşturulan "özel araştırmalar grubu"nun raporunda da belirtildiği gibi, 80'li yıllarda 'NATO'yla ilintisi olmayan' durumlarda, yani Avrupa kıtası sınırları dışında kullanılmak ödeviyle 'acil müdahale güçleri' oluşturulmasına yönelik çizgi, Demokratik Parti hükümetinin iktidara gelmesinden hemen sonra uygulamaya başladığı politikanın temel belirleyici öğelerinden birini oluşturmaktaydı. Ekim 1973 Arap-İsrail savaşının etkisiyle ortaya çıkan bununla ilintili görüş, Carter hükümetinin 'yerel çatışmalara' katılmak üzere, Batı Avrupa ve Asya topraklarında 'konaklandırılmış' bulunan Amerikan askerlerinin bölgeye aktarılmasını olanaklı kılacak özel çevik askeri güçler birliği oluşturulması için 1977'de aldığı kararın temelini oluşturdu. Bununla birlikte Basra Körfezi bölgesi de dahil olmak üzere Hint Okyanusu bölgesinde Amerikan askeri deniz 'varlığı'nı artırılmasına büyük dikkat gösterildi. Demokratik Parti hükümetinin Savunma Bakanı Yardımcısı R.Komer'e göre bu 'varlık', zaten 80'li yılların başlarından önce de 'önemli ölçüde büyüktü.' Reagan da kendi politikasının askeri deniz yönüne büyük önem verdiğini defalarca açıkladı. Elbette ki, ABD Askeri Deniz Kuvvetleri'nin bu bölgede bulunan savaş gemileri, Washington'a sadece bölgede Amerikan flamasının gösterisini yapmakta başka ve daha çok; bunlara, 'bunahım durumları'nda askeri hava kuvvetleri ve sivil havacılık kuruluşu

Weinberger,
Ankara'yı 'ikna' için geldi.

uçaklarıyla aktarılabilecek askerlere takviye olarak gerekli olabilecek asker ve savaş araçlarının yerleştirilmesi için gerekiyor.

Carter'in yaptığı gibi Reagan da bölgede ABD emperyalizminin 'yaşamsal çıkarlarını' savunabilecek jandarmalar arama uğrunda önemli çaba harcıyor. Pakistan'dan Doğu'da Mısır'a ve Batı'da Türkiye'ye değin uzanacak geniş bir anti sosyalist devletler blokunun oluşturulması Washington için optimal bir varyant oluyor. Üstelik burada, İsrail'e vurucu güç olarak özellikle büyük umutlar bağlanıyor.

Amerikan 'güvenlik yapısı' dünyanın bu bölgesine birkaç yıldan beri özellikle 'dayatılmakta'. Carter doktrinine göre bu iki öğeyi kapsamalıydı. Birinci olarak, ABD'ni bölgedeki ülkelerle bir dizi ikili anlaşmalar imzalanması; ikinci olarak da Basra Körfezi bölgesinde bulunan devletler arasında ve özellikle Pakistan gibi komşularıyla 'özel ilişkilerin' kurulması tasarlanmaktaydı. Fakat Pentagon, bölge için işbirliğini de çerçeveleyecek şekilde bölgenin ayrı ayrı ülkeleriyle ilişkilerinin pekiştirilmesini yeğledi. Pentagon'un askeri üsler değil, 'yardımcı tesisler' şeklinde adlandırılan yararlanma yelteniş bu seçim sonucunun başlıca gerekçesi oldu. R.Komer'in de belirttiği gibi, ABD'nin "Askeri politikasının yaşamsallığı uç derecede" de buna bağlıydı.

ABD'nin bununla ilgili pratik eylemleri, Carter yönetimince hazırlanan Basra Körfezi'ne ilişkin 'üsler ağı görüşü' temelinde gerçekleşiyor. Bu

görüŖ gereğince, Amerikan silahlı kuvvetlerinin ortak askeri deniz ve askeri hava desteğinin garantilenmesi amacıyla, Diego Garcia Adası'ndaki üsle tamamlanacak ABD askeri tesisler ağınm oluşturulması tasarlanıyor. Bölgede ABD'ye ait 'yardımcı tesisler' zincirinin ödevi ise; gerek sürekli Amerikan 'varlığına', gerekse buraya ek askeri birlikler ve öncelikle 'acil müdahale güçleri'nin aktarılmasına gerekli koşulları yaratmak oluyor.

Washington, geleneksel vaatler taktiğini uygulayarak Kenya, Somali ve Umman'ı 1980'de kendi topraklarında Amerikan tesislerinin kurulmasına izin veren anlaşmaları gerçekleştirdi. Basra Körfezi bölgesi ülkelerinden sadece Umman'ın ABD ile 'yardımcı tesisler' konusunda anlaşması var. Birleşik Arap Emirlikleri Amerika'nın askeri 'varlığına' itiraz ederken, Bahreyn ABD askeri deniz

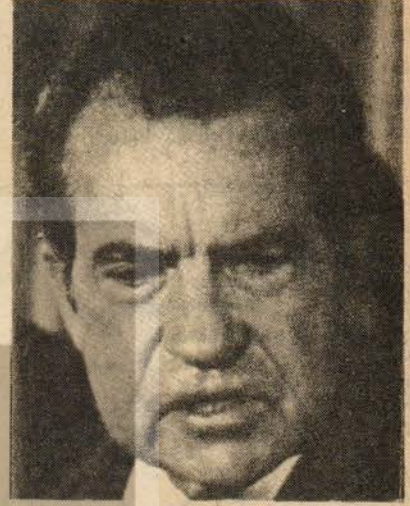
temine sahip uçakların bu ülkeye satımı, uzun erimli teknik yardım bunun göstergelerini oluşturuyor.

Pentagon çevreleri Basra Körfezi bölgesinde, örneğin Yakındoğ'u'da İsrail gibi, kalıcı bir dayanağına sahip olmadıkları için, bu bölgenin 'güvenlik' sorunlarına, ABD'nin değışik askeri bloklarda ittifakı olan devletlerle birlikte 'kollektif' çabalarla çözüm getirme planları yapıyor. Bunda Basra Körfezi bölgesini hedef almış emperyalist planların gerçekleştirilmesine giderek daha etkin biçimde sürüklenen NATO üyesi ülkelere önemli roller veriliyor.

ABD'nin Doğı Akdeniz'le ilgili ve NATO'nun 'Güneydoğı Kanadı'ndaki bunalımın 'istikrarlaştırılması'na' ilişkin çabalarının temelinde bu anlayış yatıyor. ABD yönetimi, NATO'nun Güneydoğı kanadındaki durumun 'istikrarlaştırılmasına' ilişkin stratejiyi hazırlarken; hem uluslara-

reçlerin aşılmasına yönelik bu eğilim özellikle Yunanistan'la Türkiye arasında ortaya çıkan sorunların çözümüne bağılıydı.

Nitekim bunalım, Türkiye açısından 'Rogers Planı' çerçevesinde 12 Eylül Askeri Yönetimince "çözül-

Nixon

güçlerinin Yakındoğı donanmasına hareket üssü olarak 1949 yılından beri hizmet vermekte olmasına karşın, Pentagon'la askeri işbirliğini genişletme riskini üstlenmeye pek yatkın görünmüyor. İran'ın konumu ve tavrı ise son derece açık.

Suudi Arabistan'ın ABD'in serüvencilik planlarında özel bir rolü var. Birleşik Amerika, bu ülkeyi, bölgede başat dayanağı yapma uğrunda üstün çaba harcıyor. Washington Suudi Arabistan'ı bölgesel 'askeri işbirliği'nin girişimcisi rolünde görmek umudunu taşıyor. Bundan ötürü bu ülkeye en modern türlerden silah sevkiyatını sürdürüyor. AWACS radar sis-

rası yükümlölükleri paylaştırmayı hem de eylemlerinin bazı yönlerini sınırlamak noktasından hareket ediyor. Hiç kuşkusuz bu yaklaşım, ABD'nin Batı Avrupa ülkeleriyle kapsamlı ortaklığın geliştirilmesine yönelik dış politika doktrininin hükümlerine oldukça uygun düşüyor. "Haddinden fazla ağırlık" ve 'yüklerin yeniden dağılımı' çizgisi çerçevesinde NATO'lu ittifaklarına, blokun 'Güneydoğı kanadı' bölgesinde 'daha önemli rol' verilmesi Pentagon'un oldukça işine geliyordu. ABD ve NATO'nun çıkarlarına uygun 'istikrar'ın pekiştirilmesine, daha açık bir anlatımla Güney Avrupa ülkelerinde bloku sarsan sü-

dü". Çözümle birlikte (ki çözüm Kıbrıs üzerine idi) Türkiye'nin konumu ABD emperyalizmi açısından Basra Körfezi bölgesine ilişkin planındağışmez ögesini oluşturdu. 'Güneydoğı Kanat'ın bunalımı hiç kuşkusuz Türkiye açısından çözülmüştü ama global olarak durumun 'istikrarlaştırılması' söz konusu değildi. Çünkü 'kanat' ülkeleri emekçilerinde gelişen sosyal muhalefet ve anti emperyalist çizgi, ABD emperyalizminin bölgeye ilişkin planlarını alt-üst ediyordu. Türkiye açısından böyle bir 'endişe' söz konusu değildi. 12 Eylül bunun çözümünü de beraberinde getirmişti.

VE SEİA...

ABD emperyalizminin gerek Yakındoğı politikası gerekse Basra Körfezi bölgesine ilişkin politikası daha önce de vurgulandığı gibi Doğı Akdeniz'e yönelik stratejisinin bir parçasını oluşturuyor. Özellikle 12 Eylül'den sonra Türkiye Basra Körfezi bölgesini hedef alan önemli bir rol üstleniyor. ABD emperyalizminin Yakındoğı politikasında İsrail'in oynadığı rolün 'birebir'i olmasa da 'vurucu bir güç' eğilimi taşımadığını söy-

lemek oldukça zor.

Geçtiğimiz ay her iki ülkenin Dışişleri Bakanları tarafından imzalanan Savunma Ekonomik ve İşbirliği Anlaşması (SEİA) ancak bu çerçevede anlaşılabilir. Gizli tutulan ve kamuoyuna açıklanmayan bu anlaşma, her ne kadar **'Kuzey Atlantik Anlaşmasından kaynaklanan yükümlülükler'** çerçevesinde sınırlandığı belirtilse de anlaşmanın ana metninde **'karşılıklı anlaşmalar'** ya da **'teknik sözleşmeler'** gibi özel anlaşmalara izin veren **'kapıcıklar'** bir hayli fazla. Bu

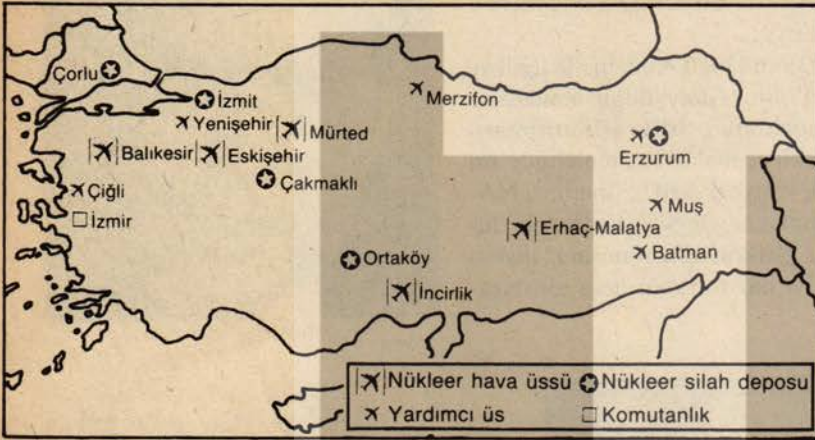
ciddi ve sorumlu bir şekilde taahhütlerimizi yerine getirmekteyiz."

Vahit Halefoğlu, gerçekten de doğru bir şeyi dile getiriyordu. Anlaşmanın çerçevesinde Türkiye kendi açısından bütün taahhütlerini yerine getirmişti. Anlaşmanın imzalanmasından bu yana, İncirlik Üssü'ndeki faaliyetler önemli ölçüde artmış, üsteki uçak sayısı 18'den 36'ya çıkmıştı. Gene 1982'de 'kapıcıklar'dan yararlanılarak imzalanan ikili bir anlaşmaya göre ABD Türkiye'deki 16 üssü kullanma iznine sahip olmuş, iki üs **'acil**

şesini doğuruyordu.

Günlük basının **'ABD ile ilişkiler gergin'** manşetini kullanması bundandı. Her ne kadar Reagan vaatlerin yerine getirilmesi için Kongre'de elinden geleceğini yapacağına söz vermişse de, Kongre'de Demokratlar çoğunluktaydı ve Türkiye'ye ilişkin vaatlerde çekimser kalıyorlardı. Öte yandan ABD Dışişleri Bakanı **George Shultz'**ün gözden düşmesi de Ankara'yı oldukça telaşlandırıyor bir **'açmaz'**a sokuyordu. Her ne kadar ABD Savunma Bakanı **Caspar Weinberger** Ankara'ya gelerek **'ikna'** girişimlerinde bulunmuşsa da bu belki ancak Çankaya için yeterli olabilirdi. Oysa muhalefet partileri konuya ilişkin bir türlü ikna olmak niyetinde görünmüyorlardı. Muhalefet **'vaatlerin'** ABD tarafından yerine getirilemeyeceği **'gerçeğinden'** hareket ediyor, anlaşmanın özüne ilişkin, Türkiye'nin Basra Körfezi'nde üzerine düşen role ilişkin hiçbir şey söylemiyorlardı. Türkiye'nin bu konumu onlar için de bir **'kabullenebilirlik'**ti.

Son iki yıldır Kerkük ve Musul petrollerinin varlığının **'keşfedilmesi'** hiç kuşkusuz tesadüf değildi. Her ne kadar **M.Ali Birand**, **"Anlaşılmaz bir durum, birileri Türkiye'yi bir yerlere çekmek istiyor"** gibisinden sözler etse de ortada anlaşılmayacak bir şey yok. Dışalımalarının yarısını petrol ödemeleri alan Türkiye'nin böyle bir senaryoda rol alması, İran-Irak savaşını yakından **'takip etmesi'** tesadüf olmamalı. Üstelik bunun yolu da 1983'le birlikte açılmaya başlandı. Irak'la imzalanan sınır güvenliği anlaşması ise açılan 'yol'dn ilk adımını oluşturuyor. **"Bir taşla birkaç kuş vurma"** taktiği, taktik olarak oldukça **'başarılı'** uygulanıyor. Ancak burada belirtilmesi gereken Türkiye'nin rolüne ilişkin görevinin bir **'dayatma'** olmadığı. Hem Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik kriz, hem de uluslararası konjonktürel durum böylesi bir eğilimin ön koşulunu oluşturduğu söylenebilir. Türkiye, ABD emperyalizminin Körfeze yönelik projelerinde sadece **'sıçrama tahtası'** olarak değil, **fiilen ve pratikte** yer alma eğilimini gösteriyor.

Doğu Anadolu'ya yayılmış bulunan üsler Körfez bölgesine müdahale etmede can alıcı öneme sahiptir. (Kaynak: Global Links in the Arms Race-W.M.Arkin-R.W. Fieldhouse, Ballinger 1985)

'kapıcıklar' ise Basra Körfezi bölgesine ilişkin eylemlerin yürütülmesine olanak sağlıyor. Bunlar, Türkiye topraklarındaki ABD ve NATO üslerinin belirli durumlarda, ABD emperyalizminin Körfeze ilişkin amaçlarını gerçekleştirebilmesini kolaylaştırıyor.

1980'de dönemin Başbakanı Süleyman Demirel tarafından onaylanan ve beş yıl daha uzatılması için **'ek mektup'** kapsamında imzalanan **SEİA**, Türkiye açısından ekonomik yardımı ve ordunun modernizasyonunu kapsıyor. Türkiye tarafından anlaşmanın **'tedirgin'** edici yanı ABD'nin verdiği **'vaatlerin'** yerine getirilip getirilemeyeceği oluyor. Nitekim Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu bu endişeyi **"Bizim üzerinde önemle durduğumuz nokta, yönetimi Kongre'de temsil eden bazı insanların ciddi ve ısrarlı şekilde bizimle vaki taahhütlerini savunabilmeleridir"** şeklinde dile getiriyor ve şöyle diyordu: **"Biz daima**

müdahale güçleri'ne göre modernleştirilmiş, 1983'de AWACS uçaklarının yerleştirilmesi ile bölgenin kontrolü daha kapsamlı konuma getirilmişti. Yapımı tamamlanmakta olan Muş Havaalanı'nın fonksiyonu ise doğrudan İran ve Körfez'e yönelik donatılıyordu. ABD Hava Kuvvetleri Askeri İnşaatlar Direktörü 1983'de Kongre'de yaptığı konuşmada, **"ABD'nin Ortadoğu'daki diğer bölgelerde askeri gücünü daha da genişletebilmesi yalnızca Türkiye'deki askeri yığınının yardımına bağlıdır"** diyerek gerçekliği açıklıyordu.

Anlaşmanın imzalanmasından hemen önce **'karanlıklar prensi'** diye adlandırılan ABD savunma Bakan Yardımcısı **Perle**'nin istifası Türkiye yönetici çevrelerince **'kuşkuyla'** karşılandı. Türkiye'yi en çok rahatsız eden de buydu zaten. Çünkü **'vaatlerin'** temsilcisi Perle idi ve onun yokluğu Türkiye açısından **'vaatlerin'** ABD tarafından yerine getirilemeyeceği endi-

YENİ DÖNEM YENİ GÖREVLER

Ahmet ÜRAL

Türkiye Sosyalist Hareketinin köktenci ve radikal bir kimlikle yeniden doğuşunun tarihi 1968-1970 yıllarına rastlar. İzleyen yıllarda tüm sağlığı ve iyi niyeti ile cılız omuzlarına yüklenen tarihsel sorumlulukları taşımaya çalışan Sosyalist Hareket, beklenmeliydi ki ayağını sürçecek hatta tökezleyecek zaman zaman dengesini yitirebilecekti. Tüm bu olumsuzluklara rağmen o yeterince edebi ve becerikli olmasa da tarihte ve çağdaş mitolojide özgün bir yer edinmenin onurunu taşıma hakkına sahiptir.

Bu onuru her kim paylaşma hakkını kendinde görüyorsa, geçmişe sığınarak değil, bizzat yarını inşa etmeye aday olarak ortaya çıkmalıdır. Ayrıca bilinmelidir ki, Sosyalist Hareket onurlu bir geçmişten çok daha fazla olanak ve aracı bize sunmaktadır. Bunu değerlendirecek olansa bizleriz.

Yapılması gereken pek çok şey var!...

İlk olarak sosyalistlerin, bulunduğu her yerde -tek başına bile olsa- ekonomik, siyasal, ideolojik, kültürel ve estetik açılardan varolan sisteme alternatif düşünceler üreten merkezler oluşturduğunu hatırlamak zorundayız.

Kaldı ki artık bu düşüncelerimizi ilan edebilecek yasal yayınlara sahibiz. İvedikle yayın organlarını eski satış miktarına ulaştırmanın yollarını bulmak zorundayız. Dün sosyalist propaganda ağırlıklı dergilerin 20-30 bin civarında, gazetelerin ise 50-100 bin arası satıldığı düşünülürse başlangıç olarak çok da kötü bir durumda olduğu söylenemez.

Sınıf mücadelesinin yükselme ve alçalma dönemleri her zaman yanıltıcı görüntüler oluşturabilir. Yükselme dönemleri bazen gerçekte çok uzak olsak da bizi toplumsal bir dönüşüme çok yaklaştığımız yanılgısına sürüklediği gibi alçalma dönemleri de toplumda yürekli ve kararlı kimsenin kalmadığını düşünmemize neden olabilir. Eğer bu yanılgıların oluşmasında asli pay bizlerinse bilmeliyiz ki yığınların bize karşı güven duygularında aşınma oluşmuştur. Ve bazen bu aşınma uzun süre onarılamayabilir.

Bu durum, sınıf mücadelesinin genel doğrultusunu belirleyen dinamikleri ilişki ve çelişkileri derinlemesine göremeyen herkeste yılgınlık yaratacaktır. Oysa meselenin çözümü bazen sanıldığından basittir. Hoşnutsuzlukları **yüksek sesle** dile getirmeye başladığımızda, mutlaka sesimize bir ses veren bulunacaktır.

Bu kez yetmişli yılların ilk yarısında olduğu gibi küçük burjuva katmanların eskisi kadar süratle ve istekle

mücadeleye atılacağını düşünmemek gerekir. Ağzı yanmış olan aydınlar ve beyaz yakalılar bu kez çok daha sağlamcı davranacak ve "yaş tahtaya basmak" istemeyeceklerdir.

78'lerde, küçük burjuvazi geri çekilmeye başladığında ileri atılan ve yükselmesi 12 Eylül'ce kesintiye uğratılan işçi sınıfı mücadelesi 80'li yılların ikinci yarısında toplumun yanında önemli rollere soyunabileceğini hemen göstermeye başlamıştır. Ve bu gerçeği 15-16 Haziran'lara rağmen görmek istemeyenler, aynı siyasal körlüğü yinelediklerinde artık hoş görülme-yecek sınıfa ihanet "mertebesine" yükseleceklerdir.

İkinci olarak, Sosyalist Hareketin toplumun çoğunluğunda yaratmış olduğu, genç, öfkeli, içe dönük toplumsal sorunlara açık ve anlaşılabilir çözümler üretemeyen, devrim sözcüğünü büyük harflerle yazmasına rağmen, toplumdan taşıdıkları en temel bazı alışkanlıkları değiştiremeyen, insanın "başını belaya sokan" kişiler imajını değiştirmek gerekmektedir. Elbette bunu sağlamak için liberal solcularımızın sivil toplumcularımızın sandığı gibi "evcil" bir sosyalizm üretmek gerekmez. Tersine kitlelere güven verebilen, onlarda yok edilmeye çalışılan özgüven duygusunu canlandırabilecek kadar kararlı, radikal ve köktenci bir tutuma gereksinimimiz vardır. (Bu gerçeği bizim liberallerimizden önce Avrupa'lı Sosyal Demokratlar ve Yeşiller görmüşe benziyor.)

Başından söyledik, 68 kuşağının devrettiği mücadele bayrağını "daha alçaktan" taşıyarak bir yerlere varabileceğini sananlar 70'lerin gölgesini hep üzerlerinde hissedeceklerdir.

Elbette bunlar her şeyi açıklamak için yeterli değil. Radikalciliğin, köktenciliğin devrim sözcüğünü büyük harfle yazmakla eş anlamlı olmadığını belirttik. Önemli olan toplumdan taşıyıp getirdiğimiz her türden alışkanlığı bizi mücadeleye katılmaktan uzak tutacak her tür "gerekçeyi" tasfiye edebilecek ve uluslararası kimliğimize uygun gelenekler ve davranışlar yaratabilecek bir köktencilığe ulaşmaktır. Bunun anlamı her gün yaşanan ve sınıf mücadelesinin bir ürünü olarak beliren ve toplumun ilgisini çeken tüm "güncel" gelişmeler karşısında açık, somut ve anlaşılabilir alternatifler sunabilmektir. Türkiye'li Sosyalistlerin, işçi sınıfının karşısında, nasıl bir Türkiye istediklerini neye niçin karşı olduklarını açık ve anlaşılabilir bir biçimde açıklamaları artık bir zorunluluktur.

*

Genel Hizmet-İş Kongresi'nin Düşündürdükleri

"Genel Hizmet-İş Türkiye İşçi Sınıfı'nın Amerikancı sarı sendikacılık potasında eritilmek amacıyla Türk-İş'e doğru uygun adım ve tek sıra halinde götürülmesi döneminde kendi iş kolundaki sırayı bozma hareketidir."

Genel Hizmet-İş Genel Kurul faaliyet raporundan aktardığımız bu sözler, salt sendika kitlesinin kararlılığını kanıtlamakla kalmıyor, işçi sınıfı içindeki temel iki eğilimden birini de dile getiriyor.

Söz konusu eğilim, Türkiye işçi sınıfının on yıllarca süren mücadele deneylerinin ve ulaştığı bilincin en ileri noktası olarak, Eylül döneminin tüm karamsar ortamında umut verici bir sese dönüşüyor.

Hizmet-İş 12 Eylül koşullarında kuruldu ve bu koşullarda, kendi iş kolunda işçilerin hiçbir ödün vermeden kurdukları, denetledikleri ve yönetimine doğrudan katıldıkları, sınıf sendikacılığını savunan bağımsız demokratik bir sendika oldu.

Baskılar sendikanın peşini bırakmadı. Kurulduğu tarih olan 3 Şubat 1984'ten bugüne üç yıl içinde bir kez valilik kararıyla kayyuma devredilerek, bir kez de yöneticilerinin 10 yılının dolmadığı gerekçesiyle olağan dışı

genel kurul toplamak zorunda kaldı.

Geçtiğimiz Mart ayının 14. ve 15. günlerinde ikinci olağan kongre Türk Tabipler Birliği salonlarında yapıldı.

Görülen oydu ki, egemen sınıflar Hizmet-İş'i yok edemediyse de gelişiminin önünü önemli ölçüde tıkamıştı.

Bine varmayan üye sayısıyla sendika şimdilik daha çok bir işçi birliğini andırıyordu. Süzüle süzüle Hizmet-İş kolunun en bilinçli üyeleri kalmışlardı.

Konuşmacılarda kararlılık görünse de coşku nedense sınırlıydı. Ancak üzücü olan delegelerde ve konuşmacılarda salt sınırlı olan coşku değil, aynı zamanda birlik ve kaynaşma duygusuydu. Bunun nedeni bizce açık: İşçi sınıfının geleneklerinin ve bilincinin şimdilik sınırlı oluşu...

**BİZ İSTESEK DE,
İSTEMESEK DE HER
KONGRE İŞÇİ SINIFI
MÜCADELESİNİN
KİLOMETRE TAŞIDIR**

Nedense kongrelerini nesnel olarak taşıdıkları içerik yeterince bilince çıkartılmıyor. Bu açıdan sosyalistinden, muhafazakârına çoğunluk işçi-

ler kongreleri yalnızca hukuksal bir iş ve yönetim değişikliği ile sınırlı görüyorlar.

Oysa biz istesek de, istemesek de her kongre işçi sınıfı mücadelesinin kilometre taşıdır. Yönetim değişikliği salt bir sonuçtur. O noktaya varıncaya kadarki mücadele sürecinde varılan noktanın en yoğunlaşmış görüntülerinden birisidir. Bu nedenle, her kongre, sendikanın genel bilinç ve deneyim düzeyinin bir ifadesidir. İşçi sınıfının belirli bir kesiminin en ileri unsurlarını bir araya toplayan kongreler, bütün bir sınıf mücadelesi sürecinin geleneklerini oluşturmak, deneyimlerini özümsemek açısından belirleyicidir. Bu nedenle kongrelerde alınan kararlar, çizilen politikalar, salt bir sonraki kongreye kadar geçecek süreyi belirlemez; tersine mücadelenin çok daha uzun bir geleceğine damgalarını vururlar.

İşte kongrede yetersiz olan bu düşünce bu bakış açıydı bizce...

"...açmazdan çıkışın biricik yolu ise 'yeni' bir Demokratik İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na yönelmektir".

Bir diğer üzerinde durulması gere-

ken de sendikanın politik ufkunun darlığını ele veren bir havanın çoğunluk delegeye egemen olması gerçeği.

Bağımsız sendikalarda mevzilenmeye başlandığında temel düşünce DİSK'i beklemek ve açıldığında da DİSK'e katılmaktı. Ki bu o günün en doğru tavrıydı. Ancak süreç tersi bir durum yaratıp, bağımsız sendikalar, Türk-İş'e yöneltilmiş akıntının içinde düşünülenden fazla bir süre, bir gövdeye tutunamadan kalınca sorun büyüdü. Ve bağımsız sendikalar başlangıçtaki konumlarını yitirmeye başladılar. Bu gerçek, Genel Hizmet-İş'de daha belirgin görünürken örneğin Otomobil-İş'de henüz su yüzüne vurmadı.

Çok daha kapsamlı bir politikayla, bu politikaya denk düşen bir örgüte gerek duyulan bir alanda, sınırlı bir politika ve örgütlenmeyle uzun süre konumlanmak olanaksız değilse de çok güçtür. Bu nedenle diğer bağımsızlar da giderek bu gerçeğin sonuçlarını yaşayacaklardır.

Bu açmazdan çıkışın biricik yolu ise "yeni" bir Demokratik İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na yönelmek olacaktır. Bu "yeni" mevzi hem Türk-İş'e yöneltilen güçlü akıntının **eski yatağına** yönelmesini sağlayacak, hem de DİSK'i savunma ve yaşatmanın güçlü bir mevzisi olacaktır.

Kongre'nin üzerinde durulması gereken bir başka noktası da şudur:

Az önce ileri sürdüğümüz gerçekler unutulurken bakıldığında biçimselmiş gibi görülebilen ancak ne yazık ki tamamiyle **öze yönelik bir önerge oylaması...**

İzmirli delegelerin ilk günün sonuna doğru verdikleri bir önerge var... Önerge, DİSK'in kapatılma kararının kınanmasını ve DİSK'i savunmak ve yaşatmak için (Komite) komisyonlar kurulmasını öneriyor.

Önerge divan tarafından oya sunuldu ve oy birliğiyle benimsendi. Yani üzerinde tartışılmaya gerek görül-meyecek kadar açık ve doğru bir önerge idi. Ancak bir delegenin oylamanın hemen bitiminde "önergeyi yeniden tartışmaya sokma" talebi divan tarafından "benimsendi (!) Konu tartışıldı (!) ve birdenbire sihirli bir değnek dokunmuşçasına önergenin DİSK'i savunma ve yaşatma (komi-

Otomobil-İş ve Açlık Grevleri

Barış GÜVEN

Burjuvazi özellikle son zamanlarda sınıf ve kitle sendikacılığı ilkelerini savunan sendikalara, öncü işçilere karşı tek tek fabrikalarda işyerlerinde saldırıya geçiyor.

Saldırı bir yandan sendika üyesi olan aktif işçileri hedef alırken, öte yandan da sendikalaşma mücadelesi yürüten ve fabrikalarda işyerlerinde bunun öncülüğünü yapan işçilere yöneliyor.

Bağımsız Otomobil-İş Sendikası'na karşı 1983 yılından beri uygulanan bu saldırı, son günlerde daha bir yo-

ğunlaştı. İşverenler mevcut yasaları bile çiğneyerek öncü işçileri İş Yasası'nın 13. maddesine göre işten atıyorlar.

1983'ten bu yana Otomobil-İş Sendikası'nın 4 bin üyesinin işlerine son verilirken, sadece Topkapı Şubesi'ne bağlı değişik işyerlerinden son iki ay içinde 85 işçinin işine son verildi.

Geçtiğimiz ay, Ereğli Demir Çelik Fabrikaları'nda sendikal çalışma ve örgütlenme yapan Otomobil-İş üyesi 8 işçinin işi, gene aynı günlerde işverenin usulsüz ve toplu sözleşmeye ay-

te) komisyonlarının kurulması bölümü reddedildi. Görüleceği gibi ilginç bir durum çıktı ortaya. Peki neden?

Görünüşe bakılırsa "itirazın sahipleri" konunun özüne karşı değillerdi (!) ancak önergedeki komite kurulması fikrinin yasalara uygun olmadığını söylüyorlardı. Bu nedenle de bu kısmın önergeden çıkarılmasını (dikkat edin düzeltilmesini değil, çıkartılmasını) istiyorlardı. Oysa önergeyi savunan İzmir delegesi önergede kastedilenin her yasal örgütün kurduğu cinsten komisyonlar olduğunu ve yine de yasal olarak araştırılması kaydıyla önergenin benimsenebileceğini ileri sürüyordu.

İzmir delegeleri işin bu biçime dönüşmesinde SHP'lilerin parmağı olduğunu ileri sürüyorlardı. Sonuçta önerge DİSK'in kapatılmasının kınanma kararı olarak kabul edilmiş oldu. Bunun üzerine İzmirli delegeler kongreyi terkediyorlardı.

Gerçekten de bu önergenin reddi sendikal hareketin yeni gelişmelere gebe olduğu bu dönemde bir talihsizliktir.

Red oyu verenler (ki şu anda bu tüm kongreyi bağlayan bir karardır) niyetleri ne olursa olsun sonuçta bu önergenin özüne karşı olma durumundadırlar. Çünkü İzmir delegelerinin dışında kendisi de pek ikna olmadığı için sesi az çıkan bir delegenin sunduğu düzeltme önergesine de prim veren çıkmadı. Düzeltme önergesi şu biçimdeydi: "DİSK'i savunmak ve yaşatmak için gerekenin yapılması"

Eğer sorun "birilerini kızdırmamaksa" bu mantık da sakattır.

Bilinmelidir ki "yeni" bir konfederasyon kurulsa bile eğer DİSK yaşatılamazsa, işçi sınıfının özgüveni önemli bir yara alacaktır.

redeyse kitlesel biraçlık grevine dönüşmek üzere idi. Ancak genel merkezden gelen bir 'talimat' açlık grevini sona erdirdi. Her ne kadar yöneticilerin mantığını açlık grevinin Ereğli'de sürmekte olan 'ölüm orucu'na gölge düşüreceği oluşturuyorsa da Türktelefon işçilerine göre bu ters bir mantıktı. Çünkü onlar sınıf kardeşiydiler

kırı talebine karşı çıkan Topkapı Şubesi'ne bağlı Türktelefon işyerinde 4 işçinin iş akdi tek taraflı olarak işveren tarafından feshediliyordu.

İşverenin bu uygulamasına karşı Erdemir işçilerinden 4'ü 'ölüm orucuna' girerlerken, Türktelefon işçilerinden 5'i açlık grevine başladılar.

Topkapı Şubesi'nde Türktelefon işçileri ile bir toplantı yapan Genel Başkan Vekili Mehmet Çapar, işçilere karşı yaptığı konuşmada, "**Sermaye bizim birliğimizi bozmak istiyor, yapacağımız tek şey birliğimizi korumak**" diyerek genel merkezin

her türlü eylemde işçilerin yanında olduğunu vurguluyordu. Gerçekten de işveren işçilerin birliğini bozmak için her yolu denemişti. İşçiler buna karşılık çay, yemek boykotu ve bir gün işe gitmeme eylemiyle karşılık verdiler.

Aynı toplantıda aynı işyerinden başka işçiler de arkadaşlarını desteklemek amacıyla açlık grevine katıldıklarını açıkladılar. Grevin ikinci gününde katılım 15'i bulmuştu. Ertesi günü yapılan Temsilciler Meclisi toplantısında greve katılımın daha da artacağı eğilimi ortaya çıktı. Eylem ne-

ve eylemleri ortaktı. Gölgenin kimin üzerine düştüğü sorusunu sendikal disiplin deyip, açlık grevinde sarındığı battaniyeyi omuzlayıp, evinin yoluna düşen Türktelefon işçisi daha bir biliyor belki de...

Burada bir noktaya kısaca da olsa değinmek gerekiyor. Açlık grevi gerek işçi sınıfının uluslararası deneyleri, gerekse ulusal mücadelesinin varlığı düzey itibarıyla belki de en geri, en pasif eylem biçimlerinden biri. Mücadele geleneğini inceleyenler bilir ki açlık grevi "çaresizliğin" bir ifadesidir. Buradan işçi sınıfının itilmiş olduğu noktayı kavramak mümkün. Peki çözüm ne? Bu grev dalgası dönemi 12 Eylül'ün üzerimize serptiği "ölü toprağını" silkmemize neden olmalıdır.

İşçi sınıfının eylemleri dün "eylem" kavramının üzerinde yaratılan yasak bulutundan arındırılmamıştır.

Bilinmelidir ki, demokrasi birilerinin bize bahşedeceği bir lütf değil. İşçi sınıfının mücadelesi ve eylemliliği kendi demokrasisini yaratacaktır.

Sosyalist Basın'a Saldırıları

Ülkemizde sosyalist ve demokrat basın ve yayın kuruluşlarına karşı yoğun bir biçimde uygulanan baskılara bir yenisi daha eklendi. "Bir örgütün ortaya çıkarıldığı", boyalı basında yaygara edilerek kamuoyuna duyuruldu. Hep aynı yöntem ve aynı senaryo.. Bir dergi, bir yayın kuruluşu ve bunun çevresinde yaratılan örgüt.. Bütün bunlarla, hem fiili, hem de psikolojik baskının çarpıcı (!) örnekleri sergileniyor. Polisin bu engelleme, yıpratma çabasına ise basından (!) yoğun destek geldi. Bu son yaşanan örneklerle daha da net olarak ortaya çıktı.

Sosyalist ve demokrat basın-yayın kuruluşlarına yönelen bu yoğun baskıların, basın-yayın özgürlüğünün ne ölçüde var olduğunu ve demokrasiye geçiş adı verilen sürecin ne olduğunu çarpıcı bir şekilde ortaya koyuyor.

"Öğrenci Postası", "Yarın Dergisi", "İlkadım Dergisi", "Mayıs" dergisinden sonra, "Yeni Çözüm Dergisi" ve "Haziran Yayınları"na yönelik baskılar gündeme geldi. Siyasi polisin bu yayın organı ve kuruluşları çerçevesinde örgüt yaratma taktiği fiyaskoyla sona erdi. Bu son olayın en ilginç yönünü ise siyasi polis ile birlikte hareket eden basının tavrı oluşturuyordu.

Bu baskılarla karşı karşıya kalan ve 26 Şubat günü gözaltına alınıp 17 Mart'ta savcılık tarafından serbest bırakılan Haziran Yayınları sahibi Ahmet Zengin bir basın toplantısı düzenledi.

Basın toplantısına Yazar Doç. Yalçın Küçük, Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlaşma Derneği'nden Fatma Şeşen ve gözaltında işkence edilerek daha sonra cezaevine gönderilen Yeni Çözüm Dergisi eski yazarları müdürü Ertuğrul Mavioğlu'nun ailesi katıldılar.

Basın toplantısında Doç. Yalçın Küçük, basının siyasi polisle işbirliği yaptığını söyleyerek şöyle dedi:

"Gazetelerin son operasyonla ilgili yazdıklarının gerçeklerle hiç bir ilgisinin olmadığı, yalan ve yanlış haberler olduğu gözaltına alınanların

serbest bırakılmasıyla anlaşılmıştır. Bazı gazetelerin polis muhabirleri emniyetin maaşlı memurları gibi çalışıyorlar. Zira yalan ve yanlış haberlerle İstanbul Emniyet Müdürü Ünal Erkan ile Muavini Mehmet Ağar'ı süslemeyi amaçlıyorlar.

"Güneş Gazetesi 14 Mart 1987 tarihli sayısında ve yine aynı tarihli Hürriyet Gazetesi'nde yayınlanan yazı ve fotoğraflarla verdikleri haberin, habere konu olan kişilerin DGM Savcılığı'nda serbest bırakılmasıyla olayın nasıl hazırlama ve düzmece olduğu ortaya çıkmıştır. İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün bile somut bir eylemle suçlamadığı Ahmet Zengin'i İstanbul basını en ağır bir biçimde suçlamaktan geri kalmadı. Türkiye'de polis baskısından öte bir de basın baskısı yaşatılmak isteniyor. İstanbul Emniyet Müdürlüğü ile İstanbul basınının büyük bir bölümü el ele vererek 12 Eylül rejiminin devamı ettiği inancını sürdürmeye çalıştıkları ortaya çıkıyor. İstanbul Emniyet Müdürlüğü onbeş günlük gözaltına alma süresini keyfi bir cezalandırma sistemi olarak kullanmak istiyor. Basınımız, aydınlarımız ve uyanık yurttaşlarımız onbeş günlük gözaltına almaları, emniyet görevlilerinin sınırsız bir hakkı saymalarının karşısına çıkabilmelidirler.

Şu anda yapabileceklerimi ve yapacaklarımı açıklamak istiyorum: Güneş Gazetesi muhabiri Alaaddin Demirtaş ile Hürriyet gazetesi muhabirleri Kasım Gence ve Bedir Seferoğlu'nu Gazeteciler Sendikası ile İstanbul Gazeteciler Cemiyeti'ne şikayet ediyorum. Haklarında soruşturma yapılmasını diliyorum. Gazete kuruluşları yalnızca ödül dağıtarak görevlerini bittiği inancına kapılmamalıdır. Aynı zamanda mesleklerinin sorumluluğunu taşıyamayanları, mesleklerinin dışına çıkarmalıdır. Bu üç gazeteciyi sorumsuzluklarının unutulmaması için kitaplarıma alacağım. Güneş ve Hürriyet gazetelerini IPT'ye şikayet edeceğim. Basın bültenini Uluslararası Af Örgütü'ne göndere-

ceğim."

Gözaltına alınıp serbest bırakılan Haziran Yayınları sahibi Ahmet Zengin de konuşmasında özetle şunları söyledi: "26 Şubat 1987 günü ailemle oturduğum evimden gözaltına alındım. Açıklandığı ve gazetelerin yazdığı gibi örgüt evinde gözaltına alınmadım. Hiç bir örgüt ile ilgim yok. Bütün bunlarla yayın hayatımızı karartmak istiyorlar. Bana silah, soygun vb. şeyler gözaltında bulunduğum sürede sorulmadığı halde, gazetelerde yalan ve düzmece bir biçimde örgüt ile ilişkim varmış gibi gösterildi. Bütün bunların 17 Mart tarihinde DGM Savcılığı'na çıkarılıp gözaltına alınan diğer üç kişiyle birlikte serbest bırakılmama birlikte yalan ve düzmece olduğu net bir şekilde ortaya çıkmıştır."

Basın toplantısına katılan Tutuklu ve Hükümlü Aileleri Yardımlaşma Derneği adına Fatma Şeşen, "Tahliye olan çocuklarımızın, zaman zaman belirli günlerde düzenlenen operasyonlar bahane edilerek, gözaltına alınmalarının gazete sayfalarında farklı farklı yorumlar yapılarak yakınlarımızı kamuoyu önünde suçlayıcı nitelikte yanlış ve yanıltıcı bilgilendirmelerin yapılmasını doğru ve demokratik bulmadığımız için bu toplantıda bulunuyoruz. Biz dernek kurucu ve üyeleri olarak tahliyeler üzerindeki bu yoğun baskıların bir an önce kaldırılmasını istiyoruz" dedi.

Gözaltına alınanlardan "Yeni Çözüm Dergisi" eski Yazışmaları Müdürü Ertuğrul Mavioğlu'nun babası Av. Hüseyin Mavioğlu, oğlunun ağır işkence gördüğünü elektrik verildiğini, askıya alındığını ve bundan dolayı da kolunda kısmi felç olduğunu belirterek, oğlunun işkenceye karşı ölüm orucuna başlayıp, bunu savcılığa kadar sürdürdüğünü belirterek, oğlunun örgüte üyelikten değil, yazı işleri müdürlüğü dönemindeki derginin yasaklanmasıyla ilgili tutuklandığını; cezaevine gönderilmesiyle de 'can güvenliği'nin (!) sağlandığını söyledi.

Bu arada yayın hayatına yeni atılan "Çağdaş Yol" dergisinin toplatılması ve Yazı İşleri Müdürü'nün gözaltına alınması sosyalist basının üzerinde yoğunlaşan baskılara bir yenisini daha ekledi.

Solidarnoş, Hükümet Diyaloğu

Polonya'da siyasal iktidarın yığınlardan tecrit olmasının bir ifadesi olarak, işçi ve köylü "Dayanışma" sendikalarının kuruluşu ve milyonlarca insanı saflarında toplarken Komünist Parti üyelerinin bir milyonunu da (hepsi üç milyon) kendi saflarına çekmesi, rejime tek yol bıraktı: sıkıyönetim ilan edip gelişmeye devam eden sosyal muhalefeti bastırmak. Gerçekten de sıkıyönetim ilan edildikten sonra Dayanışma Sendikası eski canlılığını devam ettiremedi. Ama bu Dayanışmanın ortadan kaldırıldığı anlamına gelmez. Tersine, dayanışma kendisini yeraltında örgütlemeye ve toplumda azımsanamayacak bir güç odağı olduğunu göstermeye devam etti.

Dayanışma neydi? Bazılarına göre sorun çok basit. Tüm revizyonistlere göre, emperyalizmin ülkede örgütlenmiş olduğu bir karşı devrim hareketi. Ancak bu 'karşıdevrim hareketinin' en geriye yönelik ucu olan kiliseyle hükümet daha çok uzlaşıyor durumda oldu. Bir tuhaf yan da bu hareketin çok kısa bir süre içerisinde on milyon insanı, bir milyonu komünistlerden olmak üzere, etrafında toplayabilmiş olması. Acaba bu dönemde hükümete destek veren, ordu, polis ve bürokrasi dışında, işçilerden gelen bir destek söz konusu muydu? Bu konuda kuşku duymakta haklıyız, zira Dayanışmanın muhalif gösterilerine karşı, partinin bir tek yığın hareketi düzenlemiş olduğuna tanık olmadık. Sosyalist iktidarın kaynağı, iktidardakinin yarattığı yasalar değil, yığınların ona verdiği destektir. Parti bu desteğe sahip olduğunu tek bir şekilde ortaya koyabildi; Solidarnoş'a karşı kendisinin de sokağa döküleceği yığınların olduğunu göstererek. Bunun yerine siyasal iktidarın kendisini yalnızca devletin elinde bulundurduğu baskı araçlarıyla ve yasayla korumaya çalıştığını izledik. Eğer parti kendisini yığınlardan böylesine tecrit etmiş ise, kusuru emperyalizmin ülke içerisinde hareket örgütlemesinde değil, partinin yığınlardan tecrit olma sürecinde aramak gerekir. Sanırım bu alanda da sadece birkaç yöneticinin kusurunu değil genel bir ekonomist mantığının ürettiği sonucu ya-

kalama durumunda oluruz.

Emperyalist dünyaya göre de bu hareket yığınların sosyalizmden nefretlerinin ifadesi olarak ortaya çıktı. Aslında bu teşhis revizyonistlerinkiyle tamamiyen çakışmaktadır. Her iki görüş için de hareket var olan sisteme karşı. Var olan da sosyalizm... Yani her iki görüş de hareketin kapitalizme geri dönüş istediği konusunda hemfikir. Buna katılmayan tek cenah ise hareketin kendisi. Dayanışma hareketi, kapitalist özel mülkiyetin geri getirilmesiyle ilgili bir tek talep öne sürmedi. Taleplerinin başında gelen ülkede var olan imtiyazlar sisteminin ortadan kaldırılması, örgütlenme özgürlüğünün tanınması. Elbette Dayanışma açık bir sosyalizm programıyla ortaya çıkmadı. Toplumda var olan her türlü talebi kendi bünyesinde örgütledi. Kilişenin, sosyal demokratların ve komünistlerin taleplerinin hepsini bir potada birleştirmeye çalıştı ve bundan dolayı da kendi bünyesinde parçalı bir yapı oluşturdu.

Böylesine karmakarışık taleplerle toplumun önüne atılan bir hareketin sosyalizm doğrultusunda bilinçli adımlar atması beklenemez. Bundan dolayı da Solidarnoş hareketinin doğrudan sosyalizm temsilcisi olabileceği düşünülemeyeceği gibi, emperyalizmin ülke içerisinde el altından örgütlenmiş olduğu bir hareket olarak da düşünülemez. Önemli olan bunca büyük bir yığının, sosyalistlerin katılması gereken ve var olan rejimin açık bir çarpıklığının ortaya konulmasını sağlayan talepleri ortaya dikmiş olmasıdır. Bu taleplerin böylesine açık bir biçimde ortaya konulmuş olması ve bunun bir harekete dönüştürülebilmesi, hem sosyalizmin hangi zaafarla malul olduğunu ortaya koymuş, hem de çözüm yollarının ne olması gerektiği konusunda geniş bir tartışmanın gelişmesine neden olmuştur.

Gorbaçov'un, SSCB'de hayata geçirmeye çalıştığı reformların gerekçesi olarak öne sürdüğü zaafalar hiç de tesadüfi olmayan bir biçimde Polonya'daki zaafalarla çakışmaktadır. Bunların büyük bir kısmını Solidarnoş dile getirdiğinde, emperyalizm tarafından örgütlenmiş bir hareket olarak damgalanabildi. Ne var ki benzer şeyleri, Gorbaçov Sovyetler Birliği üzerine söyleyince, kimse onun için emperyalizmin ajanı diyemedi. Ancak bu çakışmalar gerçekten olumludur. Sovyetler Birliği'nde de benzer zaafaların bizzat en tepede duran yönetici tarafından dile getirilmesi ve bunun genel bir sistem sorunu olarak karşımızda dikildiğini ortaya koyması bundan sonraki tartışmaları daha da kolay yürütmemizi sağlayacaktır. Sovyetler Birliği'ndeki gelişmelere paralel olarak, Polonya'da da Solidarnoş'a karşı tutum farklılaşmaya başladığı gibi Solidarnoş içerisindeki ilişkiler de farklılaşmıştır.

Hükümet geçen yıl sonlarında ilan ettiği siyasal afa muhalefete belli bir yaklaşım göstermiş ve belirli şartlar altında Solidarnoş'la işbirliğine hazır olduğunu ortaya koymuştur. Buna karşılık Solidarnoş içerisinde de işbirliğinden yana ve buna karşı olanlar olarak iki kesin eğilim şekillenmiştir. İşbirliğinden yana

Polonya'nın iki önemli ismi. Jaruzelski ve Valesa'nın basınla yansıyan resimleri oldukça farklı.

olan Valesa ve çevresi, yeraltı faaliyetinin sürdürülmesini savunan Zbigniew Bujak ve çevresinden şimdilik kopmuş durumda. Kuşkusuz bu kadarlık gelişme sosyalizmin kurtuluşu anlamına gelmez. Ancak bu doğrultudaki gelişmelerin yolunun açılmakta olduğunu söyleyebiliriz o kadar. Bundan sonraki gelişmeler esas tayin edici olan olacaktır. Sınırlı bile olsa örgütlenme ve düşünce özgürlüğünün var olması, tartışma ve sosyalizm doğrultusundaki çözümler için yol açacaktır. Nispeten açık eleştiri ve tartışma ortamı içerisinde eğer partinin yığınlarla bütünleşmek gibi bir sorunu varsa bunun yollarını daha açık bir biçimde görebilmesi sağlanacak ve kendisini yenileyebilme olanağı ortaya çıkacaktır.

Partinin kendisini yenileyebilmesi, sosyalizm konusundaki görüşlerinde değişiklik yapmasıyla olanaklıdır. Dün, bu yola gitmek yerine yönetim askerlere verilerek, tuhaf bir "askeri sosyalist" rejim yaratıldı ve kusur partideki birkaç kişiyle, esas olarak muhaliflere yüklendi. Kusur birkaç kişide değil bütün bir bürokratik yapıdadır. Bu yapı ve buna temellik eden ekonomist anlayış değiştirilmediği müddetçe ancak yeni çatışmaların kapısı açılmış olur. Bu dönüşüm bugün dünden daha olanaklı görünmektedir. SSCB'de de aynı doğrultuda gelişmelerin ortaya çıkması ve sorunun temelini Demokrasi meselesinde yattığı tespiti çok önemli bir başlangıç noktasıdır. Sosyalizmi bir kalkınma modeline indirgeyen ekonomist anlayış yığınlar üretme, kendisine de yönetme görevini verdiği için demokrasiye ihtiyaç duymamaktadır. Ama yaşanan süreç bu anlayışın artık daha ileriye gidemediğini ortaya koymuş ve sosyalist ülkelerin tümünü sıkıştıran bir mahiyet arz etmeye başlamıştır. İktisadi alanda ilk dönemdeki başarıları hemen her yerde komünist partilerinin yığınlardan tecrit olmasının ve buna bağlı olarak da bürokratik mekanizmanın daha da güçlendirilmesinin izlemesi tesadüfi değildir. Bir zaman için zaruretleri benimseyerek, önlerine konulan iş bölümüne ses çıkartmayan yığınlar, bir zaman sonra, partilerden kopmakta ve giderek de ondan farklı siyasal eğilimler geliştirmeye başlamaktadırlar. Bunun somut örnekleri her yerde ortaya çıkmaya başladı ve artık 'karşı devrim' tezleriyle izah edilemez duruma geldi.

Der Spiegel dergisinden alınan aşağıdaki röportajda Lech Walesa, Solidarność içerisindeki bölünmeyi ve hükümetin önerileri konusundaki görüşlerini anlatıyor.

Valesa ile bir söyleşi

S-Bay Valesa, 200'den fazla tutuklu serbest bırakıldı, yasaklanmış "dayanışma" sendikasının önderleri yeniden basın toplantıları yapabiliyor, hatta hükümet ileride siyasi suçlulara karşı yumuşak olacağına söz verdi. Polonya'da hava yumuşuyor mu?

V-Değişik bir hava. Hükümetin havasında olumlu değişiklikler gerçekleşebilir. İyi bir hava ama havada. Yarın başka türlü mümkün.

S-Yeni yol için güvence mi istiyorsunuz?

V-Bu olumlu gelişmelerin yapısal olarak güvence altına alınması sağlanabilirse, o zaman Polonya'da umut verecek yeni, ilginç bir model ortaya çıkar. Ama işler henüz oraya kadar varmadı.

S-Yeni özgürlükleri nasıl güvence altına almak istiyorsunuz?

V-Bizim halkımız çoğulculuktan yadır, bu yüzden düşünce farklılıkları örgütsel ifadelerini de bulmalıdırlar: Değişik örgütler -makul, sorumlu, ama gene de çok sayıda- temsil ettikleri toplumsal grupların çıkarlarını savunma imkânlarına sahip olmalılar.

S-Hükümet zaten birçok örgütün olduğunu söylüyor.

V-Daha iyi ya. Zaten yüzlercesi varsa, o zaman neden beş tane veya sadece iki tane daha yasal olarak var olamıyor?

S-Ve bunlardan biri de Dayanışma Sendikası mı olmalı?

V-Evet.

S-Sizin altı yıl önce temsil ettiğiniz gibi mi?

V-Dayanışmaismi,bugündeğişik yerlerde çok değişik biçimlerde algılanıyor. Çoğu açısından, her şeyden önce 1980'in heyecanı anlamına geliyor. Bazıları sokak gösterilerini ve pankartları hatırlıyorlar. Bir başkalı da, Dayanışma kavramını her şeyden önce grevlere bağlıyorlar. Böyle yanlış yorumlar karışıklığa yol açıyor.

S-Dayanışma'nın Başkanı Lech Walesa'nın bugünkü yorumu nasıl?

V-Dayanışma, reformlardır, reform teklifleridir, en etkili reform yollarının, reform olanaklarının araştırılmasıdır. Gerisi tamamen kılıf.

S-Dayanışmayı basitçe reformla eşitlediğinizde...

V-O zaman herkes için, o olmadan ülkemizin hiçbir geleceğinin olamayacağı son derece önemli ve gerekli bir şeyin söz konusu edildiği berrak olacaktır.

S-Sizin kısa süre önce kurduğunuz ve hükümetin hemen yasakladığı "Geçici Dayanışma Meclisi" hangi somut reform taleplerini sunuyor?

V-Detaylı bir ekonomik ve sosyal reform planı hazırladık. Ama Dayanışma'nın temel önerisi Meclis'in kuruluş bildirgesinde yer almaktadır: Geçen altı yılda, hükümetin görüşüne göre, gerçek bir diyalog ve anlaşmanın önüne dikilen her türlü engel ortadan kaldırılmalı.

S-Hükümetin gerçek bir diyaloga girmesini engelleyen her şeyden vazgeç-

meye hazır mısınız?

V-Diyalog aynı zamanda tartışma demektir.

S-Hükümet ne tür engelleri söz konusu ediyor?

V-Hepsini saymak zor. Dayanışmanın yeraltı yapısının, yeraltındaki yayınlarının ve matbaaların söz konusu olduğu kesin.

S-Bunları tasfiye etmeyi kabul ediyor musunuz?

V-Çoğulcu bir toplumda bunların gereği yok. Bunlara, yönetenlerin sırf geçici bir havasına bağımlı olmadığı-mız konusunda bir kesinlik oluşma-

dıkça ihtiyaç duyulur.

S-Bu kesinliği yaratmak için gelecek adım olarak hükümetin ne yapması gerekiyor?

V-Hükümetten çok ilginç bazı öneriler geldi. Örneğin, Devlet Konseyi Başkanı'nın yanında, kamuoyunun saygı duyduğu bağımsız kişilerden oluşacak bir danışma konseyinin kurulması. Veya, insan hakları konusunda yetkilendirilmiş bir kurumun planlanması - ilginç öneriler, tabi, sıkıntılar yok değil: Hükümet, belli sayıda tanınmış kişinin bir araya getirilmesinin yeterli olacağı ve danışma

konseyinin kuruluşunun ilan edilebileceği görüşünde.

S-Bu sizin için yeterli değil mi?

V-Önce, bu danışma konseyinin ya da insan hakları konusundaki yetkili onun neyi temsil edeceği ve bu kurumların hangi görevlere ve yetkilere sahip olacağı tespit edilmeli. Ve bu konuda, hükümet değişik toplumsal grupların uzmanlarıyla uzlaşmalıdır.

S-Ve kimin birlikte çalışmaya hazır olduğunu açıklaması da buna mı bağlı?

V-Öyle. Kulağa hoş gelen isimler taşısalar bile, yetersiz kurumların kurulmasından değil, pratik işbirliğinden, etkin kurtarma tedbirlerinden yanayız. Zaman sıkışıyor; toplumuz ve çevremiz açısından uzun zamandır saat onikiye beş var.

S-Bu yüzden mi Amerika'nın Polonya'ya karşı olan ekonomik tedbirlerinin kaldırılması için uğraşıyorsunuz?

V-Kişisel olarak bunların yürürlüğe konulmasını hiç bir zaman savunmadım. Bunlar kararlaştırıldığı zaman ben tecritteydim. Tabi, ülkemizdeki bir yığın insanın özgürlüklerinin gasbedildiği, halkımızın birçok acılar çektiği o zamanki koşullar altında, ben de tedbirlere karşı görüş açıklamadım. Bu konuda sadece sustum.

S-Kısa süre önce John-Roger- Vakfı'nın ödülünü almak üzere ABD'ye uçmak istediniz. Bu vesileyle tedbirlerin kaldırılmasını istemeyi tasarlıyor muydunuz?

V-Batının yardımı olmadan ekonomik sıkıntılarımıza çözüm bulabilmek olanaklı değil. Çabuk başaramayız, o zaman da yönetenler, yönetilenler, şimdiki ve gelecek nesiller hepimiz sonuçlarına katlanacağız. Bunun bir şartı halkın beklentilerini hesaba katan yeni bir toplumsal havanın yaratılmasıdır. İnanıyorum ki, bu doğrultuda atılan adımlar sadece halkımız tarafından değil bütün dünya tarafından takdir edilecektir.

S-Ama, pasaport alamadığınız için Amerika'ya gidemediniz.

V-O zamanlar ABD için değil, İtalya için müracat etmişim. O zaman da çok geç kalmışım. Belki gerçekten de Danzig'deki küçük bir memurun kötü niyetine kurban gittim.

S-Bay Valesa, Dayanışma Sendikası'nın Başkanı'nı, gelecek haftalar ve aylar içerisinde neler bekliyor?

V-Birçok tartışma, birçok girişim, ama somut pek bir şey yok. Ama gelecek yıl (1987) kaçınılmaz olarak eylemi, pragmatik çabaları, çoğulcul çözümleri zorlayacak. Hükümet gibi, biz, halk olarak da buna zorlandık. Aksi takdirde ürkütücü ekonomik ve

toplumsal kriz daha da keskinleşecek. Biz iyi niyetimizi açıkladık. Gerçek ve sonuç verici bir işbirliğine hazırız, ancak bu derhal gerçekleşmeli.

S-Buna çoğunluk katılıyor mu?

V-Hiç kuşkusuz ulusun ezici çoğunluğu. Şimdi, anlamlı çözümlere giden ortak çabaları onaylamak hükümete kalmış.

S-Çözümlerin nasıl olması gerektiği konusunda ama, muhalefet kampında görüş ayrılıkları gittikçe geliyor.

V-Ben durumu öyle dramatik görmüyorum.

S-Bir kesim, her türlü yeraltı faaliyetine karşılık kesinlikle yasal siyasal eylemi savunuyor. Diğer kesim ise, var olan, komünizmle yönetilen Polonya'da neyin düzeltilebilir olduğu na aldırmaksızın bugün gizli mücadelesi sürdürülmesi gereken bağımsız bir Polonya devletinin rüyasını görüyor. Bu Polonyalılar, sizin hükümetle işbirliği hazırlıklarınızı ihanet olarak görüyorlar.

V-Böylesine aşırı görüş farklılığı safarımızdan ziyade, Dayanışma dışındadır mevcut. Tabi bu bizim hepimizin aynı görüşte olduğu anlamına gelmez. Nihayetinde hepimiz demokrasi ve düşünce çoğulculuğu için mücadele ettik. Eğer değişik yollar aynı hedefte birleşiyorsa, ben bunu sadece iyi diye görürüm. Polonya'da olduğu gibi, politik olarak olgun bir toplum da bunun böyle olması gerekir.

S-Polonya Katolik Kilisesi bunu pek iyi görmüyor. Kardinal Glemp ve pis-koposlarının çoğu, devamlı uzlaşmazların vicdanlarına hitap ediyorlar. Siz kilisenin yatıştırma politikasını onaylıyor musunuz?

V-Uzlaşmazların vicdanlarına hitap edilmeli. Ama lütfen kilisenin rolünün özgünlüğünü, misyonunu ve ruhani görevlerini gözönünde bulundurun. Bizim çalışmamız daha çok bu dünyaya yönelikse de, kiliseyle aynı Hristiyanlık prensiplerini savunuyoruz. Elimizi yapıcı bir işbirliği için hükümete uzatırken, istediğimiz, bizim ve çocuklarımız için daha iyi, daha insan onuruna yaraşır bir dünyadır.

S-Hükümetin bu eli tuttuğuna inanıyor musunuz? Hükümet sözcüsü Urban, yeraltı önderi Zbigniew Bujak ve KOR'cu aşırılardan uzak durulması, açık özeleştirme yapılması gibi birçok şartlardan söz etti. Yöneticilerin kendisini muhatap olarak kabul etmelerinden önce Lech Walesa'nın bütün bunları yerine getirmesi gerekiyor mu?

V-Hükümetin ille de benim elimi tutması gerekmez. Benim şahsım değil, Polonya konusu önemli. Bana gelince, ben Danzig'de kararlaştırılan 21 talebe bağlıyım.

S-1980'de hükümet tarafından kabul edilen en önemli talep, siyasi parti rolü oynamayı tasarlamayan, bağımsız, kendi kendini yöneten sendikaları hedefliyordu.

V-En büyük hedefim onların gerçekleştirilmesidir. Buna yemin ettim.

ÇİN'E "SOSYAL EMPERYALİZM"DEN "DİKTATÖRLÜK" TRANSFERİ

"Burjuva demokrasisi türünden bu karşı çıkışları önlemek için, Polonya'daki dikta yöntemlerine benzer önlemler alınması" emri Çinli öğrencilerin "daha fazla demokrasi" talepleriyle gösteriler yapmalarından sonra **Deng Xiaoping** tarafından parti yöneticilerine yazılı olarak iletildi. Bir başka yazılı açıklamada Deng, "Burjuva demokrasisine kesinlikle karşı olduğunu" bildiriyor ve "ABD'nin bu tür istekleri başka ülkelere hükmetmek amacıyla kullandığını" belirtiyordu. Yöneticilerin, ülkenin saygınlığına gelecekte gölge düşmesinden endişe etmemelerini isteyen Deng, "Çin'de burjuva liberalizmine karşı mücadelenin en az 20 yıl sürmesi gerektiğini" bildiriyordu.

Polonya'da 1981 yılında kilise ile işbirliği yapan Dayanışma Sendikası'nın kapatılmakta tereddüt edilmediğini, yönetimin sıkıyönetim ilan ederek duruma hakim olduğunu hatırlatan Çin Lideri Deng, "Bu örnek gösteriyor ki, dikta olmadan işler yürümüyor. Dikta yöntemlerinden sadece söz etmek yetmez, zamanında uygulamak gerekir" demektedir. Çin'de olanlardan ABD'yi suçlayan Deng "özellikle Amerikalıları eleştiriyorum. Hiç kuşku yok ki, Amerikan kapitalizmi bu sistemi başka ülkelere hükmetmek için kullanabiliyor, ancak ülke içinde bir çekişmedir gidiyor ve bu da birçok sorun meydana getiriyor. Bu tür yöntemleri biz kabul edemeyiz".

Deng'in bu açıklamaları ülke içindeki demokrasi anlayışının parti içi demokrasiye bakışını da

yansıttığını iddia eden siyasi gözlemciler bu açıklamalarla Deng'in ülkede patronun kendisi olduğunu ve diğer yöneticilerle danışsa bile tüm önemli kararları ancak kendisinin alabileceğini dünyaya duyurmak istediğini söylüyorlar.

Öğrencilerin geçtiğimiz kış yaptıkları gösteriler Mao'nun ölümünden bu yana ülkede en büyük siyasi bunalıma yol açmıştı. ÇKP Genel Sekreteri **Hu Yaobaung**'ın görevden alınmasına neden olan bu olaylar Deng'in güç gösterisi ve diktatörlük özlemlerin kabarmasına yol açıyor.

3 milyonu aşkın üyesiyle Çin Silahlı Kuvvetlerine "burjuva liberalizmi"ne karşı uyanık olması emrediliyor, ordu yayın organı "Liberation Army Daily" gazetesinde yayınlanan hükümet kararıyla, ordunun ideolojik çalışmalara ağırlık vermesi, komünist parti yöneticilerinin desteklenmesi, kapitalist ve feodal yozlaşmaya karşı mücadele kabiliyetinin geliştirilmesi isteniyordu.

Bu arada Tibetli budistlerin ikinci büyük dini lideri **Panzen Lama**, Çin Budist Derneği'nin düzenlediği konferansta yaptığı ilginç konuşmada, ülkede dini inançlara sahip olanların çoğunluğunun "burjuva liberalizmi"ne karşı çıktıklarını, bu yüzden de batılılaşma ve kapitalizm aleyhtarı kampanyanın hükümetin din politikasını etkilemeyeceğini müjdelmekte; Çin Resmi Haber Ajansı Şinhua tarafından yayınlanan konuşmasında da, hükümetin bu kampanyasının din özgürlüğünü öngören resmi politikasını etkile-

Deng

meyeceğini yinelemekte idi.

Devlet Konseyi Dini İşler Bürosu Müdürü **Ren Wuzhi** de dini inançları olanlardan Marksist-Leninist görüşün yayılmasına ve Mao düşüncelerine karşı çıkmayarak, siyasi, adli ve eğitim işlerine müdahale etmemelerini istemiştir.

Devletin güçlendirilmeye çalışılması, ordunun güçlü ve uyanık olmaya çağırılması, "burjuva liberalizmi"ne karşı din adamlarından yardım istenmesinin, "devletin giderek sönmesi" esprisi içerisinde hangi evreye denk düştüğü ise sosyalistler için merak konusu olmakta.

CIA Başkanı William Casey'in operasyonları Reagan tarafından takdir ediliyor.

KONTRALARA YARDIMDA ABD- GÜNEY AFRIKA İŞBİRLİĞİ

Daniel Ortega ve yardımcısı Sergio Ramirez

Başkan **Reagan** ve Kongre'nin Güney Afrika'ya karşı alınacak yaptırımları tartıştığı bir sırada bu iki hükümet Nikaragua'daki karşı devrimci kontralara birlikte yardım ediyorlardı.

Amerikan ABC Televizyonu'nun verdiği haberlere göre, kontralara yardım amacıyla başlatılan "Vest-Pocket" operasyonunda CIA Başkanı **William Casey**, doğrudan doğruya ve gizlice başkanlık etti.

Resmi kaynaklardan ve istihbarat çevrelerinden alınan haberlere dayanarak verdiği bilgiye göre ABC, Güney Afrikalı yetkililerle

Amerikalılar arasında kontralara yardım konusunda ilk temas 1983 yılında CIA'nın Latin Amerika sorumlusu **Dwayne Claridge** tarafından organize edildi. Bu ilk temastan birkaç ay sonra da Güney Afrika havayolları ABD'da bir büro açıyor ve **Amerikan Southern Air** ulaştırma şirketiyle -ki bu şirket kontralara silah ve cephane sağlamakla ünlüdür- bir anlaşma imzalıyor.

Bundan iki yıl sonra, 1986 Mart'ında CIA Başkanı **Cayes**'in Güney Afrika'ya gizli bir ziyarette bulunduğu bir sırada Washington ve Pretoria'da Güney Afrika'nın

kontralara yardım ile ilgili olarak yüksek düzeyde toplantılar yapılmıştır.

CIA, Başkan Reagan'dan ve ABD hükümetinden habersiz (!) - İran'a satılan silahların parasıyla Nikaragua'daki paralı askerlerine yardım ettiği gibi- Güney Afrika Hükümeti'nin bu yardımseverliğini (!) de kimbilir ne biçimlerde ödüllendirecek. Belki de ödül: yüzlerce, binlerce masum insanın hayatına mal olacak şekilde ırkçı beyaz azınlığa sunulmuştur bile.

LÜBNAN'DA NE OLUYOR?

Kuşatma altındaki Burc-el-Baracni kampında bir kadın kaybolan oğlu için ağlıyor.

A.SARIALI

“Mümkün olduğu kadar çok sayıda Filistin’li öldürecek ve tutuklayacağız, geri kalanını da Araplara bırakacağız.” (İsrail eski Savunma Bakanı Ariel Şaron.)

Geçtiğimiz haftalarda Lübnan’a Suriye’nin müdahalesi ile Lübnan ulusal hareketleri ve Filistin örgütleri ne olacağı şimdiden kestirilemeyen yeni bir durumla karşı karşıyalar. Lübnan tarihi ülkeye dışarıdan müdahalelerle dolu olan bir süreç izlemekte. 1958’de Amerikan deniz piyadeleri, 1975-76 Lübnan iç savaşında Suriye, 1982’de İsrail ve 1987’de tekrar Suriye. Bu uzun süreci bir yana bırakacak olursak, 1975-76 olaylarını başlangıç kabul ederek bugünkü karmaşayı anlamaya çalışalım. 1975-76 olayları bölgede sözümona istikrarı sağlamaya yönelik gerçekleştirilen Emperyalist bir müdahalenin parçasıydı. İç savaşı sona erdiren 1976 Arap Zirvesi aldığı kararlarla bunu bir kere daha ispat etmiştir. Ortadoğu başından beri ABD Emperyalizminin ilgi alanı içinde kalmış sadece askeri lojistik değil, tekellerin kârları açısından da önemli bir yer tutmuştur. ABD her seferinde bölgede tüketimi ve üretimi kontrol altında tutabilecek yollar aramıştır. Bu bölgede sağlayacağı hegemonya yüzelli milyon insan üzerinde bir pazar hakimiyeti oluşturacak ve elde edilecek

petro-dolar kârları ABD’ye bağlı tekelere geçecektir. Tüm bunları sağlayabilmek için bölgede ABD Emperyalizmi başta İsrail olmak üzere birçok gerici Arap rejimini bu planın parçası olarak kullanmayı başarmıştır.

1978 Mart’ında bu planın bir parçası olarak İsrail güneyden büyük bir saldırı başlattı. Bu saldırının asıl hedefi önce Lübnan direniş hareketleriyle Filistin örgütleri arasında oluşan ittifakı dağıtmak, sonra ise kendi sınırına bitişik Lübnan topraklarında sekiz millik geniş bir tampon bölge oluşturmak suretiyle Suriye’nin ülkede varolan etkisini dengelemek, Lübnan Hristiyanlarından oluşan gerici güçlere güven vererek işbirlikçi Lübnan hükümetinin Lübnan direniş hareketi üzerinde baskı kurmasını sağlamaktı. Bu sırada birlikleri Lübnan’da bulunan Suriye ise Lübnan direniş güçlerini kendi inisiyatifine çekmeyi amaç edinmişti. Bu amacın daha sonra nelere mal olduğu görülecektir. Lübnan direniş örgütleri o günden bu yana bazı istisnalar dışında tutulursa herhangi bir Arap ülkesinin (son zamanda bunlara İran’ı da katmak gerekir) politikası dahilinde hareket etmenin dışına çıkamamaktadırlar.

1978 saldırısından sonra 1982 yılına kadar Filistin’lilerin, Lübnan di-

reniş örgütlerinin, Suriye birliklerinin ve Falanjist’lerin zaman zaman birbirleriyle çatıştıkları, zaman zaman cepheler kurdukları karışık bir süreç yaşanmıştır. 1979 İran Devrimi’nin etkinliği ise özellikle Lübnan’lı Şii örgütler üzerinde her gün hissedilir bir biçimde artarak devamedegelmıştır. 1982’de İsrail İngiltere’deki elçisinin vurulması bahanesiyle Lübnan’a saldırmıştır. Saldırığı planlayan Begin, İsrail’de Kara Yahudiler olarak adlandırılan ve stratejileri Filistin’lileri terörle imha etmeyi içeren örgütün lideridir. İsrail’in 1982 Haziran saldırısı öncesinde ABD Emperyalizmi’nin dış politikasında belirgin bir değişme görülmekteydi. Bu değişme Ortadoğu’da ABD çıkarlarını korumak üzere sadece İsrail’e oynamanın artık yetersiz olduğu, ilişki geliştirilebilecek bazı Arap ülkeleriyle de temasa geçilmenin zamanı geldiği doğrultusunda idi. Sudi’lerle Awacs anlaşması, Ürdün’le geliştirilen ikili ilişkiler, Körfez ülkelerine silah satımı ve Mısır’la olan yakınlaşma bu politik değişikliğin en bariz göstergeleri olarak değerlendirilebilir. Zaten Fas’ın başşehri Fes’de toplanan 3. Arap Zirvesi’nde Suudi Arabistan kökenli Fahd planının İsrail’e rağmen kabul görmesi bir şeylerin değiştiğini gösteriyordu. İşte İsrail Haziran 1982’deki Lübnan’ı işgali planını bu değişen politikayı da

etkilemek amacıyla hazırladı. İsrail, Haziran 82'deki Lübnan'ın işgali ile Ortadoğu'da hemen inisiyatifi ele geçirip, ABD'yi Arap'lara karşı yeniden bir sıkı ittifaka zorlamayı amaç edinmişti. Ayrıca Filistin Kurtuluş Örgütü ve diğer Filistin örgütleriyle Lübnan'da örgütlenip gelişmeye başlayan Lübnan Ulusal Hareketleri arasında ki oluşmaya başlayan ittifaka karşı askeri bir harekate girişmek bu arada Suriye'yi de şaşkın bir halde bırakarak devreden çıkarmayı amaçlıyordu ki bunu da başardı.

İsrail, Araplar arasındaki kavgadan yararlanarak bölgede istikrarı sağlayacak tek ülke olduğunu ABD'ye bir kere daha gösterme başarısını sağladı. İsrail bir taraftan bunları yaparken Filistin'lileri de fizik olarak tasfiye etmeye çalışıyordu. Buna karşılık Arap'lar ise Filistin'lileri Beyrut'tan sürmeyi "tarafsızlaştırmayı" ve Arap dünyasına darıltmayı planlıyorlardı. İsrail'in Lübnan'ı işgali sırasında ABD'yi ziyaret eden Suudi ve Suriye Dışişleri Bakanları Suud El Faysal ve Abd El Halim Haddam burada özellikle başta FKÖ olmak üzere tüm Filistin örgütlerinin Beyrut'tan çekilmesinin koşullarını konuşuyorlardı. Bu karşılıklı görüşmelerin sonucunda ABD'de FKÖ ve diğer Filistin örgütleriyle aynı anda İsrail'in de Beyrut'tan çekilmesini kabul etti. Bu planla gerici Arap rejimleri Filistin devrimci hareketini bir bütün olarak kontrol altına almayı planlıyorlardı.

Bugüne geldiğimizde görülmektedir ki, bu plan kısmen başarılı olabilmıştır. Gerek Filistin devrimci hareketi ve gerekse Lübnan Ulusal örgütlenmeleri tekrardan toparlanmayı başarmışlardır. İşte bugün Lübnan'da yaşanan dram bu gerçeğin sonucudur. Bugün Lübnan kimin kimle çatıştığı belli olmayan bir barut fıçısı halindedir. Bu çatışmalarda Suriye İsrail ve de son zamanlarda İran etkiledikleri örgütlerle yer almaktadırlar. Bilindiği gibi bu ülkelerin Lübnan'da uzanuları olan yapılar bulunmaktadır. Fakat şu gerçeği de bilmek gerekir ki, bu ülkeler varolan uzantılarını bire bir oranında kontrol edememektedirler. Bugün Lübnan'ın güneyinde daha çok etkin olan Hizbullah örgütü İran yanlısı bir örgüttür. Ama

bazı olaylar göstermiştir ki, bu etkinlik ara ara kaymalara neden olmaktadır. Yine Suriye'nin desteklediği Arafat karşıtı bazı gruplar zaman zaman Suriye'ye karşı çıkabilmektedirler. Hizbullah'ın İran'la bağlantısını sürdürdüğü taraf Ayetullah Muntazari'nin önderliğini yaptığı gruptur. Ayetullah Muntazari bugünlerde meclis başkanı Haşemi Rafsancani ile ciddi bir çatışma içerisinde. Bu farklılaşmalar İran'ın desteklediği gruplar genellemesi içerisinde hiçbir örgütü tek başına ifade etmemektedir.

Uzun bir zamandan beri sınıfsal, etnik, politi, dinsel bir sürüt çatışmasının içiçe olduğu bu durum Lübnan'ı içinden çıkılmaz bir hale sokmuştur. Bir de bu karışık duruma Suriye, İran ve İsrail'in nüfus mücadeleleri eklenince kargaşa daha da arttı. Çatışmanın başlangıcında Suriye ile İsrail arasındaki mücadele şimdilerde bir anlamda Suriye ile İran arasındaki mücadeleye dönüştü. Suriye'nin son Lübnan'daki çatışmaları durdurmak amacıyla yedibinbeşyüz askerini Lübnan'a sokması ve hemen ardından Hizbullah örgütüyle çatışmaya başlaması bu gerginliği daha da artırdı. Körfez savaşında İran'ı destekleyen Suriye Lübnan savaşında İran'la karşı karşıya.

Savaşın Filistin'lileri ilgilendiren cephesinde ise; 1982 yılından sonra başta FKÖ ve diğer Filistin'li örgütler tekrar Lübnan'da ve Beyrut'ta yer edinmeye başladılar. Onların bu şekilde yer edinmesinden başta Suriye ve İsrail olmak üzere Lübnan'lı bazı güçler de rahatsızlık duymaya başladı. Yaser Arafat'ın en büyük düşmanı olan Suriye Devlet Başkanı Hafız Esad ve İsrail, FKÖ'ye karşı bir çıkar ortaklığı görünümüne girdiler. Bir de bu ortaklığa Lübnan'da tekrar güçlenerek İsrail'in saldıracağı ortamı hazırlayacağı endişesini ileri süren Nebih Berri başkanlığındaki Emel örgütü katıldı. Böylece 87 yılında Suriye'nin Lübnan'a girmeden önceki durumu özetleyecek olursak, kamplarda sıkıştırılmış Filistin'lilere karşı özellikle de FKÖ'ye karşı İsrail, Suriye ve Emel örgütünden oluşmuş bir ittifak bulunmaktaydı. Bu ittifakın karşısına Suriye ile aralarını bozmak pahasına bazı Filistin örgütleri de dikilmek durumunda kaldı. Çünkü biliyorlardı ki ölenler kendi soydaşlarıydı. Bu çatışma Şii gruplarının kendi arasındaki sürtüşmeyi de eklemek gerekir. Çatışmanın en sert emel ile Hizbullah örgütleri arasında olmaktadır. Hizbullah İslam esaslarından yana bir rejimin kurulmasını isterken Emel örgütü daha esnek bir tutum

Kamp savaşında bir mola. Emel milisleri kadınları ve çocukları birkaç saatliğine Burc-el-Baracni kampından çıkarıyorlar.

içindedir. Suriye'nin Lübnan'a girmesinden hemen sonra bu çatışma kendini bu şekilde göstermiştir. Emel örgütü Suriye birlikleriyle hemen anlaşıp bürolarını terkederken, Hizbullah örgütü Suriye ile yer yer çatışmaya girmiş, daha sonra ise Emel örgütünün içinde patlak veren isyanda isyancı birliklerin kumandanı olan Hasan Haşim'e arka çıkmıştır. Tüm bu çatışmalar göstermektedir ki Lübnan

Arafat, FKÖ'nün eski gücüne kavuşmasını sağlayabilecek mi?

nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Müslümanların var olan Sosyal ve Ekonomik ayrıcalıkları ellerinde tutan Hristiyanlara karşı sürdürdükleri savaş şimdilik ikinci plana düşmüştür. Lübnan'da çatışmanın tarafları anlatılırken unutulmaması gereken iki güç de Velit Canbolat'ın liderliğindeki Dürzilerle Lübnan Komünist Partisi'dir. Son kamp savaşında Filistin halkını aç bırakarak katletmeye yönelmiş olan Emel milislerine karşı bu iki güç çatışmaya girmiştir. Bu çatışmalarda Velit Canbolat'ın önderliğindeki İlerici Sosyalist Parti ve Pro Sovyetik olan George Hawai liderliğindeki Lübnan Komünist Partisi işbirliği yaparak Emel milislerine ağır kayıplar verdirmişlerdir. Lübnan Komünist Partisi 1982 yenilgisinden sonra uzun süre sessiz kalmış, geçen aylarda Dürzilerin denetimindeki bir bölgede yaptıkları 5. kongrelerinden sonra tekrar aktif bir politika izleme ve İlerici Sosyalist Parti'yle ortak davranma kararı almışlardır.

Suriye'nin Lübnan'a çağrılmasında karar birliğine varan Müslüman önderlere karşı başta Emin Cemayel olmak üzere diğer Hristiyan liderler önce kararsız kalmışlar daha sonra ise Suriye barış planının bazı bölümlerine karşı olmalarına rağmen kabule yanaşır görünmektedirler. Lübnan Devlet Başkanı Emin Cemayel'in Müslüman Başbakanı Meclisin seçmesini kabul etmesi ve bazı Hristiyan ayrıcalıklarını kaldırmaya yanaşması şimdilik bir uzlaşma olarak görülüyor. Bugün bölgede Suriye'nin ileri sürdüğü barış planı ile SSCB'nin bölgedeki hedefleri birkaç nokta dışında uyum içinde görülmektedir. Bilindiği gibi SSCB bölgede bir detant stratejisi izliyor ve bu global stratejisini gereksiz yere tehlikeye atmak istemiyor. SSCB'nin bölgede son dönemlerde hızla artan olumlu ilişkileri gelişmekte. Irak hükümetinin dostu ve ülkeye en fazla silah satan ülkelerden birisi. Ayrıca son zamanlarda İran'la ilişkisi de oldukça iyi görülüyor. 1986 yılında iki ülke arasında bu zamana kadar yapılmış en büyük ticari anlaşma gerçekleşti. Ali Ekber Velayeti, Humeyni'nin iktidarı devralmasından bu yana Moskova'yı ziyaret eden en büyük devlet yetkilisi oldu. Bu iyi ilişkilerin en bariz belirtilerinden bir tanesi ise geçtiğimiz yıl içerisinde Lübnan'da kaçırılan dört Sovyet diplomatının İran'ın baskısıyla serbest bırakılmasıdır. SSCB, bölgedeki diğer Arap ülkeleriyle de ilişkilerini şöyle geliştirdi. 85 yılında Umman'la diplomatik ilişki kuruldu. Bunu Birleşik Arap Emirlikleri izledi. Suudi Arabistan da giderek SSCB'ye daha yaklaşmakta. Bunun bir belirtisi olarak da Suudi Arabistan Petrol Bakanı Hişam Nazer, Ocak ayında Moskova'ya gitti. Tüm bu ilişkilerin Filistin'lileri ilgilendiren yanı ise SSCB'nin Ortadoğu bunalımına ve Filistin sorununa Uluslararası bir konferansta çözüm bulunması önerisidir. Bu öneri, birbiriyle hiçbir konuda anlaşamaz görünen Suriye ve FKÖ'nün desteğini almakla kalmayıp, ABD ile yakın ilişkileri olan Mısır ve Ürdün'ün de desteğini almıştır. Durumun böyle olması İsrail ve ABD'yi kendi planlarında yalnız bırakmaya itmiştir. Ocak ayında Kuveyt'te toplanan İslam ülkeleri zirve-

sinde Müslüman ülkelerin SSCB'ye tavrı, sonuç bildirgesinin ilk defa olarak Moskova'ya karşı çok yumuşak geçirilmesiyle kendini ortaya koymaktadır. Ortadoğu'da SSCB'nin en yakın dostu olan Suriye ile Filistin sorununda bazı farklı bakış açıları da varlığını korumaktadır. SSCB Filistin halkının önderliği olarak FKÖ ve Arafat'ı tanıırken Suriye buna itiraz etmektedir. Geçen yıl Sovyetler'in düzenlediği diğer Filistin örgütleriyle FKÖ'nün arasını bulmak üzere yapılan Prag ve Cezayir görüşmeleri Suriye'ye rağmen bazı başarılar elde etmiştir. Bugün bu ilişkilerin sonucu Lübnan'da nelere gebeceği diye düşünenecek olursak şunları belirlemek yanlış olmaz. Filistin'lilerin Lübnan'da güçlenmesinden rahatsız olan örgüt veya ülkeler önce onları silahsızlan-

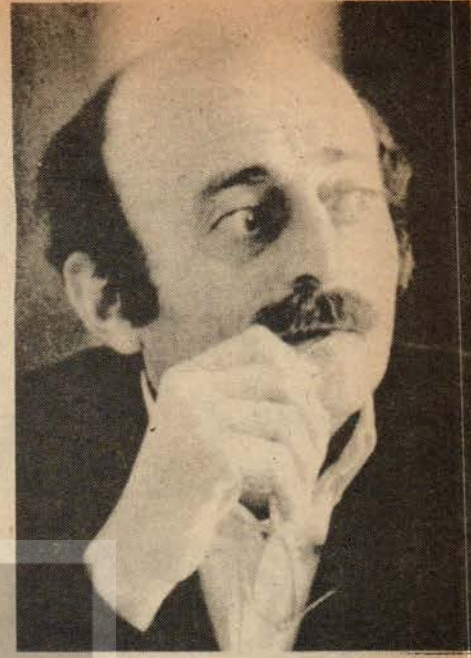

dırmayı deneyecekler daha sonra ise imkân buldukları takdirde Şaron'un yukarıdaki sözü gereğince Araplar'a kalan kısmını halledeceklerdir. Ama dengelerin bu kadar hassas ve değişken olduğu bir bölgede herşey bu kadar da kolay oldu bittiye getirilememektedir. Belki de çok sayıda kuvvetin kesişmesi Filistin'liler için bir nefes alma molası yaratabilir. Suriye'nin bu son Lübnan'a girişi başarıyla sonuçlanacağına benzememektedir. Şimdi varolan göreceli sessizlik daha sonra kendini Lübnan batağının içinde yine çatışırken bulacak olan birçok kuvvetin silah sesiyle bozulacaktır. Lübnan'daki tüm ilericî akımlar ve Filistin Devrimci Hareketi bu kargaşalıktan ortak hedefler için güçlerini birleştirerek çıkabilirler ise ancak ulusal kurtuluş mücadelesinin şafağını görebilirler. Yoksa bu keşmekeş daha süreceğe benzer.

*

Velid Canbulat'la bir röportaj

Velid Canbulat, "Bizde kimse yatağında ölmedi."

Suriye askerlerinin Lübnan'da "güvenliği" sağlamak üzere harekete geçmelerinden önce Stern dergisi muhabirinin yapmış olduğu röportajı, Lübnan'daki güçler dengesi içerisinde, İlerici Sosyalist Parti Başkanı ve Dürzi cemaatinin önderi Velid Canbulat'ın konumunu kendi ağzından açıklaması itibarıyla yayınlamayı yararlı gördük. İlerici Sosyalist Parti, sosyal demokrat bir çizgide yer almakta ve Velid Canbulat Sosyalist Enternasyonal'in başkan yardımcılığını yapmaktadır. Lübnan'daki ilerici cephenin en güçlü unsuru olan İlerici Sosyalist Parti hemen her zaman Filistin'lilerle iyi ilişkiler içerisinde bulunmuş ve şimdi de, onların Lübnan'da silahlı olarak varolmalarını açıktan savunmaktadır.

Lübnanlı Şii'lerin büyük çoğunluğu tarafından oluşturulmuş olan Emel örgütü, her zaman olduğu gibi Filistin'lilere düşman politikası sonucu kamplarda yaşayan insanları toptan katle giriştiğinde, son anda onların yardımına İlerici Sosyalist Parti ve Lübnan Komünist Partisi kuvvetleri yetişti. Aslında her iki kuvveti böyle bir yardıma koşturmak biraz da Emel örgütünün her tarafa karşı yürüttüğü saldırganlık politikası sevketti.

S-Bay Canbulat, şu anda herkese, Suriye'ye ve Emel'e karşı duruyorsunuz. Kendi canınızdan korkmuyor musunuz?

C-Bu beni ilgilendirmiyor. Ayrıca benim ailemden kimse yatağında ölmedi. Ne babam, ne büyükbabam, ne de onun babası.

S-Dört yıl önce bombalı bir saldırıya uğramıştınız. Sizi ortadan kaldırmak isteyen kimdi?

C-Lübnan'daki birçok cinayetin sorumlusu olan, Devlet Başkanı Emin Cemayel'in gizli servisi, diye düşünüyorum. Ama bir başkası da olabilir. Beyrut'ta o kadar çok profesyonel katil var ki.

S-Siz, Turizm ve Kamu İşleri Bakanısınız. Devlet Başkanınız Cemayel'i son kez ne zaman gördünüz?

C-1985'in yazında.

S-İngiliz Büyükelçisi yanınıza gelmişti. Kuşkusuz, kaçırılanların serbest bırakılma pazarlığını yapmaya gelen ve şimdi kendisi de kaçırılmış olan, Canterbury başpiskoposunun özel temsilcisi Terry Waite idi söz konusu olan. Waite hakkında ne biliyorsunuz?

C-Hakkında hiç bir şey bilmiyorum. O iş geçti.

S-"Geçti" demekle ne kastediyorsunuz?

C-Sadece hiç bir şey bilmiyorum. Umarım güvenliktedir.

S-Kaçırılanlar için son umut siz idiniz. İki Alman rehine için de. Zira, siz garanti verme ve kontak kurma durumundaydınız. Şimdi bunlar da mı geçti?

C-Hiç birşey bilmiyorum, bilmiyorum.

S-Batı Beyrut'un gittikçe Şeriatçıların kalesi ve batılı yabancılara yasak bir şehir olacağına inanıyor musunuz?

C-Batı Beyrut tamamiyle kontrol dışında, sık bir cangıl gibi. Kimse şehrin bu kısmını kontrol edemez. Çok miktarda yerel ve yabancı çıkarlar rol oynuyor.

S-Öyle görünüyor ki, ılımlı diye kabul edilen birçok Emel'ci Humeyni taraftarı, radikal Hizbullah'a geçiyor.

C-Bunu Şii'lerin kendisine sorun. Ben kendi halkımla uğraşıyorum.

S-Sizin halkınız nasıl?

C-Yaşamaya devam ediyorlar. Ben de.

S-Suriye'liler sizin yaşamaya devam etmemeniz düşüncesine varabilirler...

C-Bizim Suriye'lilerle iyi ilişkilerimiz var. Tabi, Filistin'liler meselesinde ayrı görüşlere sahibiz. Şam'dan farklı olarak ben Filistin'lilerin Lübnan'da

silahlı olarak varolmalarının zorunlu olduğuna kaniyim.

S-Filistin'liler için Lübnan'da bir gelecek söz konusu mu?

C-Her halükarda Filistin'lilerin Lübnan'dan sürülmesine karşıyım. Nereye gidecekler, Almanya'ya filan mı?

S-Suriye ve Emel'ciler sadece silahlı savaşçıları değil, bütün Filistin'lileri mi Lübnan'dan sürmek istiyorlar?

C-Aksini iddia etseler de, görüldüğü kadarıyla, Batı Beyrut'u ve Güney Lübnan'ı Filistinlilerden temizlemek istiyorlar. Biz buna katılmıyoruz. Filistin'lilerin korunmaya ihtiyaçları var.

S-Hemen hemen tam üç yıl önce, Batı Beyrut'u Şii önder Berri ile birlikte ele geçirdiniz. O zamanlar müttefiktiniz, şimdi birbirinize karşı savaşıyorsunuz.

C-Farklarımız var, her şeyden önce de Filistin'lilere ne olacağı konusunda. O zamanlar, 1984'te şehri zaptettiğimizde, şehir güvenliği için ortak bir plan geliştirmemizi önermiştim. Ama Berri kendi devirimin peşindeydi.

S-Lübnan'da bir İslam Cumhuriyeti kurulmasından siz de korkmuyormusunuz?

C-Lübnan'da bir İslam Cumhuriyetini kabul etmeyiz. Biz Arabız ve Lübnan'ın bir İslam ülkesi olarak kalmasını istiyoruz. Eğer birisi burada İslam Cumhuriyeti ilan ederse, bunun otomatik karşılığı da bir Hristiyan Cumhuriyeti olur. Ülke bölünür.

S-Lübnan hâlâ birleşik bir devlet mi?

C-Merkezi, işleyen bir hükümete ihtiyacımız var. Kurulmuş olan devletçikleri ortadan kaldırmamız gerekiyor.

S-Merkezi bir hükümet. O zaman bütün meseleler hallolmuş olacak mı?

C-Tabi hâlâ birçok acil sorunumuz olacak. Örneğin, uyuşturucu sorunu.

S-Peki şimdi durum nasıl devam edecek?

C-Şu anda hiç bir çözüm yok. Şimdilik sadece hayatı devam ettirmeye çalışıyorum. Dürzi ve sol bir politikacı olarak. Komünistler ve diğer demokrat, dinsel olmayan hareketlerle ittifak içerisindeyim.

S-Milisleriniz, Almanlar kaçırmaların kurbanı olduktan sonra, tahliyelere yardımcı oldular. Diğer durumlarda Fransız'lara ve Amerika'lılara yardım ettiniz. Neden?

C-Batı Beyrut'ta bizim dışımızda kimse en küçük yardımı sunamazdı. Ayrıca Fransız'ların, Amerika'lıların ve Alman'ların Batı Beyrut'u terketmek zorunda olduklarını görmek beni üzüyordu.

S-Kendinizi, Lübnan'daki son demokratlardan biri, batı ölçülerine göre bir demokrasiyi isteyen az sayıdaki insanlardan biri olarak görüyorsunuz. Bu konuda batı tarafından destekleniyor musunuz acaba?

C-Sosyalist Enternasyonal'in Onur Başkan yardımcısıyım. Hepsi bu kadar. Kendilerini her zaman davet ettiğim halde, yoldaşlarımdan hiç biri bu ülkeyle ilgilenmiyor.

S-Belki de politikacılar bu ülkeye adımlarını bile atmaktan korkuyorlardır?

C-Belki de. Ama biz hepimizin terörist olmadığını göstermek isterdik.

sosyalizm tek partililikle nitelenemez

Tekin YILMAZ

Bugüne değin sosyalizm uygulamasının kafalara sıkıca çaktığı bir şey var: sosyalizm tek partiyle gerçekleştirilir; ya da sosyalizmin koyduğu yasa budur. Büyük bir çoğunluk böyle iddia ediyor. Sosyalizmin ne olduğunu “çok bilen” bazıları daha da cüretle Gorbaçov’un sosyalizmi değiştirmekte olduğu, böylece büyük bir revizyonist olduğu savını sağına soluna bakmaksızın tebessümle öne sürüyor.

Acaba gerçek böyle mi? Sosyalizmin böyle bir yasası var mı? Sosyalizmin belirli bir çoğulculuğu öngördüğünü savunmak Marksizmi, Lenin’in görüşlerini değiştirmek mi olur? Gorbaçov tam tamına mı savunuyor, ayrı bir sorun.

Marks’ın kendisi Paris Komününü proletarya diktatörlüğü olarak niteliyordu. Bu öylesine bir diktatörlüktü ki, demokrat görüntüsünü kaybetmek için, merkez bankasına el koymuyor, Versailles’a saldırmıyordu. Bu öyle bir diktatörlüktü ki, cezalandırdığı insan sayısı onlu rakamları geçmiyordu. Gene öyle bir diktatörlüktü ki, bünyesinde değişik görüşten olan akımlar birlikte varolmaya devam ediyorlardı. Ve Marks Komün-

den bahsederken neden bütün partileri lağvetmeyişi değil, kendisine karşı saldırıya hazırlanan Versailles üzerine yürümeysi eleştiriyordu. Neden daha çok insan kesmediklerini değil, kamu mülkiyetini niçin genişletmediklerini eleştiriyordu. Lenin’in bu eleştirilere eklediği tek bir satır yoktur. Yaptığı sadece bu görüşleri olduğu gibi benimsemektir.

Lenin’in diktatörlük konusundaki görüşleri Marks’ınkilerle tam tamına çakışır. Yığınlar karşı terör kullanılması, terörün ihtilalin olmazsa olmaz koşulu olduğu gibi bir görüşü yoktur. Tersine devrimin hemen akabinde, tutuklamaların yapılması dolayısıyla yönetilen eleştirilere verdiği yanıt birçokları için şaşırtıcı olacaktır:

“Tutuklamalar yapmakla suçlanıyoruz. Evet, tutuklamalar yapıyoruz ve bugün de devlet bankasının müdürünü tutukladık. Terör uygulamakla suçlanıyoruz. Ama silahsız insanları giyotine gönderen Fransız devrimcilerinin kullandığı türden bir terör uygulamıyoruz ve umarım uygulamaya çağız da. Tutukladıklarımıza şöyle diyoruz: Sabotaj yapmayacağınıza dair bir kağıt imzalarsanız sizi serbest bi-

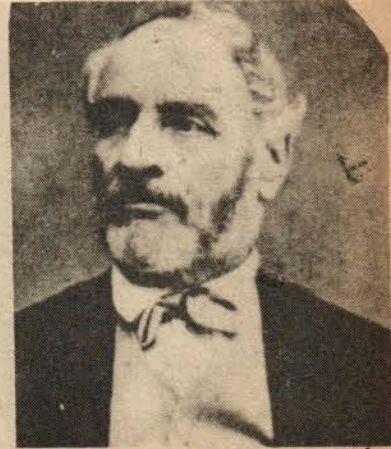
rakacağız. Ve bu imzalar veriliyor.” (1)

Lenin bunları söylerken, ülkede Kaledin ayaklanması çoktan çıkmıştı bile. Ekim Devrimi gerçekten kansız gerçekleşmiş bir devrimdi. Devrimi takip eden günlerde Bolşevikler kimşeleri darağaçlarında sallandırmadılar. Rus Devrimini kanlı yapan, Emperyalist güçlerle işbirliği içerisinde olan burjuvazinin ve onun adamlarının çıkardığı isyanlardan başka birşey değildir. Kuşkusuz karşılıklı cepheler birbirinin üzerine silahla gittiğinde iş değişir. Bolşevikler Şubat devriminden beri silahlanmalarına rağmen, rastgele bir isyanla değil, işçi ve asker Sovyetlerinde çoğunluğu kazandıktan sonra iktidara kansız bir biçimde el koyma yoluna gitmişler ve çoğunluklarına dayanarak Sovyet’ten çıkardıkları kararlar kamu mülkiyetini yaymaya çalışmışlardır. Çünkü devrimi kamuoyu gözünde meşru bir eylem kılmaya çalışıyorlardı.

Şubat devrimiyle birlikte Rusya’da iki iktidar odağı oluştu. Biri Burjuvazinin kurduğu hükümet, diğeri de şehirlerdeki denetimi tamamen elinde tutmasına karşın bu hükümete destek veren Sovyet iktidarı.

Sovyet iktidarı birçoklarıncı, gerçek bir iktidar gibi görülmez. Oysa bu gerçek görülmediğinde, Rus devrimini anlayabilmek olanaklı değildir. Çarlık iktidarı devrildikten sonra Rusya’da hayatı denetleyen tek bir güç

Komün yönetiminde yer alanların tümünü Marksistler oluşturmuyordu. Örneğin Charles Delescluze eski bir Jacobin’di.

vardı: işçi ve askerlerin oluşturdukları meclisler olan Sovyetler. Bunlar varlıklarının ortadan kalkmasına hiç bir zaman olanak tanımadılar. Kurulan burjuva hükümeti, Sovyetler'den aldığı destekle kendisini toparlamaya, orduya hakim olup gittikçe hayatı daha fazla denetleyen bir güç olmaya çalıştı. Sovyetler'le olan çatışması da gelişmeye başladı. Lenin'in görüşlerine göre, devrimi gerçekleştiren kuvvetin örgütü olan Sovyetler başından beri iktidarın tek sahibi olmalıydı. Ne var ki, çoğunluğu oluşturan Menşevikler ve Sosyalist Devrimciler, burjuva hükümetin desteklenmesi görüşündeydiler. Hatta Bolşeviklerin çoğunluğu da Lenin'e rağmen bu görüşe daha yakındılar. Lenin'in "bütün iktidarın Sovyetlere" devredilmesi görüşü ancak zaman içerisinde çoğunluğu kazandı. Aynı süreç içerisinde, Bolşevikler Sovyetler'de de çoğunluğu elde ettiler. 1917 yazında bütün büyük şehirlerdeki, işçi ve asker Sovyetleri çoğunluğu Bolşeviklere verdiler. Parti Ağustos'ta yaptığı kongrede, önemli itirazlara rağmen, tüm iktidarın Sovyetler'e geçmesi gerektiğini benimsemişti. Bu dönemde Kerenski'nin Alman cephesinde hazırlanmış olduğu saldırı hareketinin fiyaskoya uğraması ve general Kornilov'un hükümete karşı ayaklanması merkezi otoritenin prestijini biraz daha tüketti. Böylece

Komün'de Jacobin'lerden başka Proudhoncu federalistler, Blanquiciler ve sosyalistlerle birlikte burjuva eğilimli olanlar da vardı.

Sovyetler'in kendilerini tek iktidar odağı olarak ilan etmesi için koşullar biraz daha olgunlaşmış oldu.

Bolşevikler Sovyetler'de çoğunluğu kazandıktan sonra, ülke içerisinde otoritesi sifıra inmiş olan Kerenski'nin koalisyon hükümeti yerine Sovyetler'i tek iktidar odağı olarak ilan ettiler. Sovyetler'e dayanarak kurulacak olan yeni hükümete Sovyetler'de yer alan partileri davet ettiler. Ne var ki, bir kısmı Sovyetler'in oluşturacağı bir hükümeti tanımak istemediklerinden, bir kısmı gelişmeleri gözleme yanlısı olduklarından katılma eğilimi göstermediler. Lenin, devrimden dört gün sonra, daha sonraları da sık sık tekrarlayacağı şu sözleri yazıyordu. (29 Ekim-11 Kasım 1917):

"Sosyal Devrimcilerin ve Menşeviklerin çekip gitmelerinden biz sorumlu değiliz. Biz onlara iktidarı paylaşmayı önerdik ama onlar Kerenski ile olan mücadele bitinceye kadar beklemek istiyorlar".

"Biz herkesi hükümete katılmaya davet ettik. Sol Sosyal Devrimciler Sovyet hükümetinin politikasını desteklemek istediklerini ilan ettiler. Bir kere olsun yeni hükümetin programına katılmadıklarını söylemediler." (2)

Söylemeleri de çok olanaklı değildi zira, Bolşevikler esas olarak köylülüğe dayanan bir parti olan Sosyal Devrimcilerin toprak programını tek kelimesini değiştirmeden kabul etmişlerdi. Böyle yaparak da diğer partilerle ortak bir hükümet kurmaya ne ölçüde açık olduklarını ortaya koyuyorlardı. 2 (15) Kasım 1917 tarihli Merkez Komite toplantısında bu bir kararlar şöyle dile getiriliyordu:

"Merkez Komite, Tüm-Rusya II. Sovyet Kongresinde, Bolşevik fraksiyonu tarafından verilen, Sovyet'in cephedeki askerler, kırsal alanlardaki ve köylerdeki köylülerle tamamlanmasına hazır olduğunu ifade eden bir önergenin kabul edilmiş olduğunu, Bolşevik hükümetin köylülerle koalisyonla karşı olduğu iddialarının kesinlikle gerçek dışı olduğunu hatırlatır. Tersine, Merkez Komite, Sosyal Devrimcilerin seçim talebinin kelimesi kelimesine bir tekrarı olan hükümetimizin toprak yasasının, Bolşeviklerin, Rusya halkının ezici çoğunluğuyla koalisyonu gerçekleştirmeye tam ve dürüstçe hazır olduklarını pratikte ka-

nıtlamış olduğunu ilane der." (3)

Lenin'in devrimde ittifaklar sorunu üzerine daha önceden yazmış oldukları da bu karardan başka bir şey değildir. Ancak birçoklarınınca sınıflar arası ittifakın da tek parti aracılığıyla gerçekleştirilmesi gerektiği şeklindeki görüşleri kuşkusuz başka partilerle koalisyon gerçekleştirilmesi görüşünü dışalar. Bolşevik parti ayaklanmanın hemen ardından böyle düşünmediğini en açık ifadelerle ortaya koyuyor.

Sosyal Devrimciler hükümete karşı tavır konusunda da ikiye bölünmüşlerdi. Sağ Sosyal Devrimciler Sovyet erkine zaten karşıydılar. Onlar gibi Menşevikler de her zamanki oyun bozanlıklarını yapıyorlardı. Menşevik geleneğin temeli, Partinin daha başlangıcında, azınlıkta kalınca alınan kararlara uymamak üzerine kurulmuştu. Bu kez de Sovyetler'de çoğunluk Bolşeviklere geçip, benimsemedikleri kararlar çıkmaya başlayınca Sovyet iradesini tanımamayı gündeme getirmişlerdi:

"Burada herkes biliyor ki, Sosyal Devrimciler ve Menşevikler azınlıkta kaldıklarından dolayı çekip gitmişlerdir. Petrograd garnizonu bunu biliyor. Bizim bir koalisyon Sovyet hükümeti istediğimizi de biliyor. Biz kimseyi Sovyet'ten dışalamadık. Eğer onlar birlikte çalışmak istemiyorlarsa, bu onlar için bir o kadar daha kötü" (4) diyordu Lenin. Oysa, Bolşevikler başkalarıyla koalisyon gerçekleştirme konusundaki açıklıklarını Merkez Komite kararlarında en açık biçimler içerisinde dile getiriyorlar ve bunun pratik ifadesinin ne olduğunu anlatıyorlar:

"Merkez Komite, bugünkü hükümetin kurulduğu gün, hükümet kurulmadan birkaç saat önce Sol Sosyal Devrimcilerin üç temsilcisinin oturma davet edilip, her biçim içerisinde hükümete katılmalarının teklif edildiğini tespit eder. Geçici ve koşula bağlı olarak bile olsa, bunu reddetmiş olmaları, kendileriyle bir anlaşmaya varılamamış olmanın sorumluluğunu bütünüyle Sol Sosyal Devrimcilere yükler." (5)

Bolşeviklerin koalisyondan geçici bir duruma ilişkin bir çözüm olarak bahsetmedikleri hem Lenin'in İşçi Yoksul Köylü ittifakı konusundaki

"Potemkin"
Zırhlısı'nın
Rus Devriminde
önemli bir yeri
vardır.
"Potemkin"deki
isyancı denizciler
arasında
bolşeviklerden
başka,
menşevikler,
anarşistler
ve sosyalist-
devrimciler de
vardı.

tezlerinden hem de bu dönemde Merkez Komite'nin almış olduğu kararlardan açıkça anlaşılabilir. Sovyetler'de Bolşeviklerin dışında oluşan bir çoğunluğun varlığı durumunda, onlar sabırla, tek iktidar kaynağı olarak gördükleri bu kurum içerisinde çoğunluğu kazanmaya uğraşmışlar ve kazandıklarında da kendi düşündükleri kararların çıkmasını sağlamışlardır. Ne var ki, çoğunluk Bolşeviklere geçince, o zamana kadar bu kurumdaki kararların çıkmasını, yeni durumu benimsemeyip, çekip gitmişlerdir. Ama Bolşevikler bu durumu ele geçmiş bir fırsat olarak değerlendirmemişler, tersine çekip gidenlere yeniden davetiye çıkartmışlar ve çoğunluğu oluşturmalarına rağmen hâlâ bir koalisyondan yana olduklarını ilan etmişlerdir. Lenin neye yandaş olduklarını şöyle anlatıyor: "Sovyet iktidarının temel ilkesine, yani son Sovyet Kongresi'nde ortaya çıkan çoğunluğun iktidarına sıkı sıkıya bağlıyız. Biz, azınlığın sadık ve dürüstçe bir yükümlülük taşıması, çoğunluğa tabi olması, ikinci Tüm-Rusya Sovyet Kongresi'nin onayladığı ve tedrici ama sağlam ve kararlı adımlarla Sosyalizme gidişi oluşturan programı uygulama koşuluyla iktidarı Sovyet'in azınlığıyla paylaşmaya ha-

zırdık ve eskisi gibi hazırız." (6)

Lenin'in bu ifadeleri yalnızca bir yazı konusu olmaktan öteye açık bir davetiye biçiminde parti kararı haline de getirilmiştir: "Merkez Komite, Tüm-Rusya ikinci Sovyet Kongresi'nden kimsenin dışlanmadığını ve de ayrılmış olanların geri dönmesine izin vermeye ve kendileriyle Sovyet çerçevesinde koalisyona gidilmeye kesinlikle hazır olunduğunu, dolayısıyla Bolşeviklerin kimseyle iktidarı paylaşmak istemedikleri iddialarının kesinlikle gerçek dışı olduğunu tespit eder. (7)

Bolşeviklerin istedikleri gerçekten çok açık ve son derece Demokratik. Ülkede tek iktidar kaynağı olduğunu ortaya koyan Sovyetler içerisinde demokratik bir işleyişe sahip olabilmek. Üstelik bu konuda öylesine birlikçi bir tutum içerisinde ki, çoğunluğu oluşturmalarına karşın azınlığın da hükümete katılmasını ve kongre çoğunluğunun oluşturmuş olduğu programı uygulamayı talep etmektedirler. Üstelik bu program, çoğunluk iradesini mutlak bir şey olarak dayatmıyor tersine, köylülük içerisinde önemli bir gücü oluşturan Sosyal Devrimcileri gözönünde tutarak, onların toprak sorunuyla ilgili talebini kendi kararı haline getiriyor. Ve bu partilerin hep-

si de Sosyalizmi istedikleri iddiasını taşıyorlar. Buna karşılık azınlığın yaptığı da meclis kararlarını tanımayacağını ilan ederek, Sovyet kongresinden çekip gitmek oluyor. Bu tutumun her türlü yasadaki adı isyandır. Bu isyana rağmen Bolşevikler olabilecek gelişmeleri tahmin etmelerine rağmen, onları yeniden geriye çağırıp, hükümeti birlikte oluşturmayı teklif ediyorlar.

Bolşeviklerin bu tutumu, muhalefet açısından sürekli olarak Bolşeviklerin zaaf içerisinde olduklarından dolayı böyle yaptıkları biçiminde yorumlandığından teklifler rahatlıkla reddediliyor ve kendi şartlarını dayatan ultimatoların verilmesini getiriyor. Yani açıkça, azınlık çoğunluk üzerinde egemenlik kurmak istiyor. Kurucu Meclis toplantısına kadar Bolşeviklerin gücünün nelere yetebileceğini kestiremiyorlar. Aslında bir yandan da umutlarını, Kaledin'in çıkardığı isyana ve Kerenski'nin girişimlerine bağlamış olduklarından dolayı, Sovyet iktidarının çok uzun sürmeyeceğini hesaplıyorlar. Ama gerçekler bunun böyle olmadığını kısa zaman içerisinde ortaya koydu.

Sovyetler ve ona dayanarak ortaya çıkan Sovyet Hükümeti programını derhal hayata geçirmeye başladı. Kapitalist özel mülkiyet kamu mülkiyetine dönüştürülmeye ve zaten çoğu silahlı olan halkın silahlandırılmasına girişildi. Daha önceden ilan ettikleri gibi basını herkes için yararlanılabilir bir hale getirdiler:

"İşçi ve Köylü Hükümeti basın özgürlüğünden şunu anlar: Basının sermayenin boyunduruğundan kurtarılması, kağıt fabrikaları ve basımevlerinin devlet mülkiyetine geçirilmesi, belli bir sayısal güce erişen (örneğin, 10.000) her grubun, kağıt istihkakı ve basım kapasitesinden orantılı olarak yararlanmada eşit hak sahibi olması." (8)

Bu kararların hayata geçirilmesi Bolşevik iktidarını pekiştirirken, muhalefeti de gittikçe daha uzlaşmaz bir konuma itiyordu. Kadetler Kaledin isyanıyla yakın ilişkiler içerisinde, isyanın gelişmesine yardımcı olurken, Menşevikler ve Sağ Sosyal Devrimciler Sovyetleri iktidar olarak kabul etmeyerek ülkedeki, Sovyet yanlıları ve karşı olanlar cepheleşmesini keskin-

leştiriyorlardı. Hal-buki Bolşevikler Sovyetler içerisinde yer almayı kabuleden partilerini hiç birini feshetmek niyetinde olmadıkları gibi, tersine her grubun kendi varlığını devam ettirmesine olanak sağlayacak en uygun sistem olarak nisbi temsil sistemini öneriyor, çoğunluk sisteminin adil olmadığını belirterek karşı çıkıyorlardı:

“Çoğunluk sisteminden daha demokratik olan nisbi temsil sistemi, temsilcilerin gerçekten halka tabi olmaları anlamına gelen geri çağırma hakkının gerçekleşmesi açısından karmaşık tedbirleri gerektirir...

“Nisbi temsil sisteminin temelini partilerin varlığının tanınması ve seçimlerin örgütlü partiler tarafından sürdürülmesi oluşturduğundan, sınıfların güç ilişkilerindeki ve büyük partilerin iç durumlarındaki her anlamlı değişiklik, çeşitli sınıfların istem ve güçlerinin bir yanda, seçilenlerin partilere dağılımının bir başka yanda olma durumu arasındaki haksız ilişkinin ortaya çıktığı seçim bölgesindeki zorunlu olan yarı seçim ihtiyacını açığa çıkarır...”

“Bu nedenle, Tüm-Rusya İşçi-Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyet Merkez Yürütme Komitesi şunları kararlaştırır:

“Her seçim çevresinin İşçi ve Asker Temsilcileri Sovyetleri gibi Köylü Temsilcileri Sovyetleri de bütün devlet ve şehir kurumlarına, tüm temsili kurumlara, nihayet Kurucu Meclis’e yeniden seçim yaptırmaya yetkilidirler. Sovyetler aynı zamanda yeni seçim tarihini tesbit etmeye de yetkilidirler. Seçimlerin kendisi alışlageldiği biçimde, nisbi temsil sistemi esaslarına sıkı sıkıya bağlı bir biçimde cereyan eder...”

“Gerçekten en demokratik olan nisbi temsil sistemine sahibiz. Bunda geri çağırma hakkını gerçekleştirmek bir miktar zor olsa da, bu zorluklar tümüyle teknik niteliktedir ve üstesinden gelinmesi çok kolaydır.” (9)

Sıkıcı gibi gelecek olsa da buraya kadar yapmış olduğumuz uzun boy-lu alıntılar Lenin’in ve Bolşevik partisinin çoğulculuk ve bu çoğulculuğun çerçevesi konusundaki görüşleri üzerine hiçbir kuşkuyla yer bırakmayacak

Lenin, “Gerçekten en demokratik olan nisbi temsil sistemine sahibiz.”

bir açıklığı sağlamaktadır. Kuşkusuz bu söylenenlerin daha sonraki yıllar içerisinde ortadan kalkmış olmasına bakarak, bunların politik bir taktik olarak kullanılmış olduğu iddia edilebilir; Eğer politikayı çirkin anlamında kullanır ve her yol mübahtır demek mümkün olursa. Aksi takdirde yukarıda savunulanlar bir sistemin çerçevesi olarak görünmektedir. Durumu bundan farklı bir çerçeveye sürükleyen iç savaş ve Kurucu Meclis çoğunluğunun Sovyet erkini tanımamak istemesi olmuştur.

Eski seçim listelerine göre yapmış olan Kurucu Meclis seçimleri Sovyet iktidarı muhaliflerine çoğunluk sağladı. Ancak ülkenin en büyük partilerinden biri olan Sosyal Devrimciler’in konumunda önemli bir değişiklik cereyan etmişti. Seçim listeleriye, partide bu bölünme ortaya çıkmadan önce ilan edilmişti. İşte bu durumda Kurucu Meclis partinin farklılaşmış konumu üzerine yığınların ne söylediğini ortaya koymuyordu. Buna mukabil İşçi, Asker ve Köylü Sovyetlerinde kesin çoğunluk Bolşeviklerle Sol Sosyal Devrimcilere aitti.

Sovyetler kendilerini meşru iktidar odağı olarak ilan etmiş ve hayatı yönlendirmeye başlamıştı. Kurucu Meclis seçimleri de onun izniyle yapılmıştı. Meşruiyeti hiçbir yasalığa dayanmıyordu. Onu da üreten ihtilal koşullarıydı. Bolşevikler Meclisin önüne Sovyetler’in almış olduğu kararları içeren ve “Kurucu Meclis’in kararlaştırdığı: Rusya’nın İşçi, Asker ve Köylü Temsilcileri Sovyet Cumhuriyeti olduğu resmen ilan edilir. Bütün iktidar merkezi ve yerel olarak bu Sovyetler’e verilmiştir.” diye başlayan bir karar tasarısı sundular ve çoğunluk bunu reddetti. Bu açıkça iktidar odağı olma konusunda açık bir çatışmaydı ve bi-

rinden biri sahneyi terketmek zorundaydı. Sovyetler Kurucu Meclis’i feshettiler. Meclis’in buna karşı çıkacak hiç bir gücü yoktu. Yapabilecekleri tek iş beyaz isyancılara katılmaktı. Zira artık, Sovyetler’le, isyancılar arasında doldurulabilecek hiç bir boşluk yoktu.

Bu ayrışmadan sonra, Sovyet iktidarını tanıyan sadece, Sol Sosyal Devrimciler kaldılar. Ancak 1918 Temmuzunda Sol Sosyal Devrimcilerin düzenledikleri ayaklanma bastırılınca siyasal sahnede tek parti kaldı. Bu tarihler iç savaşın en keskin biçimleri içerisinde sürdüğü günlerdi. Ve bu günler içerisinde Sosyalizmin büyük sıkıntılarla yüz yüze gelmesine neden olacak olan gelenek kuruluyordu: Tek partililiğin kurumlaşması ve zaman içerisinde örgütlenme hakkının var olan kurumlar dışında bütünüyle yasaklanması.

Bugün yeniden başlangıca dönülüp, çoğulculuğun benimsenmesini talep etmek, Sosyalizme yeni bir şeyler katmak, onu revizyona tabi tutmak değil, tersine onun zorunlu gereğinin yerine getirilmesini talep etmektir. Demokrasi Sosyalizmin zorunluluğudur, zira insan üretici gücünün gelişimi demokrasi dışında, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü dışında gerçekleşemez.

- (1) Lenin, Toplu Eserleri, cilt 26, s.289
- (2) Lenin, age, c.26, s.260w
- (3) age., s. 272-3
- (4) age., s.261
- (5) age., s.271
- (6) age., s.302
- (7) age., s.271
- (8) age., s.277
- (9) age., s.332-3-5

Kadın

Yıl 1871. Paris'te

"Komüncü" kadınlar.

kadın sorunu sosyalist erkeklerin de sorunudur

Nedret SENA

Erkekler kadınları, kadınlar da erkekleri seviyorlar. Hele erkekler, karılarını, sevgililerini ne kadar çok seviyorlar. Onlara ulaşmak için kimi zaman nelere katlanıyorlar. Onlar için icabında ölümü göze alıyorlar.

Erkekler kadınlardan, kadınlar erkeklerden nefret ediyorlar. Hele erkekler onlardan ne kadar iğreniyorlar. Kadına benzetilmekten ne kadar ürküyorlar. Zayıfa el kaldırmayan en delikanlıları bile onları nasıl da tükenmez bir hırsla yerlerde sürüklüyorlar. Derin bir nefret olmasa böyle olur muydu?

Bunları yaşayanlar değişik insanlar değil, hemen her zaman aynı kişiler. Hem seven hem nefret eden aynı kişi nasıl oluyor. Burada insani olmayan birşey var.

Köylü eşeğini çok sever. Nasıl sevmesin yaşamı boyunca ona yardımcı olan, her ihtiyacında ona omuz veren hayvanını? Ama kafasını attırdığı zaman da sırtında odun kırmaktan geri kalmaz. Sonra gene sever. Ne de olsa hayvandır. Ettiğini bilmez!

Ademoğlu kadını görünüşte belki eşek kadar aşağılamamıştır ama onunla kurduğu ilişkide eşekle olana

benzer bir yan var. Ve insanoğlunun bir diğer insanla olan ilişkisinde eşekle olana benzer bir yanlar var denebilirse burada eşeğin konumundan daha beter bir aşağılanmanın olduğunu görmek gerekir.

Erkek gözünde kadın bir yandan yüceltici terimlerle canlanırken, diğer yandan da bir insan olarak eşit bir yere sahip olamaz. Kuşkusuz var olan ilişkiler sistemi içerisinde bunda tuhaf bir yan görülmemektedir. Nasıl bütün insanlar eşit değilse, erkeklerle kadınlar da eşit değildir ve herkes yerini bilmek zorundadır. Doğa kadını bir türlü erkeği bir başka türlü yaratmış ve yaratılışlarındaki fonksiyonlara bağlı olarak da farklı konumlara sahip olmuşlardır. Kadının fonksiyonu insan neslinin devamını sağlamak, erkeğinki de bunun için gerekli maddi nesneleri üretmektir. Doğa bu konuda öylesine titiz davranmıştır ki, beden yapılarını buna göre şekillendirdiği gibi, ruhsal durumları da yerine getirilmesi gereken fonksiyonlara göre düzenlemiştir.

Erkek maddi nesnelerin üretimiy-le yükümlü olduğundan dolayı, daha güçlü, daha girişimci, daha akıllı olmak zorundadır. Buna mukabil neslin devamını sağlamakla yükümlü olan kadın, daha şefkatli, daha az ha-

rekette, daha az girişimci olma ve bunların doğal sonucu olarak da fazla akıla ihtiyaç duymayacak bir konumdadır. Böylesine değiştirilemez doğal bir durum karşısında yapılabilecek ne var? Eğer birtakım kadınlar bu doğal durumu kavrayamıyor ve konumlarını benimsemek yerine erkeklerle kadınların eşitliğini öne sürerek doğanın kurmuş olduğu dengeyi bozmak suretiyle insanlığı kaosa sürüklemeye uğraşıyorlarsa bunlara saldırmak, hak ettikleri cezayı vermek yanlış mı? Kuşkusuz eşekler insan olmaya kalkar ve un çuvalını sahibinin sırtına vurmaya kalkıştırlarsa dayak yemeyi hak ederler! Cadılar da canlı canlı yakılmayı!

İNSAN TARİHSEL BİR YARATIKTIR

İnsanoğlu kendi evriminin bilinci-ne varamadığı ölçüde kendi varoluşunu bir veri olarak alır ve insani değerler diye birtakım mutlaklara ulaşır. Komünal toplumda yaşıyorsa eşitlik ilişkisi doğal varoluştur. Köleci toplumdaysa kölelik efendilik ilişkisi, kapitalist toplumdaysa, patron-işçi ilişkisi doğal, insanlığa uygun varo-

luş biçimleri olurlar. Ne var ki, insanoğlu soyutlama kabiliyetini geliştirdikçe durağan bir varoluşun olmadığını da kavramaya ve giderek insanın oluşmakta olan tarihsel bir yaratık olduğunu kavramaya başlar.

Ne demektir tarihsel varoluş? İçerisinde bulunduğu ilişkilere göre şekillenme ve ilişkilerdeki değişikliklerle birlikte yeniden şekillenmedir.

İnsanoğlu varolduğu anda bugün sahip olduğu değerleriyle varolmadı. Bir zaman ot yerken, et yemeyi, hatta hemcinslerine karşı hiç bir değer yargısına sahip olmadığından dolayı onları da yemeye başladı. Bu gün dilimizde yamyam kelimesi kötülüğü anlatmak için kullanılır ama bir gerçek var ki, yamyamlığın insanların doğal eylemi olduğu bir dönem, hem de çok uzunca bir dönem vardı.

Bugün tek bir insanı yemek insanın değer yargıları içerisinde kendisine yer bulamaz. Onun yerini binlercesini birden öldürmenin daha doğal kabul edildiği bir ilişki biçimi aldı. Ve kuşkusuz bu da değişikliğe uğrayacak.

İnsanın ilk şekillenmesini onun doğayla olan savaşı sağladı. Doğaya

karşı mücadele kuşkusuz diğer yaratıkların da işiydi. Ama insanoğluna evrilen yaratık onlardan farklı olarak ön ayaklarını özel bir biçimde kullanmaya ve diğerlerinden farklı bir biçimde zihinsel faaliyeti geliştirmeye başladı. İşte bu özellik onu diğerlerinden nitelikçe ayırdetti. Artık aradaki farklılık, kasların güçlülüğüne bağlı olmaktan çıktı ve bambaşka bir biçime ulaştı. İnsanoğlu, diğer hayvanlardan güçsüz olduğu durumlarda da zihinsel kurguları sayesinde kaslarını ve başka şeyleri diğerlerinin kullanmadığı bir biçimde kullanmaya başladı. Onun tasarım kabiliyeti, diğer hayvanlarda olduğu gibi doğayı pasifce benimsemek yerine, onu kendisi için benimsediği amaçlar doğrultusunda değiştirmeyi sağladı. İşte bu tasarımlarına bağlı değiştirme eylemi kendisini de sürekli bir değişim içerisine soktu.

Soyut tasarımları gerçekleştirebilir duruma ulaştıktan sonra diğer hayvanlar ve doğayla olan ilişkiler, artık, biyolojik yapının sağladığı olanaklara bağlı olmaktan tümüyle çıktı. Küçük insanlar mamutları avladılar. Bugün birçokları için kas gücü hâlâ önemli bir karşılaştırma aracı olsa bile, daha o zamandan ayırımın kriteri tamamen zihin gücüne dönüşmüştü. O zamandan bu zamana insanoğlu beyninin biyolojik yapısı açısından hemen hemen hiç bir önemli değişiklik geçirmedi. Bütün değişiklik, kurduğu ilişkilere bağlı bir biçimde zihinsel dünyası içerisinde cereyan etti. Toplum biçimlerinin bizzat kendisi belli bir insan tipini de şekillendirdi. Komünal ilişkilere denk düşen, bir tür karakter, tefeciliğe denk düşen bir başka karakter, feodalizme ya da kapitalizme denk düşen bir başka karakter oluştu.

KADINI TOPLUM ÜRETİR

İnsanoğlunun (sanki insan kızı yok) tarihsel bir yaratık olması onun her iki cinsinin de her bir evrede aynı biçimde şekillenmesine olanak vermiştir. Yazılı tarih içerisinde elde ettiğimiz bilgilere dayanarak diyebiliriz

ki, erkek cinsi bütün toplumsal değişimlere rağmen üstün cins özelliğini korumuştur. Bir çokları işlerine gelmediğinden dolayı inanmak istemiyorsa da, erkeğin **üstün cins olamadığı** bir toplum evresi de yaşanmıştır. İnsanlığın sınıflı konuma ulaştığı noktaya kadar erkeklerin üstünlüğünden bahsedilemeyecek olan ve tersine kadınların toplumsal düzenleyici konumunda bulundukları çok uzun bir evrenin geçirilmiş olduğu artık inkar edilemeyecek bilimsel bir gerçeklik haline gelmiştir. Kadınların bu konumlarını kaybetme süreci içerisinde insanda hiçbir önemli biyolojik evrimin gerçekleşmemiş olduğu da bir o kadar kesin bilimsel gerçekliktir.

Üretimin çok düşük düzeylerde olduğu ve hiç bir karmaşık yönünün bulunmadığı ilkel evrede, hayat hemen tümüyle kadın etrafında dönüyordu. O nesli ürettiği gibi neslin devamı için gerekli olan maddi nesneleri ya doğadan doğrudan temin ediyor, ya da basit faaliyetler içerisinde gerçekleştiriyordu. İnsanın aynı zamanda otobur olduğu düşünülürse, avcılığın zorunlu bir faaliyet olmadığı da çıkarsanabilir. Yani, büyük hayvanların avlanmasına hiç girişmeksizin, kadın, küçük tarım, toplayıcılık ve küçük hayvanların avlanması çerçevesinde güçlü erkek avcılara ihtiyaç duymadan yaşamı devam ettirecek üretimi kendi başına gerçekleştirebilir. Ancak bu faaliyetin, yavrular için korunaklı bir konumu bulunması gereken yuva çevresinde gerçekleşmesi gerekir. Dolayısıyla bu çevrenin düzenleyicisinin kadın olması da çok doğaldır.

Erkeğin avcı olarak varolan üretim faaliyetine katılması ve arada böyle bir işbölümünün gerçekleşmesi uzun zaman kesitinde kadını köleleştirecek ilişkinin gelişmesine de temellik etmiştir. Ev çevresindeki ekonomik faaliyetin önemini yitirdiği noktaya kadar kadın bu çevrenin düzenleyicisi ve bütün yavruların yaratıcısı olarak (zira en ilkel dönemlere dönerek düşünecek olursak, yavruların cinsel ilişkisinin ürünü olduğunun bilinmesi olanaksızken, dışın yavru yaratıcı olduğu gözlenebilen bir gerçektir) yönetici olmayı da kendiliğinden kazanır. Ancak, zanaatların, değişimin ve giderek ticaretin gelişmesine paralel

olarak ev çevresindeki ekonomik faaliyet, ev dışında cereyan eden faaliyete göre önemini kaybetmeye başladı. Bu zamana kadar ev çevresinde ve çoğunlukla kadın tarafından geliştirilmiş olan teknik bilgi birikimi bir başka biçimde değişim nesnelerinin üretiminde kullanılmaya başladı. Kadının dokumayı keşfettiyse, dokuma değişim nesnesi olarak ev dışında daha önemli bir ilişkiyi temsil eder oldu.

Doğal olarak da ev dışındaki faaliyetlere baştan aday olmuş olan erkek değişimin ve ticaretin de sürdürücüsü oldu ve giderek kadına göre

yetenekli, bilgi unsurlarını oluşturan yüzbinlerce kadın ortaçağ Avrupa'sında cadı diye yakıldı, linç edildi. Hiç tesadüf olmayan bir biçimde, bütün toplumlar da cadı hikayelerinin var olduğunu biliyoruz. Bu bile gösteriyor ki, her toplumda erkeklerle yarışmaya kalkışabilecek, bilgi kadınlar cadı deyip yok edilerek, kadınların son "başkaldırıları" da bastırılmıştır. Bugün bile biraz girişken bir kadına kolaylıkla "cadı" diyebiliyoruz.

Birkaç bin yıl önce başlamış olan kadınları bastırma hareketi görülüyor

daha "önemli" işler yapmaya başlayan bir konuma ulaştı. Üretim süreci içerisindeki yerini kaybeden kadın, yönetimdeki yerini de yavaş yavaş erkeğe terketmek zorunda kaldı. Kuşkusuz kadın bu yerini kolayca ve gönüllülükle terketmedi. Daha ortaçağda bile kadınlar yeterince bastırılmamıştı. Kadınlar bin yıllarda biriktirdikleri hünerlerini bir çırpıda kaybetmiyor ve bu hünerleri sayesinde bastırıldıkları yerden çıkışlar yapıyorlardı. Ama erkek cinsi bunu da terör yoluyla halletmeyi başardı. Toplumun

ki, ortaçağlara kadar bitirilememiş. Aslında kadınlar çoktan bastırılmıştı ama yok edilmediklerinden dolayı her defasında insanlıklarını hatırlayıp bunu ortaya koymaya kalkıştıkça, erkeklerin yeni saldırılarına uğradılar. Saldırı sürekli ama artık insanlık öyle bir noktaya ulaştı ki, basırılması bir daha olanaklı değil.

Erkeğin kadını ekonomik faaliyetin dışına itmesi aynı zamanda onu mülksüzleştirmesi demektir. Maddi nesnelerin mülkiyetinin sahibi olarak erkek aynı zamanda kadına karşı, tek

Fransa'da toplumsal hareketlerde kadın önemli bir rol oynar. Bu tablo ve afişlerde de yansımaktadır. Yukarıda bir komün afiş görüyorsunuz. "Ya özgür yaşamak, ya ölüm"...

tek erkeklerin gücünü aşan önemli bir şiddet mekanizmasını da harekete geçirebilmiştir. Toplumsal artığa el koymayı başaran küçük bir azınlığın, konumunu güvence altına alabilmek için örgütlenmiş olduğu şiddet aygıtları, sadece altta kalan erkekleri değil aynı zamanda, tüm erkeklerin kadınlara karşı kullanabildikleri ciddi bir tehdidi oluşturdu. Tüm toplumu denetim altına alan baskı aygıtları, altta kalanların birlikte davranabilmesini engellediği ölçüde kadınların da birlikte davranmasını engelleyebiliyordu. Böylece, genel olarak bastırılmış olan kadınlar, teke tek yüz yüze geldikleri erkekler tarafından da kolayca bastırılabilirlerdi.

Ne var ki, kadının alttaki konumunun sürekli kılınmasını sağlayan yalnızca, ekonomik faaliyetten soyutlanmak ve baskı mekanizmasından yararlanmak değildi. Bütün toplumlar da aynı zamanda belli bir uyumluluğun da devam etmekte olduğunu görmekteyiz. İşte bunu sağlayan bir ikin-

ci düzey daha mevcut: ideolojik düzey. Erkek kadını ikincil konuma iterken bu durumu açıklayıcı olacak olan görüşleri de geliştirmekten geri kalmamıştır. Bugün kadınlar hakkında hüküm sürmekte olan, onların erkekten daha aşağı olduğunu anlatırken, kendilerinin bu aşağılık konumuna rağmen ne kadar önemli fonksiyon sürdürmekte olduklarını anlatarak tatmin sağlamalarını getiren tüm yargılar, kadınların ikincil cins olarak kalmaya "sessizce" devam etmelerinin zihinsel mekanizmasını sağlamıştır. Böyle bir ideolojik şekillenme kadınlara benimsettirildikten sonra, artık şiddet sürekli uygulanmak durumundan çıkıp, bu çerçevenin dışına taşmaya kalkışacak olanlara cadılık (!) yapmaya kalkışacak olanlara karşı bir tehdit ögesi olarak varolmuştur. Burada, aynı devletin uyguladığı şiddeti, topluma onaylatması gibi (adaletin kestiği parmak acımaz), erkeğin kadına karşı uygulamış olduğu şiddet de, kadınlara belli bir ideolo-

jik çerçeve içerisinde benimsettirilmiştir. Eğer bu sağlanamamış olsaydı, her toplumda amazon gruplarının oluşması kaçınılmaz olurdu.

Amazonların tarihte varolmuş olması çok açık olarak ortaya koymaktadır ki, dayatılan konumu reddedebilen kadınlar, erkeklerden tümüyle bağımsız, kendine yeterli olabildiği gibi, erkek egemenliği altındaki toplumların saldırılarına karşı direnebilecek bir toplumu dahi oluşturabilmektedirler. Elbette, bu toplum kendisini büyük ölçüde yapay olarak devam ettirmektedir. Kendi kendine neslini devam ettirebilme kabiliyeti yoktur. Ama bu yapaylık erkek egemenliği altındaki toplumlara göre çok tuhaf da değildir. Nasıl ki, erkek egemenliği altındaki toplum, kadınları üretim faaliyetine esas olarak karıştırmaksızın, çoğunlukla eve hapsederek, onları bir kuluçka makinesi gibi kullanabilmişse, böylesine bir kadın toplumu da köleleştirdiği erkekleri, sadece neslin devamı için bir araç olarak kullanmıştır. Bütün yapaylık ancak bu noktaya kadardır. Amazon toplumu çok uzun yaşayıp kendisini yayma olanağı bulamadı, zira, öylesine bir geniş erkek kuşatması altındaydı ki, nasıl olup da ortaya çıkmış olduğuna şaşmak gerekir.

Şiddet her zaman belli bir ideolojik şekillenmenin çerçevesini oluşturmuştur. Kendisine uygulanan şiddetle yenik düşen, bu şiddet koşulları altında yaşamayı devam ettirebilmek için uygun bir düşünüş biçimini de benimsemek zorunda kalır. Zira iki şıktan başkası yoktur. Ya yenildiği şiddete başkaldırarak yok edilmeyi kabullenmek, ya da bu şiddeti uygulayanın tayin etmiş olduğu çerçeveyi kendisi için rasyonel kılıp o çerçevede yaşamak. Kadınlar genel kuşatma altında, kabullendikleri konumu, tek tek erkekler karşısında da kabullenmek zorundaydılar. Çünkü, erkekler kendi aralarında sınıflara bölünmüş olsalar da kadınlara karşı tutum açısından ortak bir cephe oluşturmaktaydılar. Alt sınıfların erkekleri, kendilerini de baskı altında tutmalarına rağmen, egemenlerin baskı araçlarından kadınlara karşı yararlanabiliyorlardı. Çünkü bu baskı mekanizması kadınlar için erkekten aşağı olan bir statüyü belirlemiştir ve erkeğine kar-

şı isyan etmeye kalkışacak olan kadının üzerine yürümeye her zaman hazır. Yani teke tek kalındığında, kadını ikincil konuma mahkum eden gene erkeğin kas gücü, ya da başka türden üstünlükleri değil, egemen baskı aracından aldığı destek olmaktadır.

Tekil erkek sadece, baskı aygıtından yardım almaz aynı zamanda üst sınıfların üretmiş olduğu ideolojik çerçeveden de açık bir yardımı sağlar. Alt sınıflarla, üst sınıflar arasındaki böylesine bir işbirliğinin olmasında şaşılacak bir şey yoktur. Kadınları ikincil konumda tutmak, sınıfsal çıkarların farklılığına karşın, tüm erkekler için ortak bir çıkar oluşturmaktadır. Altta olsa bile hiç olmazsa kendisinin de bir kölesi olabilmekte, kendisi angarya altına sokulurken, sistem sayesinde kendisi de bir başkasını angarya altına sokabilmektedir.

Eğer sınıflı toplumlarda insanlar arasında hiyerarşik bir dizilişin doğal olduğu benimsenmemiş olsa idi, hiç bir zor kuvveti, bu toplumları bir sistem oluşturacak ve belli bir uyumluluk içerisinde işleyecek bir konuma ulaştıramazdı. Azınlığı oluşturan gücün uyguladığı şiddet, karşısındaki çoğunluğun sık sık ayaklanması karşısında kolayca dağılıp gidebilirdi. Ne var ki, bu azınlık şiddetinin uygulayıcıları, bu şiddeti uygulama süreci içerisinde, bunu insanlar açısından rasyonel kılan ideolojik bir çerçeveyi de oluşturup benimsetmişlerdir.

Tüm toplum için geçerli olan bu ideolojik benimseme, egemen ideolojinin hegemonyası altına girme, özelde kadınların konumu için de geçerlidir. Nasıl tüm toplum, egemen ideolojinin hegemonyası altına girdiğinde, azınlık çıkarlarını kendi çıkarlarıyla örtüşmesine ama farkına varmaksızın koruyucu bir konuma düşüyorsa, aynı şekilde kadın da erkekçi olan egemen ideolojiyi benimsediğinde kendisinin ikincil konumunun da savunuculuğunu ve koruyuculuğunu yapma durumuna düşmüş olmaktadır. Kadınların kendi konumlarının ikincilliğini savunduğunu gören erkek de, kendi konumundan bir o kadar daha emin olmakta ve cinsler arasındaki üstünlük ilişkisinin **doğallığını** benimsemektedir. Nasıl ki, kurulu düzen çerçevesinde şekillenmiş bir insanın bir başka durumun olabileceğini ilk anda kavraması olanaksızsa, er-

kekler de içerisinde yetişmiş oldukları toplumun kadın erkek arasındaki ilişkilere vermiş olduğu şekilden bir başkasının olabileceğini kavrayamazlar. Ve hele bu ilişkilerin biçimi kendi çıkarlarıyla bir çakışma gösteriyorsa, ideolojik yanılsamadan kurtulma olanaklarının karşısına dikildiği durumlarda da bunlara karşı direnmekten geri kalmazlar.

Kadının ekonomik faaliyetten ve olabildiği kadarıyla mülk edinmeden dışlanmış olma durumu, kapitalizmle birlikte yıkılmaya başladı. Kadınları yeniden üretim faaliyeti içerisine çeken kapitalizm, istemeden gösterdi ki, kadınlar gelir elde edebilirler ve bununla kendilerini idame ettirebilirler. Bu durumda üretim ilişkileri açısından emekçi kadınla emekçi erkek arasındaki fark ortadan kalktı. Kalktı ama kapitalizmin beşyüzyıllık gelişimi sırasında kadınlar gene de ikincil cins olmaktan kurtulamadılar. Ekonomist bakış açısına göre maddi koşullardaki bu değişikliğin, beşyüz senede kendine ait ideolojik düzeyi ve aynı şekilde bunların ait oldukları ilişkileri de üretmiş olması gerekir. Burada maddi koşulların belirleyici olmadığını iddia etmiyorum. Ancak görülmesi gereken, ekonomizm çerçevesinde açıklanması olanaksız ciddi bir çelişkiye dikkat çekiyorum. **Bu çelişik durum ancak, kaba materyalist anlayışın dışında çözümlenebilir.**

Maddi ilişkiler, son kertede kendilerine uygun üst yapıları yaratırlar. Ama bu yaratma eylemi, her aşamada birebir yansımaz. Dolayısıyla bu çakışmanın olmadığı süreç içerisinde üst yapı, kendi özerkliği -süreç içerisinde gittikçe bağımlılaşsa bile- yaşar. Ve bu özerkliği yaşadığı müddetçe de bazı ilişkileri belirler. Üst belirlenme denilen bu durum, ideoloji alanında açık biçimler içerisinde görülür. Nasıl ki, erkek egemenliği çoktan sağlanmış, kurumları oluşmuş olmasına rağmen, bir amazon toplumu oluşabiliyor, binlerce yıl sonra cadılar yüzbinlere varan düzeyde yakılmak zorunda kalınıyorsa, kapitalizmin yaratmış olduğu yeni ilişkilere rağmen kadının erkekle eşitlenmesinin ideolojik şekillenmesi egemen olamıyor ve hatta, kapitalizmden öteye, tüm bir toplumda özel mülkiyetin lağvedilmiş olduğu durumlarda **bile** böyle bir ideolojik egemenlik gerçekleş-

semiyor.

Kapitalizmin mülksüzlük temelinde kadın erkek eşitliğini sağlamış olmasına rağmen, bu ilişkiye ait şekillenmelerin ortaya çıkmasına karşı bir direnişinin olduğu da açık bir gerçektir. Kapitalizmin gelişiminin bütün devrimciliğine rağmen, eski toplumun kendi işine yarayan kurumlarını devralmış olduğunu da biliyoruz. Kapitalizmin ideolojik alandaki öncüleri, çoğunlukla materyalistti. Ama kapitalizm sistem haline gelirken, din kurumunu da kendisine bağlamayı ihmal etmedi. Özellikle, kadın erkek ilişkisi açısından geçerli olan ideolojik şekillenmelerin ve ilişkilerin hepsini kendi ilişkisine eklemledi. Kadının çalışıp çalışamayacağı hiçbir devirde esas olarak tartışma konusu olmamıştır. Reddedilmiş ve sistemleştirilmiş olan kadının gelir elde edecek bağımsız bir çalışmayı sürdürmesi olmuştur. Kölecilikte de, feodalizmde de kadın bağımlı bir biçimde, gelir elde etme şansı olmaksızın toprakta da belli sanayilerde de çalıştırılmıştır. Onun için kapitalizmin bu konuda bir şeyi yıkması söz konusu değildir. Yıkamak zorunda kaldığı bu çalışmanın bağımsız bir biçimde gelir getiriyor olmasıdır. Buna rağmen kadın hakkındaki diğer tüm önyargılar devam ettirildiği gibi, bu önyargıların devamlı olabilmesine imkân veren klasik aile ilişkisi de devam ettirilmiştir. Kadının erkeğe bağımlılığının gerçekleştiği en önemli alan olarak kapitalizmin bu kuruma şiddetle ihtiyacı vardır.

Burjuvazi, kadının erkeğe bağımlılığı devam ettiği müddetçe, her şeyden önce ancak toplumun yarısını yönetmek durumunda olmaktadır. Diğer yarısı belirlenen doğrultuda erkekler tarafından zaten yönetilmektedir. Böylesine boyun eğmiş bir durumun olması, kadının ikincil cinsliği kabul ettiği müddetçe, sanayiye çekildiğinde de uyumlu davranmaya alışık işçi olmasını getirmekte ve burjuvaziye yönetme açısından büyük kolaylık sağlamaktadır. Yine kadının erkeğe bu bağımlılığı ve boyun eğmeye alışkanlığı, işsizlik sorununun da gözlerden saklanabilmesi olanağını vermektedir. Sanayinin büyüdüğü işgücüne ihtiyaç olduğu dönemde, fabrikaya çekilen kadın, kriz dönemlerinde en kolay biçimde evine gönderil-

mekte ve önemli bir işsizlik olayı ortaya çıkmamaktadır.

Burjuvanın bu kurumdan çıkardığı kâr burada kalmaz. İşgücünün yeniden üretimi sürecinde masrafların en alt düzeyde gerçekleşmesini sağlayan da gene aile kurumudur. Geleneksel ilişkilerin varolmaya devam ettiği aile içerisinde, kadın çalışıyor olsa bile, ev işlerinin yapılması ve çocukların bakım ve eğitimi gene kadında kalır. Bu ilişkinin değiştiğini mülksüzlük koşullarında da söylemek mümkün değildir.

İşgücünün yeniden üretimi, işçinin ertesi gün kullanacağı işgücünün üretilmesi ve gelecek nesillerin üretilmesidir. Her ikisi de burjuvayı doğrudan ilgilendiriyor olsa da, burjuva bu alanda hiç bir ciddi yatırım yapmak zorunda kalmadan, sorundan en ucuz kadın sayesinde kurtulur. Kadın hiçbir pazarlık gücü olmaksızın, erkeğinin belirlediği koşullar altında bu iki hizmeti vermek zorundadır. Kocasının hizmetlerini görmeyen bir kadını düşünmek olanaklı olmadığı gibi, çocuk doğurmayan ve doğurduklarına bakmayan bir kadın da düşünülemez. Hele bu alandaki baskı öylesine ağırdır ki, kadının iyice hiç yerine konulmasıyla sonuçlanmaktadır. Kadının temel görevi çocuk doğurmak ve onları büyüttür. İşte burjuva için yeni işgücü kaynağını oluşturacak bu insanların ortaya çıkmasında burjuva hiçbir zorunluluk taşımaz. Zaman içerisinde mücadelelerin getirmiş olduğu "çocuk zammı" denilen paraların kıymetliliği gözönünde tutulursa, işin ne kadar ucuz getirildiğini görmek de mümkün olur.

Açıktır ki, işgücünün yeniden üretiminin böylece ucuz gerçekleştirilmesi, gerekli emek süresinin kısalmasını, artı değer oranının yükselmesini sağlamaktadır. Bunu gerçekleştiren insan olarak kadına hiçbir ücret ödenmez. Kuşkusuz işçi, patronla girdiği pazarlıkta ailesini de gözönünde tutarak talepte bulunur. Ama söz konusu ihtiyaçlarını işgücü satın alarak gerçekleştirmiş olsaydı, talep edeceği rakam, bunların aile içerisinde gerçekleştirilmesinden çok çok yüksek olacaktı. İşçinin bu talebini elde etmesi durumunda burjuvanın kâr oranının düşmesi zorunlu olacak, elde edemediği durumdaysa, erkekler de

kadınlar kadar ağır yük altına girmiş ve karşı çıkışlarını o ölçüde yükseltmiş olacaktı. Halbuki var olan ilişki içerisinde, karısının katlanmakta olduğu sıkıntılara aldırmayan işçinin bu sıkıntıları burjuvaya yansıtması asla söz konusu olmamaktadır.

Burjuvanın aile kurumundan çıkardığı kâr bununla da kalmaz. Bu kurum aynı zamanda toplumsal ilişkilerin küçük çapta yeniden üretildiği de alandır. Koca-baba otoritesi altında kendisi hiyerarşik olan toplumun bir modeli de burada yaşanır. Koca-baba burjuvayı temsil ederse kadın, işçi ya da ustabaşını, çocuk da çırağı. Çıracı işçiye, işçi, patrona bağımlı olmayı benimsemek zorundadır. İlişkinin varoluş koşulu budur. Bu fonksiyonları yerine getirmeyen aile ilişkisi peşin olarak bozuk demektir ve onu kuşatan çevre tarafından önyargılar- hemen baskı altına alınmaya, cezalandırılmaya başlanır. Bu ilişki biçimi, hiçbir masrafa katlanılmaksızın, bizzat kadın tarafından eğitici olarak çocuklara aktarılır. Çocuklar, yarın içerisinde fonksiyon sahibi olacakları toplumun tüm değer yargılarını bu yapı içerisinde en pekişik biçimiyle öğrenirler.

Bu mekanizmanın işlemeye devam edebilmesi için görüldüğü gibi kadının ikincil cins olma konumunu benimseyen olması ön şarttır. Ancak bu konumu benimseyen bir kadın, erkeğe bağımlılığı doğal bir şey olarak gördüğünden dolayı çocuklarına da ilk eğitimi bu biçime uygun olarak verir. Bu konumu benimsemeyen bir kadının böyle bir aile ilişkisini benimsemesi ve ortaya çıkacak olan yeni nesle buna uyarlı olarak eğitim vermesi olanaklı değildir. Bu yükümlülükler altına girmeyecek kadın tipinin üremiş olması ise, tek tek erkeklerin çıkarlarına aykırı düştüğü gibi, tüm sistem açısından da çok önemli değişikliklere tekabül etmektedir. Artık işgücünün yeniden üretimi aynı ucuzlukta gerçekleşmeyeceği gibi, yeni nesillerin düzene uyumlu eğitimi de yeni girişimlerin gerçekleştirilmesini zorunlu kılar. Kuşkusuz, böyle bağımsız bir konumu benimseyecek formasyona ulaşan kadın da artık o bilinen boynu bükük kadın tipini değil, tersine, erkeklerin karşılarında görme ye pek dayanamadıkları "cadı" tipi

ni temsil eder. Bugün de, kadın bağımsızlığına karşı duyulan hezeyanların, "cadı avcıları"nın benzemesi tesadüf değildir.

Sistemin varolan biçimi içerisinde devamından hoşnut olanların, bu en büyük dayanağı olan aile kurumu, kadını da yaratan kurumdur. Çocuklar doğdukları günden itibaren, sadece sistem karşısındaki konumları açısından bir eğitimden geçirilmezler, aynı zamanda cinslerin rollerine uygun bir biçimde de eğitilirler. Erkek çocuklar için fazladan birşey yapmaya gerek olmaz. Ama kızlar konusunda özel bir titizlik gösterilir. Oturup kalkmaktan, hareketlerini kontrol altına almaya kadar birçok şeye şartlandırılmaları gerekir. Açıkçası bu kız çocuklarının gelişmesinin bastırılması demektir. Erkek çocukların değil ama, kız çocukların ilk öğrenmeleri gereken cinsiyetleri üzerine olan ayıplardır. Cinsellik konusunda henüz hiçbir şey bilmeyen çocuk, nedenini bir türlü anlayamadığı bir takım ayıplar ayıplar öğrenir. Hareketli olmak ona yasaktır. Erkek çocukların oyunlarına karışması gene yasaktır. Oğlan çocuklar için böyle bir yasak yoksa da ayıplama vardır. İki davranış biçiminin arasındaki fark doğrudan doğruya oluşturulmak istenen karakterlere bağlıdır. Ayıplama, inisiyatif gelişmesi istenen erkek çocuğun fazla engellenmesini önlemek için bulunmuş yöntemdir. Kız çocuğun durumunda ise, insanın normal olarak benimsemeyeceği yasaklamalara alışmak söz konusudur. Tabi, genel olarak hiyerarşik toplum anlayışına uydurulacak olan erkek çocuğun da baskı altında olmadığını söylemek olanaklı değildir. Yalnız bağımlılık ilişkisini benimseyecek olan iki cinsten birinin daha derin bir bağımlılığı benimsemesi beklendiğinden, kız çocuklar için

olan yasak alıştırmaları oğlanlarınkinden fazla olmak zorundadır.

Aile içerisinde, kız çocuğa uygun karakter ve oğlançocuğa uygun karakter alıştırmalarıyla yetiştirilen çocukların, daha sonraki eğitim kurumlarında aldıkları eğitim de bununla uyumludur. Kız çocuk annesine oğlan çocuk da babasına benzer bir biçimde, baskı ve etkileme yoluyla yetiştirildikten sonra, kız çocuklarının oğ

lan çocuklarından farklı ve üstün olduğunu iddia etmenin saçmalığı da ortaya çıkmaktadır. İnisiyatiften yoksun ve önyargıların ağır baskısı altında yetiştirilen bir çocuğun, yaşamının ilkeri dönemlerinde, kuşatma altındaki bir toplumda, bu günkü kadınların olduğundan daha inisiyatifli olmalarını beklemek elbette olanaklı değildir. Çocuk eğitiminde böyle bir cinayeti işledikten sonra, ortaya çıkıp, kadınların erkeklerden daha geri olduklarını, inisiyatifsiz olduklarını iddia etmek biraz fazla arsızlık olmuyor mu?

Kadınların erkeklerden geri olduğunu iddia eden görüşlerin hemen hepsi biyolojik kökenlidir. Bunlardan en ilkeli, kadınların gelişmiş insan olarak tanıyan kas güçlerinin mukayesesine dayalı görüştür. Bu görüşe göre kadınlar kas gücü açısından erkeklerden güçsüz olduklarından dolayı, erkeklerin yaptıkları işleri yapamazlar. Ağır yük kaldıramazlar, teke tek doğuştan erkeğe yenilirler. Böyle olduklarından dolayı da tarih boyunca erkeğe tabi olmak zorunda kalmışlardır. Günümüz açısından bu argümanların gülünçlüğü bir yana tarihten de bunun hemen hiç bir anlamı yoktur. Tarihte toplumsal önderliği en güçlü erkeklerin sürdürmüş olduğuna dair hiç bir iz yoktur, olamazdı da. Zira insanların sınıflara bölünmesinin temelini onların kas güçleri değil, ekonomik ilişkiler içerisinde tuttukları yer belirlemiştir. Masalların dışında, gerçek tarihten, kralların ya da köle sahiplerinin en kuvvetli kişiler olduğunu değil, tersine, onların hizmetlerinde çalıştırdıkları kişilerin en kuvvetlileri oluşturduğunu ve bu durumun bu güçlü insanların altta kalmalarında hiç bir değişikliğe yol açmadığını öğreniyoruz. Zorun'un tarihsel gelişme içerisinde bir yeri vardır ama, söz konusu olan bireysel güç değil, örgütlü mekanizmaların ortaya koyduğu ve tek tek kişilerin gücünün aritmetik toplamından daha farklı bir karakter taşıyan zorun oynamış olduğu roldür. Sorun bireysel düzeyde belirlenmiş olsaydı tüm toplumların üst sınıflarını demircilerin, hamalların ve benzeri ağır işleri yapanların oluşturması gerekirdi! Halbuki kraliçeler güçsüz beden yapılarıyla, çok güçlü erkekleri hizmetlerinde çalıştırabilmiş-

lerdir. Hele günümüz dünyasında artık kas gücüyle hiç bir alakası olmayan birtakım mesleklerin kadınlar tarafından çoktan doldurulması gerekirdi. Kas gücüne bağlı böyle bir ayırımında, erkekler, en ağır işleri ve kadınların da kas gücü gerektirmeyen zihinsel faaliyetleri sürdürmelerini beklemek daha doğru olurdu. Herkes kendi durumuna uygun işi yapacaksa, erkekler madençikarsınlar, taş taşısınlar, kanal kazsınlar, kadınlar da kas kuvveti gerektirmeyen, bu işleri yönetme fonksiyonunu yerine getirsinler. Ama buna "güçlü" hiç bir erkek yanaşmaz! Bu düzeyde hiçbir işe yaramasa da güçlü kaslarıyla gene onlar yönetmeye devam etmelidirler.

Kuşkusuz bu saçma durum birçok erkeğin gözünden kaçmaz ve kadınların zihinsel olarak da erkeklerden geri olduğunu iddia etmek gereğini duyarlar. Sorunu ilkeliliğinin en alt düzeyinden kurtardıktan sonra kadının ve erkeğin ruhsal şekillenmesi ve zihinsel dünyası üzerinde yoğunlaşmak gerekir. Yukarıda gördük ki, kadın erkek aile içerisinde başlayıp bütün bir hayat boyunca şekillendirilerek oluşturulur. Bu oluşturma sırasında birtakım insanların en özgür biçimde gelişmesi sağlanılmaya çalışılırken, tüm kadınların ve alt sınıfların erkeklerinin gelişmesi mümkün olduğunca engellenir. Alt sınıflar kadın erkek, çağdaş bilimi kavrama ve bilimsel çerçeve içerisinde düşünebilme açısından en düşük imkânlar içerisinde-

dirler. Bu durum her iki cins için de geçerliyen, kadınlar ayrıca erkeklerle göre daha geri olmaya zorlanırlar. Bunun sonucu nasıl alt sınıfların erkekleri, üst sınıfların erkekleriyle, tek tek karşı karşıya kaldıklarında onlarla baş edemez durumda oluyorsa, kadınlar için de tek tek kalındığı müddetçe erkek kuşatmasından kurtulmak olanaklı olamamaktadır. Erkekler nasıl birleştiklerinde, üst sınıfların kendileri için yarattıkları sınırlamaları kırma olanağını elde ediyorlarsa aynı şekilde kadınlar da bir araya gelebildikleri ölçüde, yalnızlıklarını aşma ve erkeklerin kendileri için yaratmış oldukları çemberi kırma durumunda olabilirler.

Ama bu durumun gerçekleştirilmesi de gene kadınların altında bulundukları erkekçi bakış açısını bazı noktalarında kırmalarıyla mümkün olabilecektir. Erkek egemenliğinin savunucusu olan görüşler kadına da erkeğin üstün olduğunu kabul ettirmiştir. Erkek sadece kas kuvvetiyle değil, aynı zamanda zihin gücüyle de ondan üstündür! Ruhsal dünyası erkeğe göre daha çekinik şekillenmek zorundadır. Esas olarak kadının cinselliği üzerine çoktan oturtulmuş olan bu yaklaşım biçimi, çağdaş bilim adamı Freud tarafından da bilimsel temellerine oturtulmuş. Freud, çağdaş bir bilim adamı olarak ruhsal bilime gerçekten katkıda bulunmuş, bilimsel bir yöntemin kurucusu olmuştur. Ne var ki, o da erkekçi bakış açısının esareti al-

tında bulunduğundan olacak, yöntemi uygularken, erkekçi bakış açısını haklı çıkaracak sonuçlar üretmekten geri kalmamıştır. Freud'a göre kadın erkeğe göre, doğal olarak çekinik bir karaktere sahiptir. Bu doğrudan doğruya onun biyolojik yapıyla bağlantılı bir durumdur. Erkek çocukla kız çocuk arasındaki, cinsel yapı farklılığı kız çocuk farkettiğinde, kendisinde bir şeyin eksik olduğunu keşfeder. Kendisi eksik yaratılmıştır. Bu eksik yaratılma düşüncesi çocuğun bilinçaltına yerleşir ve onun ruhsal şekillenmesini yönlendirmeye başlar. Artık bu şekillenme hep erkeğe göre eksik olma çerçevesinde olacaktır.

Koskoca bir bilim adamının böylesine yavan bir düşüncüyü savunmuş olabileceğini kabul etmek zor. Ama erkek egemenliğine dayalı bir bakış açısına hiç bir eleştiri getirmemiş, kendi karısıyla olan ilişkilerini tam tamina geleneksel çerçevede sürdürmüş olan bir insanın başka türlü düşünmesini beklemek, erkekçi düşüncenin yaşamı ne ölçüde yönlendirmekte olduğunu kavramak anlamına gelir.

Freud'un bu yaklaşımı erkekçi düşünceye tam oturuyor olması dolayısıyla zamanında hiç bir ciddi eleştiriye uğramamıştır. Ancak demokratik düşüncelerin gelişmesi ve kadın hareketinin kendi ağırlığını duyurmaya başlamasıyla birlikte, kadının toplum tarafından oluşturulmakta olduğu kavrandığı ölçüde, bu "bilimsel" gerçeklik de eleştiriye tabi tutulma durumuna gelmiştir. Kız çocuklarının kendilerini erkek çocuklara göre, cinsel organlarının farklılığından dolayı eksik bulması ve erkeğe özentile bakması tam bir uydurmadır. Eğer bu konuda böyle gözlemler yapılabilmiş ise bunun nedenini çocukların doğal olarak ürettikleri bir düşünüş biçimine bağlamak ve bunu insanlığın doğal bir durumu olarak sunmak yerine, çocuk eğitiminin safhalarına dikkatle yaklaşmak daha doğru olur.

Çocuklara bu düşünüş biçimi dışarıdan verilmektedir. Kız çocukların oğlan çocuklara göre geri oldukları, bilinçli ya da bilinçsiz bir biçimde, yurarda açıklanmaya çalışıldığı gibi belli bir amaca göre, çocukların hayatta sürdürecekleri düşünülen fonksiyonlara göre verilmektedir. Bu eği-

tim biçimi değişikliğe uğratıldığı, çocuklara eşit ve eşitsizliklere karşı çıkan bir eğitim verildiği takdirde Freud'un iddialarına uygun insan tipiyle de karşılaşmayız. Tersine, örneklerine sıkça rastladığımız girişimci kadınların bir çırpıda ortalığı doldurduğunu görürüz. Şu nokta üzerinde titizlikle durma gereği var. Bu gün erkekçi bakış açısının egemenliğine rağmen, birazcık farklı bir eğitimi alabilme durumunda olan kadınlar erkeklerden hiç geri olmayan düzeyde girişkenlik ve yaratıcılık örnekleri vermektedirler. Bunu yapabilmeleri üzerlerinde varolan ağır cinsel ayırımı yargılara rağmen gerçekleştirmektedir. Bu yargıların kırılıp yerini demokratik düşüncelerin aldığı bir durumda, kadınların yaratıcılığı ve erkeklere bağımlılığının en ufak izine dahi rastlamak olanaklı olmayacaktır.

KADIN ÖRGÜTLENMESİ ZORUNLULUKTUR

Bu güne kadar kadın sorunu gerek burjuvazi ve gerekse proletarya hareketi tarafından görülmedi değil. Burjuvazi açısından kadın sorununun görülmesi, hemen her türlü reform hareketinde olduğu gibi belli bir dayatmanın sonucu olarak gerçekleşti. Kapitalizmin yükselişine paralel olarak, özellikle burjuva ve küçük burjuva kadınların saflarında gerçekleşen aydınlanma 19. yüzyılda önemli kadın hakları taleplerini dile getiren hareketlere yol açtı. Genel kadın hakları çerçevesinde gelişen bu hareketler binbir zorlukla yüzyüze gelmiş olsalar da, esas olarak düzen çerçevesini aşan, tüm kadınların gerçekten özgürleşmesini sağlayacak bir boyutta değildi.

Kadının gerçekten kurtulması demek insanların tümünün birden geniş demokratik düşüncelerin egemen olduğu, bir düzende yaşamasıyla olanaklıdır. Bu durum yalnızca kadınların kurtulması değil, aynı zamanda erkeklerin de altında bulundukları baskıca toplum ilişkilerinden kurtulmaları demektir. Eğer kadınlar ve erkekler uyumlu bir biçimde bir

arada yaşayacak ise, kadınların tüm topluma karşı sürdürmekte oldukları neslin üretilmesi görevinin de tüm toplum tarafından, ve dolayısıyla erkekler tarafından da paylaşılmasını sağlamak zorunluluktur. Eğer kadınlar çocuk yetiştirme göreviyle tek başlarına yükümlü olarak kalmaya devam edecek olurlarsa, toplum onların sırtından gene karşılığı ödenmemiş bir şeyleri çıkarma durumunda olacaktır. Kuşkusuz bilinçlenen kadın bu duruma da itiraz edecektir. Eğer erkekler kadın sorununda hiç bir adım atmamak konusunda kararlı davranacak olurlarsa, süreç içerisinde, kadınların tümünün çocuk yetiştirme görevini üstlerinden attıkları bir noktaya ulaşabileceklerini düşünmek olanaklıdır.

Günümüz dünyasında kendilerine karşı yapılan haksızlıkların bilincine varıp erkeklere karşı şiddetli tepkilere yönelmiş olan kadınların aldıkları tavırlar, erkekleri çok kızdırmaktadır. Onlara kolaylıkla "erkek düşmanı", "lezbiyen" diyerek kendilerini rahatlatmaktadırlar. Evet birçok kadın erkek düşmanı olacak kadar tepki içerisine çoktan girmiştir. Hatta erkekleyle güzel olan hiç bir şeyin yapılamayacağını kararlaştırarak siyasal lezbiyenlik diye bir çizgiyi oluşturular da vardır. Toplum bunlara rahatlıkla sapıklık deyip geçmektedir. Bu "sapıklığı" bu kadar kolay keşfedenler biraz da oturup, erkeklerin kadınlara karşı olan genel tutumunun ne kadar normal olduğunu düşünüyorlar mı? Bir insanı insanlığının dışına iten ilişkilere zorlayan biri normal midir, yoksa sapık mı? Elbette cinsel sorunlar konusunda oluşturulmuş ve çoğunluğu kadınlara yöneltilmiş olan öylesine ağır yargılar içerisinde yaşanmaktadır ki, kadın özgürlüğü sorununa yaklaşmaya kalkışanlara, cinsel önyargılarla saldırmak en kolay yöntem olmaktadır. Burjuvazi bunu yapıyor, çünkü onun bundan sistem olarak bir çıkarı var. Ama baskısız sömürsüz, demokratik bir dünyanın yaratılması için mücadele ettiğini söyleyenler aynı şeyi yaptıkça kendi önlerini kapatıyorlar. Evet erkek olarak çıkarlarıyla, kurulmasını istedikleri dünyanın çıkarları böylesine birbiriyle çatışıyor. İkisinden birini tercih etmek gerekiyor. Ya ger-

çekten demokratik düşünceleri sindirmiş, bunu davranışa ve yaşam biçimine dönüştürmüş bir **insan** olarak yeni bir dünyanın ilişkilerinin kuruluşu mücadelesine katılmak, ya da erkek çıkarları savunuculuğu yaparak burjuvaziyle işbirliğine devam etmek. Kendini değiştiremeyenlerin dünyayı değiştirmesi olanaklı değildir. Çünkü değiştirileceği söylenen dünya ilişkiler dünyasıdır. Taş toprak değil. Bu ilişkilerin taşıyıcısı da insanoğlundan başkası değildir.

Kadınlarla uyumlu yaşayabilmek gerçekten demokrat olmakla, onların topluma verdikleri şeyin büyüklüğünü görüp onu onlara iade etmekle mümkündür. Herkesin bir yarışma içerisinde birbirinin kurdu olduğu bir dünyada bunu görmek ve kabullenmek olanaklı değildir. Kapitalizm insanların birbirinin kurdu olduğu bir dünyadır ve birbiriyle rekabet - aslında herşey tekelleştirilmiş olmasına rağmen- bu sistemin anlayışının temelidir. Dolayısıyla bu anlayış çerçevesinde şekillenen insanların kadınlara bir şeyleri kendiliğinden iade etmelerini beklemek hayal olur. Nasıl proletarya burjuvaziden bir şey beklemeden kendi işini halletmek zorundaysa, aynı öyle kadınlar da erkeklerin kendilerine inkar etmelerineyardımcı olacak güçlerini ortaya koymak zorundadırlar. Erkeklerin bilinçlenmesini bekleyecek kadınlar, sosyalist toplumda da beklemeye devam ediyorlar. Elbette bu durum erkekleri haklı çıkarmaz. Ama erkekler kendilerine bir şeyler dayatılmadığı müddetçe çıkarlarını terketmemekte ısrarlı olu-

yorlar.

Sosyalist mücadelenin tarihi de göstermiştir ki, kadınlar kendi konumlarını dayatmadıkları müddetçe, erkekler gönül rahatlığı içerisinde bu sorunun ilerideki gelişmelere bağlı olarak çözüleceğini iddia etmeye devam etmektedirler. Ama o ileriki tarih bir türlü gelememektedir. Aslında sorunun çözümü için beklenecek hiç bir şey yoktur. Kadın erkek eşitliğinin maddi temelleri mevcuttur. Kadın, kadın aleyhindeki ideolojik belirlenmeleri dün olduğu gibi bugün de üreten eğitimi sisteminin kendisinden başka bir şey değildir. Elbette kapitalizm çıkarları dolayısıyla bu eğitim sistemini devam ettirecektir. Ama sosyalistler her şeyden önce burjuvaziden bağımsız olabilmek için ideolojik olarak bağımsız olmak zorunda olduklarını bilmiyorlar mı?

Ama ideolojik bağımsızlaşmanın bir süreç olduğunu bilen biri için bunun kendiliğinden gerçekleşmesini beklemek, olan duruma boyun eğmekten başka bir anlama gelmez. Bu nedenledir ki, kadınların kendi konumlarını dayatmaları bu sürecin hem kadınlar ve hem de erkekler için hızlanmasına yardım edecektir. Aslında buradaki yardım sözcüğü yerini bulmamaktadır. Zira kendiliğinden gerçekleşen öylesine yavaştır ki, bir süreci başlatmaktan bile bahsedilebilir. Kadınların kendi konumlarını dayatabilmelerinde en önemli aracı seslerini örgütlü bir biçimde çıkarmaktan geçer. Bu olmadığı takdirde, etkinliklerini yalnızca erkek egemenliği altındaki kurumlarda gerçekleştirmeye çalıştıkları müddetçe şimdiye kadar olduğu gibi çoğunlukla arada kaynayacaklardır.

Erkek egemenliğinin savunuculuğuna teslim olmuş birçok erkek, kadınların ayrıca örgütlenme zorunluluğundan bahsedildiği durumda sosyalist mücadeleyi, işçi sınıfı hareketini bölme suçlamasını öne sürmektedir. Bunun gerçekliği yoktur. Kadınlar, kendi sorunları temelinde sosyalist bir perspektifi egemen kılmak amacına yönelik olarak örgütlenebilir ve kendi sürdürdükleri mücadeleyi sosyalizm mücadelesine bağlayabilirler. Hem kadın örgütlenmesi, hem de sosyalist parti içerisinde yer alabilirler. Sendikalarda örgütlenen işçile-

rin işçi partisine üye olmasını hiç bir şey engellemektedir ve sendikalar da örgütlendikleri için işçiler sosyalist mücadeleyi bölmemektedirler.

Ama bu durumda birşey mücadeleyi bölebilir: erkeklerin kadınları örgütlenmeden alıkoyabilmek için onları mücadeleden dışalamaya çalışmaları. Örgütlenmeye çalışan kadın hareketini düşman ilan edenler esas olarak baştan mücadeleyi bölmektedirler. Bu düşüncede olanlar, ne kadar kadınlar katılmadan sosyalizm olmaz deseler de, onları mücadeleye kattıkları nerede görülmüştür? Kadınların katıldıkları birşeyler her zaman olmuştur. Burjuvanın toplumunda da kadın çok şeye katılır. Ama hepsinin mahiyeti geri hizmettir. Bu katılım biçimi kadınların özgürlüğüne tek kuruşluk katkıda bulunmamaktadır. Sosyalist mücadelede de mutfakta çalışmak zorunda kalacak olan kadının özgürleşmesi diye bir şey olamaz. Burjuva toplumunda da kadının önemli pozisyonlar kazandığı olmaktadır. Ama buna rağmen kadınların genel kitesinin durumunda bir değişiklik olmadığı gibi, erkeklerin onlar hakkındaki önyargılarında da değişen bir şey olmamaktadır.

Bu önyargılara boyun eğdirebilmenin en güçlü yolu kadınların kendi ortak sorunları çerçevesinde gerçekleştirecekleri dayanışmadır. Bu dayanışmanın örgütlü çerçevesi kendilerinin erkekler tarafından önyargılardan uzak bir biçimde benimsenmelerine yardım edecektir.

Kadın örgütlenmesinin içerisine düşmemesi gereken **tuzak**, kadın sorununun sınıf sorunundan bağımsız apayrı bir şey olduğu savıdır. Bir ilişki olarak doğrudan doğruya sınıf çelişkisinden çıkmaz ve onunla örtüşemez. Ama çözümü sınıf sorunuyla başbaşa gider. Her iki alanda atılan ileri doğru adımlar birbirini destekler ve geliştirir. Sosyalizmin, işçi sınıfı mücadelesinin amacı, her türlü baskıya son vermektir ve eğer bunu gerçekleştirecek ise kadın sorununda tutarlı olmak zorundadır. Bu demokratik ilişkilerin en önemli alanında ilişkiler değişikliğe uğramadığı müddetçe sosyalist insanın yaratılması da olanaklı olmayacaktır.

Öğretim Üyeleriyle Görüşme

Soru1- Akademik mücadeleden ne anlaşılmalıdır?
Soru2- Öğrenci dernekleri nereye gidiyor?

İzzettin ÖNDER
İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi
Maliye Bölümü

1.

Üniversiter faaliyet, basit bilgi aktarım süreci olmayıp, çok yönlü ve analitik düşünce sisteminin oluşturulup, geliştirilmeye çalışıldığı bir ortamdır. Çok yönlü ve analitik düşünce süzgeçlerinin bulunması, bir toplumun en kutsal hazinesi ve sigortasıdır.

Bir toplumun siyasal ve idari yapılanması ve kadrosu, o toplumun tarihsel mirasları, yapısı ve üretim ilişkilerine dayanır. Toplumların baskı grupları da bu doğrultuda hareket edebilir. Bu oluşumlar doğaldır. Tüm bu kadrolar kendi doğrultularında, tek doğrultuda düşünce oluşturup, etkinliklerini sürdürürler.

İşte bu bağlamda Üniversiter faaliyet, toplumun sigortası ve farklı düşüncelere açılan aydınlık penceresi rolü oynar; toplum önünde alternatif projeleri tartışıp, sonuçları hakkında bilgi sunar. Karar, Üniversitelere ait değil, kesinlikle halka aittir. Ancak, alternatif kararlar sunmak ve bunların sonuçlarını tartışmak Üniversitenin sadece işi değil, görevidir. O toplum ne mutludur ki, kendisine bu zenginlikleri sunan hazinelere sahiptir.

Üniversitenin bu görevlerini yapabilmesi için idari ve mali özerkliğe sahip olması gerekir. Ancak bu özerklikler üzerine, bilimsel özerklik denen ürkek doku oturtulabilir. İşte bunun için Üniversiteler özerktir;

bunun için eğitim bakanlıklarına bağlı değildir.

Üniversiteler farklı dallarda veya aynı dalda farklı düşünce sistemlerinde ihtisaslaşabilir. Homojen Üniversite kavramı dünyanın hiç bir yerinde yoktur.

Üniversitelerin bilimsel özerkliği, nelerin ne bağlamda okutulacağı konusu kadar, ne biçim ve usulde okutulacağı konusunu da kapsar. Birincisi bilimin içeriği, ikincisi ise pedagojik yönüdür. Her iki yön de Üniversite içinde belirlenir. Bunların sağlanabilmesi, Üniversite idaresinin diğer kurumların idaresinden farklı olması koşuluna bağlıdır. Üniversite yönetimi, işletmecilik yönetim kurallarından farklıdır. Üniversiteler, insanlığa sadece bilimsel düşünce sistemi ile değil, fakat yönetsel biçiminin oluşturduğu insan davranış kalıp ve modelleri ile de değişik sunuşlarda bulunmalıdır.

Üniversitelerin idari özerkliği, kendisi tarafından seçilmiş organlar eli ile yönetilebilmesi koşulunu gerekli kılar. Üniversiteye organ atama, idari özerkli-

Yeni Öncü, "Bilim, Eğitim, Demokrasi" bölümü elinizde bulunan bu sayıdan itibaren Akademik mücadele konulu yaygın bir soruşturmaya giriyor. Üniversite öğretim üyeleri ile öğrencilerini kapsayacak bu soruşturmaya ayıracağımız sütunlarımızda öncelikle öğretim üyeleri ile öğrenci derneği temsilcilerinin düşüncelerine yer vereceğiz.

Soruşturmanın öğrencilerle yapılacak kısmında Akademik mücadelenin yanı sıra, öğrenci dernekleri sürecinin değerlendirilmesi ile dernek çalışmalarına katılmayan öğrencilerin katılmayıp nedenlerini de yayınlamaya çalışacağız.

Soruşturmanın en önemli özelliklerinden biri, Akademik mücadele konusunda öğre-

ği ve ona bağlı olarak bilimsel özerkliği ortadan kaldırdığı gibi, Üniversiteleri siyasal partiler vesair etkin baskı gruplarının etkisi altına sokabilir.

Üniversiteleri merkezi bir yönetim ve denetim altında tutmak, onları orta öğretim veya meslek eğitimi gibi, resmi doku içine çekmek demektir. Bu doku içinde Üniversiteler ölür, topluma karşı farklı düşünce yayma ve tartışma görevini yerine getiremez.

2.

Öğrenci dernekleri hakkında tam bir fikrim olmakla beraber, ilke olarak bunlar, belirli grubun görüş ve fikirlerinin oluşturulup, topluma yansıtıldığı hukuksal ortamlar olarak görülmelidir, kanaatindeyim. Üniversiter düzeyde öğrencilerin çeşitli etkinliklere girmesi, toplumun potansiyel zenginlik kaynaklarını harekete getirmesi anlamını taşır. Üniversite öğrencileri, Üniversitelerin bir dokusu olduğundan, Üniversite organları içinde de görüş ve fikirlerini söylemeleri çağdaş bir ilişki olarak görülmelidir.

tim üyelerinin görüşlerine başvuruyor olmamızdır. Bu durum rastlantısal değil, tam tersine Akademik mücadelenin bilim alanındaki öznesinin bilim adamları olduğunu benimseyen perspektifimizin zorunlu gereğidir. Bu bağlamda soruşturmamızın öğretim üyelerini kapsayan bölümünü, 1402 sayılı sıkıyönetim yasası ile kürsülerinden uzaklaştırılan hocalarımızın görüşleri ile derinleştirilip, yaygın bir Akademik mücadele tartışması açmayı hedefliyoruz.

Mücadelenin programının yaratılmasına azımsanamayacak katkılarda bulunacağına inandığımız bu tartışma kürsüsüne konuya ilişkin görüş ve düşüncelerinizi bekliyoruz.

yeni öncü

Prof.Dr.Toktamış ATEŞ

**İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi**

Türkiye, toplumsal ve siyasal bakımlardan "12 Eylül Öncesi" ve "12 Eylül Sonrası" yaşarken; Türkiye Üniversiteleri bu farklılığı çok ağır bir biçimde hissetmekte ve yaşamaktadırlar. Ve genel bir biçimde buna, "YÖK Öncesi" ve "YÖK Sonrası" denilmektedir.

Türk yüksek öğrenimini yeniden düzenlemek ve örgütlemek için çıkartılan yasanın asıl hedefinin ne olduğunu bilmemiz mümkün değildir. Belki de bu konuda çok iyi niyetli davranılmış olunabilir. Türkiye'nin uluslararası düzeyde araştırma yapabilecek eleman sayısını artırmak, yüksek öğrenimi merkezi bir biçimde planlayarak ülkenin eğitim gereksinimlerini karşılamak, Anadolu'da yeni açılacak, ya da var olan Üniversitelerin öğretim üyesi açığını kapatmak vb. gibi hususlarda belirli beklentiler içinde olunabilir.

Fakat aradan geçen süre boyunca bu alanlarda hiç bir gelişme olmamış ve tam tersine hemen her alanda geriye gidilmiştir. Bu konuda olumsuz sonuçların görülmesine rağmen, ödün vermeme konusundaki ısrar, bu konulardaki iyiniyet konusunda kuşku uyandırmaktadır.

Ashında biraz aşağıda sergileyeceğimiz sakıncalar bir yana, yeni yasa Türkiye'deki Üniversite sayısını da fazla artırmamıştır. İstanbul'daki Marmara, Yıldız ve Mimar Sinan Üniversiteleriyle; Ankara'daki Gazi ve İzmir'deki 9 Eylül Üniversiteleri, zaten var olan kimi kurumların sağlıksız bir biçimde birleştirilmesi ve yeniden örgütlenmesiyle oluşmuştur.

YÖK uygulanmaya konulduğu ilk yıl, biraz da sempatik görünmek arzusuyla kimi kurumların kontenjanlarında plansız bir artışa gitmişti. Fakat bu plansız artışın sakıncaları kısa sürede ortaya çıkmış ve kontenjanlar kimi kurumlarda yeniden düşürülmüştür. Zaten "ideal bir düzen" iddiasıyla ortaya

Amik Mücadele.

telerde ciddi bir kalite düşüşü ve erimeye yol açmıştır ve yol açmaya devam edecektir.

Doçentlik, profesörlük gibi aşamalarda tez zorunluluğunun kaldırılması, hem kaliteyi düşürmüş ve hem de son derece keyfi atamalara neden olmuştur.

Ashında YÖK'ün getirdiği olumsuzluklar çok daha geniş bir biçimde ele alınabilir. Ancak herhalde yeri burası değil ve sanıyorum bu kadarı yeter. Şimdi biraz da 1402 Sayılı yasa ile Üniversitelerden uzaklaştırılanlar üzerinde durmak istiyorum.

Öncelikle şunu vurgulamak gerekir ki, dünya üzerinde devlet olduğunu ileri süren her kurum ve örgütte, mahkum edilen bir insana suçu söylenir ve (dinlenirse de dinlenmese de) savunması istenir. Sanıyorum en ilkel kabileden bile bu böyledir. Yargı gücünü, idarenin üstlenmesinin (hem de en sorumsuz bir biçimde) hukuk devletiyle bir arada olması mümkün değildir.

1402 ile görevden alınan tüm kamu görevlileri, işlerine geri döneceklerdir. Bir hukuk devletinde suç yasadı yazar ve kişinin suçlu olup olmadığına yargı karar verir. Kimliği belirsiz kişilerin, açıklanmayan nedenlerle kimi insanları kamu görevinden almaları mantık ve insaf dışıdır.

YÖK çerçevesinde hoca-öğrenci ilişkileri de sağlıklı bir yapıya bürünmüştü. Hem hocalar, hem öğrenciler, ders, vize ve sınav yoğunluğu karşısında yorgun düşmüşlerdir. Ağır yük her iki tarafın da sınırlarını ger-

çıkan sistem; başta kontenjan ve sınav düzeni olmak üzere yüzlerce kez değiştirilmiştir. Ancak sistemin temel mantığıyla ilgili konularda, yani yanlışlıklarda kesinlikle ödün verilmemiştir. Bunlar arasında en önemlileri şunlardır:

1) YÖK Üniversitelerin idari özerkliğini ortadan kaldırmıştır. Her düzeyde yönetime vesayet getirmiş ve toplumun oldukça seçkin bir grubu olması gereken üniversite hocalarına "siz kendi kendinizi yönetmekten acizsiniz" diyerek, onulmaz yaralar açmıştır. Bölüm başkanından dekanına, enstitü müdüründen rektörüne kadar tüm yöneticiler için atama sistemi getirilmiştir.

2) YÖK Üniversitelerin geleceği demek olan Asistanlık kurumunu ortadan kaldırmıştır. En basit bir memur güvencesinden bile yoksun olan ve her yıl yeniden sözleşmesi uzatılan araştırma görevlilerinin kendi kurumlarından kadroya geçememeleri, aynı hususun yardımcı doçent, doçent ve profesörler için de geçerli olması, Üniversi-

Akademik Mücadele... Akaden

miştir. Yanan odunun yaşı, kuru mu olduğu anlaşılamaz durumdadır. Başarısız öğrencinin bu başarısızlık nedeninin tembellik mi, koşullar mı olduğunu, hocanın anlaması pek mümkün olamamaktadır. Öğrenci de, yorgunluk nedeni olarak hocasını görmekte ve kimi zaman ona dış bilemektedir. Tüm bunların sağlıksız gelişmeler olduğunu vurgulamaya sanırım gerek yok.

Kısacası sorunlar yoğun, fakat çözümsüz değildir. Yapılması gereken bu gelişmelerin nedenlerini anımsamak ve aynı hatalara yeniden düşmemektir.

Doç.Dr.Nihat FALAY

İstanbul Üniversitesi
İktisat Fakültesi

1.

Akademik mücadele temelde üniversite öğrencilerinin ve öğretim üyelerinin kendi akademik ilgi ve çalışma alanlarını genişletme yönündeki çabalarını tümünü kapsar. Ne var ki öğrenci gençliğin yaşamındaki, zamansal olarak geçici niteliği olan bu mücadelenin ağırlıklı olarak öğretim üyelerine ilişkin yönü daha belirgindir.

Üniversite öğretim üyesi için bu, bilimin geliştirilmiş olan sınırına en yakın noktaya varmaya çalışmak ve üretilmiş bilime erişmek gibi evrensel bir yönü sahiptir. Öyleyse bireysel olarak bu bilimsel sınırsızlık ve üretilmiş bilime ilave ge-

lişmeleri izlemek temel mücadele konusudur. Bu da öğretim üyelerinin hem kendi bilim dalı içindeki akademik özgürlüğüne, hem de kendi kurumu ve giderek Üniversiter düzeyde akademik yeterliliğe varabilmek için gerekli bütün araç ve dökümanlara sahip olma yeterliliğine dayanır. Üniversiter ve düşünsel sınırlar konulduğunda; bu sınırları aşmak ve bu konuda bireysel kurumsal ve düşünsel izleme ve giderek ikna ve uyarma gücünün kullanılması gerekir. Bu da ancak bilimsel çalışmaları yoğunlaştırmak, kurumsal engel ve yasakları aşmak ve nihayet bu konudaki düşünsel ve yayınsal uyarma yollarını denemekle olanaklı hale gelebilir. Yoksa sadece günübürlük ve uyarılmış, dahası yönlendirilmiş programlar ve paketleri uygulamak, hem üniversite kurumunun giderek düzeyleşmesine, hem öğretim kadrosuyla belirli aralıklarla değişen üniversite yöneticilerinin pasif destekçisi haline gelmelerine, hem de yıllarını ve bütün varlığını yönelttiği fiktörel ve mesleki yeteneklerini kullanmayıp dumura uğramalarına yol açılacaktır. Bu da akademik olmanın bütün niteliklerinden uzaklaşma demektir. Verilen akademik mücadele; böylece bireysel, kurumsal ve toplumsal durgunluk ve edilgenlik değil, aksine geleceğin üretici ve yöneticilerine sınırsız bilgi ve eğitim olanaklarını sağlamak ve akademik düşünme ve düşündürme yollarını genişletmek demektir.

2.

Bir yandan mevzuatın belirsizliği ve olumsuz unsurları içermesi, öte yandan kişisel ve kurumsal müdahale ve engeller öğrenci derneklerinin oluşmasında ve tüzel kişilik kazanmasında sorunlar yaratmıştır. Bu sorunlar öğrencilerin bir yandan üniversitede gördükleri derslerden öte yandan derslerle bağıntılı veya tamamen ders dışı kaynaklardan öğrendikleri ile orantılı bir özgürlük ortamı yaşamasını güçleştirmektedir. Elbette bu en ince ayrıntılara yönelik teorik analizleri öğrenen ve bu analizlere en azından fikirsel olarak yakınlık kuran öğrencilerin, yüzeysel birtakım engeller ve kaba müdahalelerle karşılaşması yine kaba bir çelişki olarak ortadadır. Genellikle art niyetli oldukları söylenemeyecek olan gençliğin, hele öğrencilik hakları ve eğitim kurallarına yoğun olarak yönelik olan amaçlarının şekillendiği öğrenci dernekleri bu açıdan bir sorun adası niteliğindedir. Elbette ki, bu sorunun toplumsal, kurumsal ve bireysel süreçlerden tamamen kopuk olduğu söylenemez. Ne var ki yakın zamanlarda ortaya çıkan öğrenci derneği kurma çabaları ve bu çabalar sonucu karşılaşılan sorunlar öğrenciler üzerinde olumsuz bir etki de yaratmaktadır. Çünkü kendilerine ilişkin kurumlarda, süreçlerde demokratik anlayış ve uygulamayla yakından temasa geçmemiş olan öğrencinin demokrasiye olan inancının şekilsel ve yüzeysel olma tehlikesi

doğmaktadır. Oysa bu derneklerin demokratik yetişme ocakları olma şansı hâlâ vardır, aksi halde illegal örgütlenme bir tehlike olacaktır.

Günümüzde öğrenci derneklerinin çok az sayıda ve öğrencilerin küçük bir oranını (%10) içeriyor olması, büyük çoğunluğu ile, Cumhuriyetin kurulmasından bugüne kadar temel tercih olarak batıcı olması istenen Üniversite gençliğinin kişiliğini, kurumsal ve toplumsal tercihlerini göstermesi açısından yetersizdir. Onun için bir yandan bu derneklerin statüsünde ve iç işleyişinde katılımı engelleyici kuralların kaldırılması, öte yandan dernek imajının olumsuz bir nitelik taşımasının önlenmesi gerekir. Çünkü öğrenci derneklerinin bu niteliklerden arındırılması yoluyla ancak hemen herkese tanınması gereken demokratik tercihlerini belirtme özgürlüğünden öğrenciler de yararlanabilirler. Bu yolla da öğrencilerin kendileri, dersleri, kurumları ve toplumsal sorunları irdeleyip, Üniversite yöneticilerine yansıtma mümkün olacak ve bu yolla, belki de büyük oranda üniversite yöneticilerinin öngörmedikleri çözümlerle karşılaşması mümkün olacak, Üniversite öğrenci ilişkisi ussal bir temele dayanacak ve büyük olasılıkla bu ilişkide her iki taraf da kurumsal ve akademik bir tatmin duyacaklardır. Hele "Demokrasiye geçiş" diye takdim edilen son yıllarda ve gelecek yıllarda, Üniversite gençliğinin ancak kendileriyle doğ-

ik Mücadele... A

rudan ilgili olan derneklerde bu alışkanlığı edinmeleri, kendi öğrencilik yaşamlarına ilişkin sorunlar üzerinde düşünce üretmeleri ve kendilerini toplumun faydalı, katkı yapan ve çözümler üreten bir üyesi ve grubu oldukları konusunda güven duymaları ve bu olanakların sağlanması gerekir.

Bu derneklerin iç işleyişinin ve örgütlenme şemalarının ne olacağı da ister istemez dernek faaliyetlerinde görev ve rol alma isteğinde olacak kişilerce belirlenecektir. Çünkü her öğrenciyi mutlaka dernek üyesi yapma zorunluluğu altında tutmak ne kadar anlamsız ise gönüllü olarak

üye olan, üye olmanın gerekliliğine inanan veya potansiyel üye niteliğinde bulunan öğrencileri işlemeyen dernek kuralları veya sonuç vermeyen engellerle sınırlamak da o kadar geçersizdir.

Gelecek yıllarda öğrenci derneklerinin, hem toplumumuzdaki yumuşamanın hem de herşeyin konuyla ilgili olmayan kişilerce yönetilmesinin güçlüğünün uzantısı olarak işlev kazanacağı açıktır. Bu gelecek zamanın çok uzak olması, yöneticiler ve öğrenciler açısından ortak bir gerek olarak kabullenilmesi gerekir.

*

DERNEKLERE ÜYE OLMAYANLARLA GÖRÜŞME

SORU: Niçin dernek çalışmalarına katılmıyorsunuz? Dernek çalışmalarına katılmamanızı etkileyen faktörler nelerdir?

1- İ.Ü. İktisat

Üye olmamamın ilk nedeni, ailemin dernek çalışmalarını 80 öncesi olaylara dönüş olarak kabul etmesi, toplumda varolan baskılardan, ileride karşıma çıkacak zorluklardan (pasaport alamama, devlet dairesinde çalışmamam vb.) korkması. Bunun dışında genel-

de öğrenci derneğinin tüm çevremizde siyasal çağrışımalar getirmesi, derneğin işlevinin net olarak belirlenmemiş olması da ikinci etkili neden. Öğrenci derneği denince herkesin aklına gelen gizli faaliyetleri olan, her an polisle başı derde girebilecek bir siyasal örgüt geliyor. Bu da beni korkutuyor.

2- Aynı fakülte

İçinde bulunduğumuz ortam bu faaliyete uygun değil. Yaptığım çalışmaların (dernek içinde) idare tarafından teşvik edilmesini, engellememelerini isterim.

3- Aynı fakülte

Dernek olayına karşı değilim. Ama benim bildiğim dernekler önce öğrenci sorunları ile ilgilenirler. 80 öncesinde öğrenci dernekleri her biri bir gizli örgütün gençlik kolu haline gelmişti. Yasal eylemlerle illegal eylemler birbirine karışmıştı. Bugün dernek faaliyetinde bulunanların böyle yapmayacaklarına kim inanır? Derneklerin çeşitli eğitimlerin pay kapmaya çalıştığı bir platform olmaktan çıkarıldığı, öğrenci derneği kavramının net bir şekilde, amaç ve işleviyle ortaya konulduğu gün ben de varım.

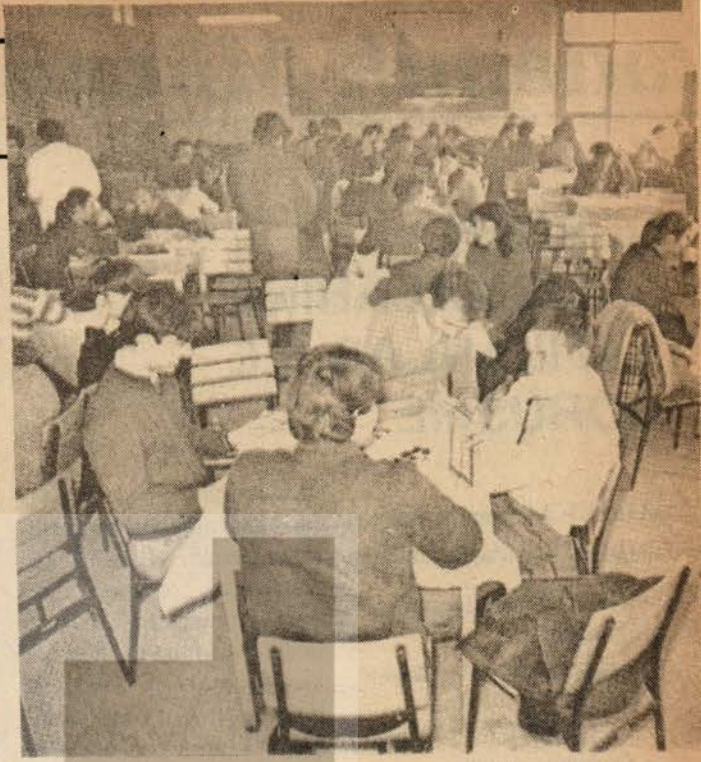
4- M.Ü. İşletme

Akademik mücadeleden

anladığım öğrencilerin akademik yönetimi içinde söz hakkı almak için verdikleri mücadeledir. Ben sürecin dışında olsam da çalışmalar oluyor. Uzun vadede derneklerin söz sahibi olacaklarına inanıyorum. Bu konuda mücadeleye inanıyorum. Ama girmiyorum. Yapanları da desteklemem. Amacım okulu bitirmek. Kaybedecek şeylerim var. Korkuyorum.

5- Aynı fakülte

Akademik mücadele daha iyi bir eğitim-öğretim düzeyinin sağlanması için verilen mücadeledir. Dernekleşmeye birtakım engeller çıkarılıyor. Koşullara göre birşeyler yapılıyor ancak yeterli değil. Dernekler etkinliklerini yitirecek. Çalışmaya bir kez katıldım. Somut birşeyler göremedim. Tartışma düzeyinden ileri gitmiyor. Kişiler niteliksiz olunca çalışma da niteliksiz oluyor.

DERNEK ÇALIŞMALARINA KATILANLAR İLE GÖRÜŞME

SORU.1 Akademik mücadeleden ne anlaşılmalıdır?

SORU.2 Dernekler nereye gidiyor?

M.Ü.İ.İ.B.F. Öğrenci Derneği üyeleri

1- Akademik mücadele daha çok 'özerk' bir üniversite sorununa ilişkindir. Çünkü üniversite yaşamında yönetime katılma ve bilimsel bağımsızlık hayati bir önem taşır.

Bilimsel bağımsızlık; öğretim üyelerinin serbestçe araştırma yapma, yayında bulunma özgürlüğüdür. Kısacası, araştırma konularında, yöntemde (ister metafizik, ister diyalektik olsun) hiçbir kısıtlama getirilmemesi, her düşünceden bilim adamlarının olduğu unutulmaması gerekir.

İdari bağımsızlık; üniversite ve diğer birimlerin yönetiminin kendi seçtikleri organlarca (senato, rektör vb.) yapılmasıdır. Diğer taraftan, üniversiteye ilişkin sorunlarda, öğretim üyelerinin, asistanların, öğrencilerin ve personelin düşüncelerini açıklama ve karara katılma hakları vardır.

Bilimsel, idari ve giderek mali bağımsızlığın olmadığı bir üniversiteyi 'özerk' üniversite olarak nitelemek söz konusu olamaz. Ancak

üniversitenin "demokratik" bir yapıya kavuşturulması gerekir. Bunları birleştirirsek 'demokratik-özerk üniversite' başlıca hedefimiz olmalıdır. Ne var ki, demokratik olmayan bir toplumda böylesi bir üniversitenin gerçekleşmesini beklemek hayalcilik olur. 'Demokratik - özerk üniversite' ancak ve ancak demokratik bir toplumda oluşabilir. Demek ki asıl sorun toplumun demokratik bir yapıya kavuşturulması sorunudur.

2- Önce dernekler hâlâ neredeler? Ona bakmak gerekir. 12 Eylül ile genelde tüm topluma, özelde öğrenciler üzerine yoğun baskı uygulandı. Ancak, bu baskı şiddet politikaları toplumu sonuna kadar susturamazdı. Nitekim, öğrenciler de dernekler yoluyla örgütlenmeye başladılar. Baskıların üzerinde yoğunlaşmadığı 'anlayış' meydana boş bularak bu işe önyak oldu. Bu anlayış sahiplerinin başından beri köşe kapmaca, insanları 'sürü' olarak görme mantıkları olduğu belliydi. Bir süre sonra bu kişiler, öğrencilerin taleplerini karşılayamaz oldular. Bunlara karşı muhalefet gelişti. Ve çoğu dernekte etkinliklerini yitirdiler. Böylece önemli bir adım atılarak dernekler 'asıl sahiplerine kavuşmaya' başladılar!

Ne var ki asıl görev yeni başlamaktadır. Öğrencilerin sorunlarına sahip çıkan, kendilerini meşrulaştıran dernekler nasıl yaratılacaktır? En önemlisi kitleselleşme nasıl sağlanacaktır?

Derneklerin bütün bunları yapabilmeleri somut sorunlardan hareketle, bunlara ilişkin doğru çözüm politikaları üretebilmelerine bağlıdır. Birim faaliyetlerine önem verilmesi, hayata geçirilmesi için çalışmak gerekmektedir. Diğer taraftan dernekte düşüncelerin açıklanması ve karara katılmanın sağlanması, tartışma ortamının yaratılması zorunluluktur. Ancak bu şekilde dernekler öğrencilerle bağlarını kurup, geliştirebilirler.

1- Akademik mücadeleden toplumların düşün alanında akciğerleri olan üniversitelerin bilinmeze karşı verdikleri mücadeleyi anlıyorum. Öğrencilerin bilgi üretme sürecine etkin bir şekilde katılımlarını sağlamak gerekir. Bu bilinmeze karşı verilen bir savaş olduğundan, mücadele yönetmeliklerle, kanunlarla yürütülemez. Öğrenci derneklerinin varoluş süreci buradan kaynaklanır. Amaçları bu süreç içerisinde öğrencileri edilgen konumdan kurtarmak olmalıdır. Üniversiteler toplumda varolan birçok soruna da çözüm yolları arar, bu nedenle de toplumdan soyutlanamaz. Toplum ve dünya sorunlarından bağımsız bir üniversite olamaz.

2- Dernekler öğrencileri

bilgi üretme sürecine mutlaka katacaklardır. Önemli olan derneklere siyasi bir misyona, iktidar mücadelesinin verildiği platformlar durumuna getirmemektir.

1- Akademik mücadele bilimsel, mali ve idari özerkliğe ulaşmak için verilen mücadeledir. Bu burjuva demokrasisi sınırları içinde bir biçim değildir. Hedef ancak üretim tarzının değişmesi ile gerçekleşecektir. Böyle olunca doğal olarak, akademik mücadele üretim tarzının değişimini hedefleyen esas mücadelenin bir parçası oluyor.

2- Öğrenci dernekleri demokratik kitle örgütleridir. Bu olgu yanlış kavrandığı için tekeli bakışlar doğuyor. Tekelci bakışa karşı mücadele etmeli, farklı eğilimler bir arada yaşamayı ve mücadele etmeyi öğrenmeli. Ayrıca dernekler antifaşist mücadele vermeli, bu yasallıkla sınırlı olmalıdır.

1- Akademik konularda bilimsel eğitim için gereken koşulların sağlanması için verilen mücadeledir.

2- Bu işe öncülük edenler ilerici insanlardır. Dolayısıyla farklı politik bakışlar derneklere yansıyor. Dernek kitlesi dışındakileri çalışmaya çekmek için sosyal yönere ağırlık vermeli. Hiçbir miras olmadığı için yapılanmayı kendimiz yaratmaya çalışıyoruz.

ücadele

1- Akademik mücadele-yi öğrencilerin çok iyi bir şekilde analiz etmeleri gerekir. Akademik mücadele üniversitelerin özerk- demokratik bir ortama kavuşturulmasına hizmet eder. O halde, özerk- demokratik üniversite öğrencilerin üniversite yönetimi-ne katılması; mali, bilimsel, yönetsel yönden bağımsızlaşması ile sağlanır. Gerek öğretim üyelerinin ve araştırma görevlilerinin, gerekse öğrencilerin serbestçe bilime katkıda bulunabilmeleri için üniversitelerin araştırmaya yönelik olması gerekir. Ancak bu araştırmada her düşünceden insanların hiçbir baskı altında kalmadan özgürce çalışabilmeleri gerekir. Günümüz üniversitesinde bu düşüncelerimiz hayalden öteye gitmez. Bunları yapabilmemiz için ülkenin demokratik bir yönetime sahip olması gerekir.

2- Dernekleşme süreci 84-85 yıllarında başladı. İlk derneklerde öğrenciler bürokratik engellerle karşılaşmışlardı. Valilik, rektörlük arasında usanmadan mekik dokumuşlardı. Dernekler kurulduğunda öğrencilerin istemlerini karşılayamamışlardı. Dernekler sağlıklı bir süreçten geçti. Birçok dernekte muhalefet grupları oluştu. Bunlar yönetime de geçtiler, ancak herşey burada çözülmemiştir, esas mücadele bundan sonra başlıyor.

1- Akademik mücadele özerk-demokratik üniversiteyi hedefleyen, yasal plat-

formda yürütülen mücadeledir. Bu mücadelenin sürdürülebilmesi örgütlü bir yapıyı gerektirir. İlkeler etrafında biraraya gelmiş, üniversite çevresinin dernekler yoluyla örgütlenerek mücadele etmeleri akademik kazanımlar için zorunludur. Derneklerin çıkış noktası, öğrencilerin ve diğer üniversite çevresinin (öğretim üyesi, diğer çalışanlar) somut sorunları olmakla beraber (paralı eğitim, atama sistemi) bu sorunların çözüm yolları yurt ve dünya sorunlarına geniş bir çerçeveden bakılabildiği, doğru tespitler yapılabildiği ölçüde çözülebilir. Bu anlamda tek başına günlük kısmi çıkarların önemli olmadığı, aslolanın bu sorunlara bakış tarzının nasıl olduğudur.

2- Akademik demokratik mücadeleyi yürütebilenin aracı olan dernekler kuruluş çalışmalarını olağanüstü koşullar altında yaptılar. Bu çalışmalar sırasında geçmişe yönelik yoğun karşı propagandanın

öğrenciler üzerindeki olumsuz etkileri nedeniyle katılım önceleri az oldu. Bu çalışmada yasal engellemelerin ötesinde keyfi engellerle de karşılaştılar. Hareket alanının böylesine sınırlı ve bilgi birikiminin böylesine zayıf olduğu bir ortamda dernek kurucuları birçok sorunu el yordamıyla çözmeye çalıştılar. Dernekleşme çabasında belirli bir sürecin aşılması gerektiğine bu çalışmanın her geçen gün olgunlaşarak devrimci bir rotaya oturacağına inanıyorum. Burada önemli olan, yılgınlık teorilerinin sözcülüğünün yapılmaması, yapanlara izin verilmesidir.

1- Öğrencilerin üniversite çapında YÖK'e karşı verdikleri mücadeledir. Bu mücadele üniversite dışına da taşabilir. Dernekleşme öğrencilerin politize olmasını sağlayan, ülke çapında ki genel demokrasi müca-

delesinin bir parçasıdır.

2- Derneklerin bir kısmı yasallığını sağladı. Dergi çıkarıldı, eylemler yapıldı. Yani öğrenci gözünde meşruluğunu kanıtladı. Bugünkü durum ise bölünmeye gidiyor.

İktisat dernek

1- Akademik mücadele öğrenci gençliğin kendi sorunlarına sahip çıkması buradan hareketle sorunlarına çözüm getirici tavırlarda bulunmasıdır. Ancak, unutulmamalıdır ki, sorunların çözümü örgütlenmeden geçer. Bu anlamda akademik mücadele aynı zamanda örgütlü mücadelenin kendisidir de...

Akademik mücadelenin merkezine öğrenci gençliğin sorunlarını koyduk. Sorunların çözümü özerk-demokratik bir üniversite ile mümkündür. Özerk-demokratik salt öğrencilerin yürüteceği mücadele ile gerçekleşmez. Bunun ilk

..Akademi

koşulu öğrenci gençliğin demokrasi bilinciyle donanımdır. Bu anlamda akademik mücadele demokrasi mücadelesinin içinde algılanmalıdır.

2- Öğrenci derneklerinin kuruluşu toplumun tüm kesimlerinde yaşanan bir düşünce kıyımı dönemine rastladı. Bir yandan yasal -aynı zamanda yasal olmayan- baskılara maruz kaldı. Bence tüm bu engellemeler bir yana, resmi ideolojinin öğrenci gençlik üzerinde yarattığı otosansür dernekleşme sürecini olumsuz yönde etkiledi. Uzunca bir dönem resmi ideoloji gençliği bir dönemin suçlusu olarak gördü. (Halen devam ettiği gibi) Kendi içine kapanık, verilen alanla yetinen, apolitik bir gençlik doğdu. Öğrenci dernekleri böyle bir zemin üzerinde örgütlenmeye çalışıyor. Bütün bu nesnel olumsuzluklar bir yana, dernekleşmeyi başlatan öğrenciler tarafından öznel yanlışlıklar yapıldı. Dernekleşme çok sınırlı ve dar bir alanda grupçu anlayışların 'oyuncağı' haline getirildi. Ancak herşeye karşın dernekleşme çabaları öğrenci gençlikte kıvılcıklar yarattı. Derneğin gerçek anlamda işlevini sürdürebilmesi için yapılması gerekenler; gençliğin somut istemlerinden hareketle politikalar üretmek, katılımı artırmak. Bu doğrultuda yasalık sorunun çözülmesi, karar alma süreci içinde katılım sağlanmalıdır. Bunlar yaşama geçirildiğinde dernekler akademik mücadelenin merkezinde olacaktır.

Halûk SAĞKAL

İ.Ü. İktisat Fakültesi
Öğrenci Derneği
Temsilcisi

1. Akademik mücadele YÖK'e karşı demokratik-özgür üniversite mücadelesidir. Ülkemiz üniversite gençliğinin ezberci, beyinleri körelten eğitime karşı verdiği mücadeledir. Bu mücadele üniversitenin bilim üreten ve geniş yığınlara yayan bir yapıya dönüşmesine kadar devam edecektir.

Akademik mücadele, söz ve karar sürecine katılımı, anti-demokratik uygulamalara karşı tavır almayı

gerektirir. Bu tavrın olumlu sonuç vermesi ise öğrenci kitlesinin örgütlü mücadelesine bağlıdır.

2. Yasaların dernek kurma konusundaki kısıtlayıcı özellikleri ve idarenin keyfi engellemeleri, dernekleşme çabalarını olumsuz yönde etkilemektedir. Buna öğrencilerin yeterli duyarlılığı göstermeyen kesiminin çoğunlukta olması eklenince işler daha da zorlaşmaktadır. Tüzel kişilik ve meşrulaşma, derneklerin işlevlerini yerine getirmelerinin zeminini oluşturacaktır. Alınan hakların güven-cesi, mücadeleyi toplumun

diğer kesimleriyle birlikte yürüterek sağlanabilir. Bu nedenle öğrenci dernekleri, diğer demokratik kitle örgütleriyle yakın bir ilişki ve dayanışma içinde olmalıdır. Dernekleşme süreci, bu yöndeki çabaları engellemeye yönelik baskılara karşı, kamuoyuna da yansıyan çeşitli protestolarla birlikte gelişmektedir. Bundan sonraki dönemde dernekleşmeye yönelik baskılara karşı kitleselleşme çabaları ön plana çıkacak ve öğrenci kitlesi kendi sorunlarına sahip çıkacak bir yapılanmaya yönelecektir.

BİLİM EĞİTİM ve AKADEMİK MÜCADELE

Ahmet MÜFİT
Dursun BOLBAY
Lale İNEZ

1982 Anayasası ile “demokratikleşme” (1) sürecinin bir parçası olan çeşitli kurumlar, “yasallaşma” olanağına kavuştular. Toplumsal muhalefetin bir parçası olan öğrenci gençlik de, antidemokratik ve antibilimsel öğeleri içinde barındıran Yüksek Öğrenim Kanunu ve Yüksek Öğrenim Kurumuna karşı kendi öz örgütlenmeleri olan öğrenci derneklerini oluşturma sürecine girmiştir.

Yasalarla “korunmasına” rağmen yine yasalarla çizilen sınırlar ve “bürokratik” engeller ile dernekler acaba ne kadar etkili olabilecekti? Derneklere verilen “kimlik” ile, en duyarlı kesimlerde dernekleşme çabasına “çıkamaz sokak” olarak bakanların varlığı, bu çabanın bir amaç bulanıklığı içerdiğini vurguluyor.

Dernekleşme çabasının bir açmaz değil, bir amaç bulanıklığı içinde olduğunu belirtelim. Konu çerçevesinde ele alacağımız bütün sorunlar, somut hedeflere varma yolunda adımlar olacaktır. Sorunları ayrı ayrı incelemekten önce, temelde bir eksik anlamayı (ki her eksik öz anlamında yanlış taşır) özellikle vurgulayıp, derneklerin amacını kimilerine göre bulanık, kimilerine göre gerçeklikten uzak olmaktan çıkarmak zorunludur.

DOĞRU ARAÇLAR ANCAK DOĞRU AMAÇLAR DOĞRULTUSUNDA BULUNABİLİR SAPTAMASINDAN ÇIKARAK; DERNEK-

LEŞME SÜRECİNİN İÇERDİĞİ EKSİKLERE BAKMAZDAN ÖNCE (örgütlenme, işleyiş vb.), DERNEKLEŞME ÇABASININ AMACI OLAN AKADEMİK MÜCADELE KAVRAMININ İNCELENMESİ GEREKLİDİR.

Akademik mücadele ile hedeflenen nedir? Bu sorunun yanıtının verilmesi yolunda bazı kavramları incelemek zorunludur; bilim, eğitim, vb. (2)

Doğayı, önce yenme, sonra anlama uğraşı içinde olan inan, ampirik (deneme-yanılma) olgulardan yararlanarak bilgi edinme sürecine girdi. Bilgisini yaşamına uyguladı, teknik bilgiyi yakaladı, estetikle bütünleştirdi; sanatsal bilgiyi oluşturdu, bilgisini deneyle ispatladı, koşullardan yasalara vardırdı; bilimsel bilgiye ulaştı.

Bilgi, üretim faaliyetinin temel unsurlarından olup, üretim araçlarının üretilmesi sürecine de etkindir. Bilgi birikiminin artmasını toplumsal işbölümü koşullar.. Bu bağlamda, bilgi birikiminin sınıfsal konumu söz konusu olabilir mi? Şunu belirtmek gerekir ki, bilgi ve örgütlenmiş bilgi olan bilim, **kullanımı** itibarıyla sınıfsaldır. Yoksa bilimsel uğraşın kendisi, sınıfsal boyutun ötesinde kendi içinde bir dinamığa sahiptir. Bu dinamiktir ki, onu sınıflar üstü olarak tanımlanan olgular arasına sokar, dil gibi... Ancak üretimde yer bulmayan

bilgi, pratik süreçte kendine yer bulmayan bilim, kullanım değeri ifade etmez. (3)

Bilimin gelişimini bilimsel araçların gelişimine indirgemek bir yanılgı olacaktır. Tam tersine bilim geliştikçe bilim araçlarını da geliştirir. Örneğin jeoloji çekiçten başka araç kullanmaz. Bilimin tarihi özel aygıtların tarihine indirgenirse jeolojinin gelişiminden söz etmek mümkün değildir. Bilimsel gelişimin başlıca “araçları” **düşünsel (ve aynı zamanda siyasal), metodolojik** niteliktedir. (abç) (4) Gramsci’nin Engels’den aktardığı, “Düşünsel araçlar yoktan varolmamıştır, insanın doğuşundan da gelmemiştir, sonradan kazanılmış, tarih içinde gelişmiştir” yorumuyla bütünleştirilirse bilimin gelişiminde tarihsel, düşünsel gelişiminin maddi araçların gelişiminden daha önemli bir role sahip olduğu görülür. Bu bağlamda akademi ve bilimin gelişimini genel olarak özetlersek:

Akademi sözü İ.Ö.387 yılında Akademos bahçesinde kurulmuş Platon okulunun adıdır. Yeniçağa kadar da olabildiğince Platon ve Aristo’dan etkilenen bir kurum olarak varlığını sürdürmüştür.

Platon’a gelene dek bilimsel düşünce büyü ve teknik üzerine oturmuş yapıdadır. İnsan bilgisi de, doğaya hakim olma zorunluluğundan kaynaklanan, gereksinimleri karşılamaya yönelik yararcı bir öz taşımakta ve ampirik olgulardan kaynaklanmaktadır. Örneğin, su kenarında kurulmuş kentlerde su gücünden yararlanma bulunur. Su gücünü kullanma, ürün artışını getirince ark sistemi oluşturulur. Bilgi yaşamı değiştirir, üretimi artırır, kolaylaştırır. Bilimsel düşünce pratik gereksinimlerle şekillenirken bunun felsefi boyutu; evrenin su, ateş, toprak, hava dörtgeninin düzenli birlikteliği olduğu saptamasıdır. Eski Yunan’da binlerce yıllardan beri biriken maddi ve tinsel veriler yeni düşünce ve felsefe sistemlerinin ortaya çıkmasını sağlar. Doğa felsefesi, ilkel toplumdaki anonimliğinden çıkıp, sınıflı toplumlarda kişilerin özel çalışmalarına konu olmuştur.

Platon bilimi ve felsefeyi birleştiren bir okul oluşturdu. Akıllı gözlemin önüne yerleştiren ve bilimsel gelişimde uzun zaman bulanıklık yaratan öğ-

retisi yerini, Helenistik dönemde gözleme dayanan ve deneyle doğrulanan bilgiye bıraktı. Bilimsel düşüncenin temelini atan bu dönem sonrasında, bir karanlık dönem olan ortaçağ kilisesinin katı din anlayışı bilimin üzerine çöktü.

Bilimin gelişiminden sınıflı toplumlar da hakim sınıf yararlanır. Bilim üretimi artırdığı ölçüde kullanılmıştır. Kapitalizm serbest rekabetçi döneminde kilisenin bilim üzerindeki baskısını, diğer her alanda olduğu gibi kaldırıp bilimin gelişiminin en parlak dönemine girmesini sağladı. Toplumsal işbölümünün gelişiminin bu evresinde bilimin üretimi de özerk olarak kurumlaştı. Bu hem insanlık tarihinin ulaştığı düzeye, hem de ka-

ücretliler haline getirmiştir.” (5)

Bilimadamı burjuvazi tarafından ücretli konuma getirilerek proletaryaya yakınlştırılmıştır. Ama yaşam biçimi gereği (çalışma tarzının gereklerinden, yaşam geleneğine kadar) burjuva bir içerik taşır. Bu onun hep iki arada kalması demektir. Nesnel olarak bu durum, aydın ve proletarya ilişkisinin potansiyel olarak güçlenmesi anlamına gelir. Bu nesnel ve potansiyel yakınlşmanın kinetize (hareketlenme) oluşunu engellemek için burjuvazi, ideolojik setler koyar. Burjuvazi kaldırılmış olan bilim adamı ayrıcalığını demagojik bir biçim altında korumaya çalışır. Bunun nedeni ise, kapitalist toplumda bilimin kullanımının, bilimin özü ile çelişki nok-

ne aykırıdır. Bilimadamı bilimin yönlendirilmesi ya da gelişiminin setlenmesine karşı bunu aşma anlamında üzerine düşeni yapmalıdır. Akademik mücadelenin hedefi budur. Bunu koşullayan ise aydın sorunu (ki bu sınıfsal perspektif dışında düşünülemez) ve onun kendiliğindenci felsefesi olan **diyalektik materyalist** yaklaşım çerçevesinde yürütülen **ideolojik** savaşıdır.

Burada akademik mücadelenin ikinci temel ögesi olan eğitim ve üniversite sorununa değinelim.

Öğretim; bilgi, kültür ve alışkanlıkları aktarımıyken, eğitim insanı bir ereğe göre biçimlendirme işidir. Ancak aralarında bir bütünlük vardır ki, öğretim olmadan eğitim olamayacağı gibi, öğretimin de amacı eğitimidir.

Buradaki ilişki bilgi ve bilinç arasındaki ilişki ile açıklanmalıdır. Bilgi birebir bilince karşılık gelmez. “Canlı algılamadan soyut düşünceye ve buradan da pratiğe: işte gerçeği tanımının, bilgi edinmenin pratik yolu budur.” (6) Bilgi insan ve toplumda bir yeniden üretim sürecine girip pratikle bütünlüşince bilinç boyutuna ulaşır. İşte bunun gibi öğretim yalnız bir bilgi aktarımıdır, eğitim yoluyla bilgi bilinç düzeyine ulaşır yaşama yansımalıdır. Bir başka deyişle **öğretimde edilgen** konumda iken **eğitimde etken** olunur. Bu anlamda eğitimin kurumlaşması bir paradoks mudur? Eğitim bir ereğe yönelik oldukça değil. Sınıflı toplumlarda bu erek hem üretimin niteliği ve niceliğindeki artış yönündedir, hem de hakim ideolojinin hegemonyasının sağlanması yönünde...

Ülkemizde üniversite düzeyine kadar kişinin özerk, etkin, araştırmacı yapısını destekleyen değil, aksine köreltici ve toplumun pratiği ile bağlantı kurmayan bir eğitimin varlığı söz konusudur. Buna bir eğitim denilebilir mi? Bu yöntem pasifist, durağan kapalı insanlar oluşturduğuna göre, sonuçlardan nedene bir göndermede bulunursak, **bu bir erek olamaz mı?** Üniversite düzeyini ayırmamızın nedeni, bu aşamada eğitimin niteliğinin istenen doğrultuda değişmiş olması değil, insan faktörünün nitelik değiştirmesidir. Bu faktörün değişmesi, gerek üniversite düzeyinin içerdiği kapsamlılık, gerekse kişilerin artık almayı

pitalizmin doğasına uygundu. Çünkü kapitalizmin karakteristiği meta üretimidir. Her şey “özgürce” alınabilir ve satılır. Bilgi de bu alışveriş alanındaki yerini aldı. Kapitalizmin açtığı bir başka boyut ise; o zamana dek hep ayrıcalıklı bir konumda olan bilgi sahibinin, kapitalizmle beraber artık ücretli halini almasıdır. “Burjuvazi şimdiye kadar saygı gören kutsal ve erdemli sayılan bütün mesleklerin başını taçlandıran saygınlığını çekip almış, doktor, hukukçu, rahip, ozan ve bilimadamlarını kendi hizmetindeki

talarda bilimadamının aydın tavrını maddi ve ideolojik formlarda engellemesidir.

BİLİMİN KULLANIMININ BİR TİCARİ UĞRAŞ HALİNE GELMESİ BİLİM ALANINDA BİR META FETİŞİZMİNE YOL AÇAR. BUNUN DOĞAL SONUCU İSE YABANCILAŞMADIR.

Bilimadamı kendi uğraşına yabancılaşmıştır. Bu da bilimadamının özü-

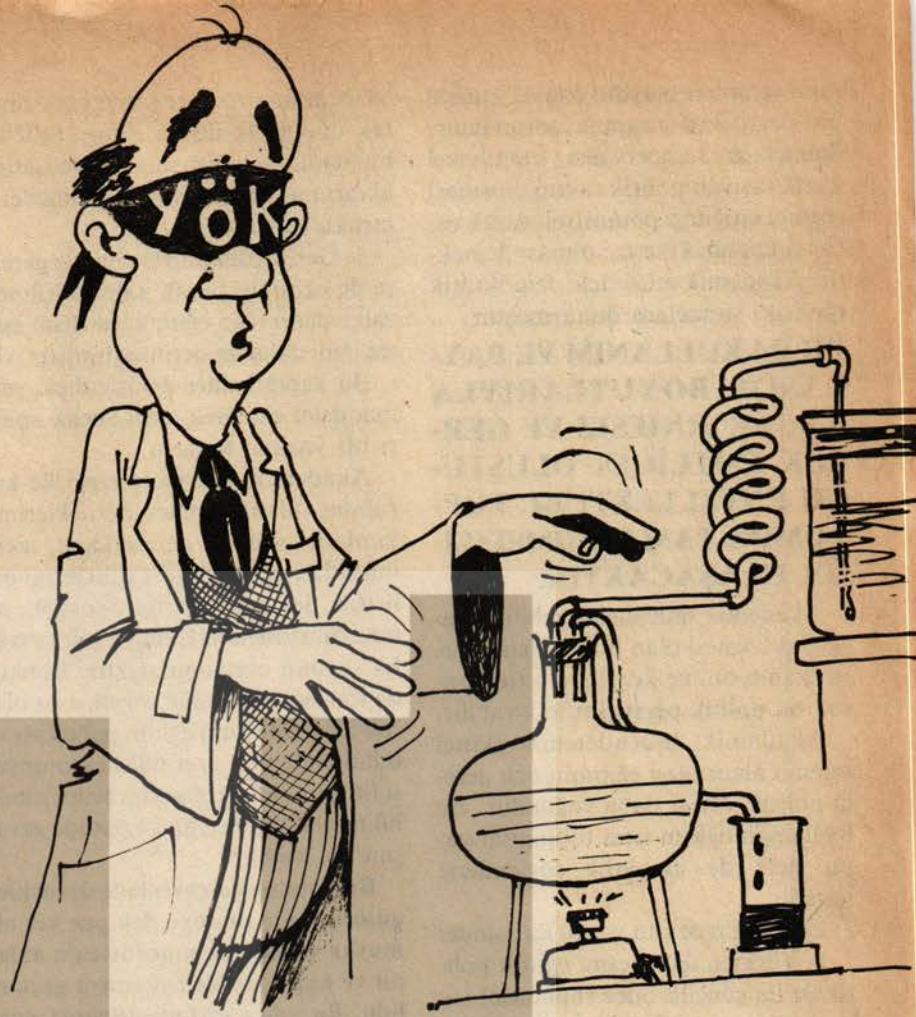
beklemek değil, almak için çaba harcamaya aşamasına gelmeleri ile çok genel bir biçimde açıklanabilir.

Üniversite, 12. yüzyılda kilise denetiminde daha iyi bir öğrenim görmek isteyen öğrencilerin kendilerine para ile öğretici tuttukları ve adına Lonca anlamında "Üniversitas" denilen bir kurumdur. Kapitalizmin serbest rekabetçi döneminde, "Özgürlük, eşitlik ve kardeşlik" şiarıyla özerk üniversite talebinin doğuşu paralellik taşır. Bu bağlamda, özerk üniversite talebi burjuva demokratik öz taşır. Esasen bu durum, kendisinden önceki ve bir geri aşamayı ifade eden üretim tarzının yerine kendi üretim tarzını oturtan burjuvazinin, doğal olarak bilim kullanımı üzerindeki eski tekelci kırıp kendi hegemonyasını ifade eder. Ne var ki, üretim tarzının değişiminde olduğu gibi bilimin kullanımı üzerindeki bu yeni hegemonya, onun, aynı zamanda gelişiminin önünü açmıştır. Yine burjuvazinin devrimci barutunu yitirmesi anlamına gelen tekelci kapitalizme geçişi ile, bilimin kullanımı üzerindeki hegemonya da nitelik değiştirir. Burada artık özerk üniversiteden söz etmenin anlamı yoktur. Ayrıca, **bağımlı ülkelerde bu süreç daha çarpık gelişir.** Bu bağlamda ülkemizde özerk demokratik üniversite isteminin içi boş kalmıştır. Bir yandan da 12 Eylül ile birlikte getirilen YÖK ile sözde özerk olan üniversiteler tam bir baskı altına alınmıştır.

Şimdi, sınırlı da olsa akademik mücadelenin demokratik yanına değinmeden önce, genel hatlarıyla kitle örgütü kavramına değinmeyi gerekli görüyoruz.

Örgütü, genel olarak belli bir alanda ortak taleplerin gerçekleştirilmesi için yapılan gönüllü güç birliği biçiminde tanımlamak olasıdır. Bu tanımdan anlaşılacağı gibi, örgütün bir araç olduğu sonucuna ulaşırız. Örgütleri, kadro ve kitle örgütleri olarak ikiye ayırabiliriz. Taleplerin temel farklılığından doğan bu ayırmadan, konumuzun dışında olduğu için kadro örgütlerini bir yana bırakıp, kitle örgütleri üzerinde duralım.

Dergimizin 1.sayısındaki, "Yüksek Öğrenim Gençliği, Demokrasi Mücadelesi ve Sosyalist Çizgi" yazısında: "Kitle örgütleri tarihsel olarak eko-

nomik, demokratik, mesleki hak mücadelesi için kitlelerin kendiliğinden mücadelesi içinde varolmuştur. Bu nedenle özü gereği demokratiktirler". Gene aynı yazıda tarihte tersi örneklerden, yani demokratik olmayan faşist kitle örgütü, Zubatov polis örgütlerinden bahsedilmişti. (Bkz. Y.Öncü Sy.1)

KİTLE ÖRGÜTLERİNİN DEMOKRATİK OLUP OLMAMALARI ONLARIN VARLIK NEDENİ OLAN AMAÇLARINA BAĞLIDIR.

Türkiye gibi köklü bir demokrasi mücadelesi geleneğine sahip olmayan ülkelerde gerek taleplerin oluşumu, gerekse de bu talepler için uygun örgütlenmenin yaratılması sorunu vardır. Bu da ülkemizde demokrasi mücadelesinde bir amaç bulanıklığını söz etmeye gerekli kılar. Bunu aşmanın ilk adımı kitlelerin burjuva demokratik haklarına kendiliğinden sahip çıkabilme bilincine ulaşabilmesidir. Bunu unuttuğumuzda bizler için Fransız yüksek öğrenim gençliğinin disko-

teklerden, kafeteryalardan sokağa çıkarak mücadeleyi omuzlamaları anlaşılabilir olacaktır. Bizim gibi ülkelerde "pasif" bir biçimde varolan demokratik taleplerin aktif biçimlere bürünmesini sağlamak, demokrasi mücadelesinin ilk şartı olacaktır. Bu anlamda öğretim üyesi, öğrenci ve tüm çalışanları ile üniversitede demokrasi mücadelesinin öncülü, kendiliğinden talepler üzerine yükselen akademik mücadeledir.

Günümüzde akademik mücadelenin somutlandığı şiar "Özerk, demokratik üniversite"dir. Bu talep için savaşım tekelci kapitalizmde gerçekleşmesi olanaksız ancak, daha ileri toplumda bilimin ve eğitimin biçimlenmesinin öncülü olan bir temel taşır.

Bilimin gelişimi durdurulamaz bir süreçtir. Ancak bilimin insanların yararına kullanımı yani bilimsel üretimin paylaşımı tekelci kapitalizmin özü gereği diğer alanlarda olduğu gibi "eşitsiz bir gelişim" içerisinde yer alır.

Bilimin kullanımının sınıfsal bir içerik taşıdığını vurgulamıştık. Bu anlamda bilim adamı insanlığın geliş-

'mini sahiplenilen aydın özünü sınıfsal bir perspektif taşımak zorundadır. Sonuçta anti-emperyalist ve anti-tekel içerik taşıyan politik tavrın oluşması sözünü ettiğimiz potansiyel olarak varolan talebin kinetize olması demektir. Akademik mücadele demokratik (politik) sonuçlara dönüşmüştür.

BİLİM KULLANIM VE PAYLAŞIM BOYUTLARIYLA ANCAK SINIFSIZ VE GERÇEK EŞİTLİĞİN OLUŞTUĞU ENTELLEKTÜEL TOP- LUMDA TAM BAĞIMSIZLIĞA ULAŞACAKTIR.

Akademik mücadelenin bilim alanındaki öznesi olan bilim adamı burjuvazinin önüne koyduğu setleri ancak bu **politik** perspektifle kırabilir.

Akademik mücadelenin ikinci önemli alanı olan eğitimin özü gereği politik içeriği daha yoğundur. Bu bağlamda eğitim hem toplumsal yapı, hem de ideolojik söylemlerle içiçedir.

Ülkemizin özgün yapısı içerisinde:

1- Türkiye'deki resmi eğitim politikası ile gençlik önce toplumsal sorunlardan giderek de kendi sorunlarından koparılmak istenmektedir. Gençlik üzerindeki şiddetli depolitizasyon ve tarafsızlaştırma uğraşında somutlanan politika Yüksek Öğrenim Kanunu ile bir üst düzeye sıçratılmıştır.

2- Eğitim ve üretim ilişkisi verimsizdir. Çünkü Türkiye'deki üretim dışı bağımlı hale gelişmiştir. Bu anlamda "**üretim için eğitim**" yani üretimin gereksinimlerine göre nitelikli eleman yetiştirme süreci de üretim gibi dışı bağımlılık içermektedir. Doğaldır ki Türkiye'deki eğitim çokça işsizliğin kamufle edilmesi; yani işsizlerin diplomalı işsizler durumuna getirme işlevini görmüştür. Nitelikli eleman gereksinimi ise, ya dışarıdan uzman getirerek, ya da seçme kişilerin yurt dışına gönderilmesiyle çözülmeye çalışılmıştır. Son dönemde ülkemizde özel eğitim sistemi uygulayan okullar da, bu gereksinime yönelik yeni bir çözüm olmaya adaydır. Bil- kent, ODTÜ Amme vs.

3- Sonuç olarak eğitimin düzeyi düşürülmüştür. Bu özellikle YÖK ile binçli bir politikaya bürünmüştür. YÖK nitelikli öğretim üyelerini

"Gözünün üzerinde kaşın var" diye- rek üniversite dışına itmiş (1402'lik bilimadamları) kürsülerini ise eğitimi aktarıma indirgeyen eğitimciler'e bırakmıştır.(!) (7)

4- Gerek özel üniversitelerle gerekse de eğitimin paralı hale getirilmesi zaten derin olan eğitimdeki fırsat eşitsizliğini daha da derinleştirmiştir. vb.

Bu saptamaları genişletmek yeni maddeler eklemek olası ancak apay- rı bir yazının konusu.

Akademik mücadele ereği ile ku- rulmuş olan öğrenci derneklerinin kimlerle birlikte, nelere karşı, niçin mücadele etmeleri gerekliliklerini be- lirttik. Sorunun salt harç sorunu, sı- nav yönetmelikleri, hatta salt özerk- lik sorunu olmadığı açıktır. Bunları da içermekle beraber sorun, esas ola- rak devletin resmi eğitim politikası ve bilim kullanımı üzerinde hegemonya- sı ile bilimin bağımsızlığı çelişkisinde bilimsel düşünce yanlısı potada sava- şım yürütmektir.

Bu anlatım çerçevesinde dernekler gündeminde şimdiye dek pek yer al- mayan akademik mücadelenin anla- mı ve kapsamı birinci sıraya geçme- lidir. Bu çokça sözünü ettiğimiz ama- cın netleştirilmesi anlamına gelecektir. Bugün derneklerde tartışma gün- demini oluşturan "demokratik kitle örgütü" tartışmalarını bulanıklıktan kurtaracak, temel koşul budur.

DİPNOTLAR:

- 1) "Demokratikleşme" kavramı bir dev- let biçimi olarak burjuva demokrasisi saptamasını ifade etmemektedir. Göre- ce demokratik hakların genişlemesi ve "sivilleşme" çerçevesinde kullandık.
- 2) Aslında bu kavramların hepsi ayrı ayrı inceleme konularıdır. Biz ancak konu- muz kapsamında değinmelerde bu- lunduk.
- 3) Buradaki üretim kavramını; maddi üretim ile sınırlamıyoruz. Geniş anlamı ile, maddi, kültürel ve sosyal alanları da dahil ediyoruz. Zaten kullanım değeri yalnızca maddi gereksinimleri içermez. Sosyal, kültürel, hatta "lüks" tüketim bi- le eğer gereksinim kapsamına girmişse kullanım değeri taşır. Yaptığımız vurgu; bilimsel üretimin, sonuçları pratik süre- cin gelişkenlik düzeyiyle uyum içinde ol- duğunda tarihe mal olacaktır. Örneğin, buhar makinesi, Eski Mısır'da bulun- muş, ama yalnızca bir oyun aracı olarak kullanılmıştır. Oysa kapitalizmde, Watt' ın buhar makinesi tam da aletten maki- neye geçen insanlığın tarihine altın harf- lerle yazılmıştır.
- 4) Hapishane Defterleri- Gramsci
- 5) K.Marks-F.Engels
- 6) V.i. Lenin
- 7) Bu bir genellemedir. Her şeye rağmen üniversite bünyesinde kalabilen nitelik- li öğretim üyeleri sözümüzün dışındadır.

yeni öncü

BİLİM, EĞİTİM, DEMOKRASİ

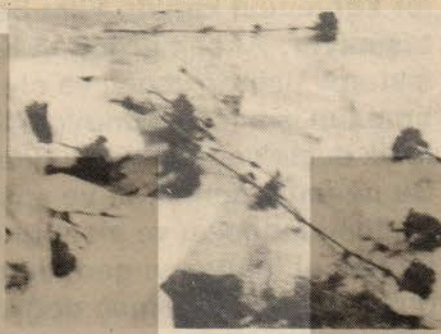
bölümü kapsamında, üniversiteler ve yurtlarda haber ağı oluşturulacaktır. Amatör muhabirlik bağlamında katkıda bulunmak isteyen arkadaşlara açığız.

İstanbul'daki arkadaşların şahsen, İstanbul dışındaki arkadaşların ise açık kimlik, adres ve önerileriyle baş- vuruları gerekmektedir.

BİR DERGİNİN HABER AĞI O DERGİNİN

ELLERİ ve GÖZLERİDİR

16 Mart Faşist Katliamı,

—Mustafa DOĞANER—

Dokuz yıl sonra 16 Mart faşist katliamı karanfillerle protesto edildi. Mücadelenin yükseldiği dönemlerde faşist güçler yoğun kitle katliamlarıyla yığınlarda panik yarattılar. 1978 16 Mart'ına gelene kadar egemen güçlerin desteğiyle faşist hareket kademele olarak güçlendi ve palazlandırıldı. 68'lerde de öğrenciler üzerine saldıran bu güçlerdi. Zamanın AP lideri ve MC dönemlerinin Başbakanı Demirel, "Bana ülkücüler cinayet işliyor dedirtemezsiniz" diyerek açıkça faşist güce destek çıkıyor, yapılan kitle katliamına gelince "Fevkalade vahim bir durum" diyor, olayı geçiştiriyordu. İşin ilginç faşist güçten destek almak için yapılanları örtbas ediyor Türki-

ye'de komünizm tehlikesinden bahsederek devrimci, demokrat, sosyalist insanların tutuklanmasını hızlandırıyor. Faşist hareket öğrenci otobüslerini, miting alanlarını, grev çadırlarını kundaklıyor, her nedense, bu olayların zanlıları yakalanamıyor, yakalansa bile bırakılıveriyorlardı. Örgütlü ve planlı faşist terör 16 Mart günü planlanan kitle katliamını gerçekleştiriyor, İstanbul Üniversitesi'nden çıkan öğrenciler üzerine otomatik silah ve bombayla saldırıyordu. Olayda 7 kişi öldü, 52 kişi yaralandı. Olayı gerçekleştiren faşist caniler ellerini, kollarını sallayarak Beyazıt'ta Küllük civarında üslerine, inlerine döndüler.

Faşistler o yıllarda ADMMA, OD-

TÜ öğrenileri üzerine de benzeri kitle katliamları düzenlediler. Fakat 16 Mart faşist katliamı, katliam zincirinin en kanlısını oluşturmuştur. Toplumun en dinamik kesimini oluşturan, ülkemiz mücadele sürecinde önemli yeri olan gençliğin, gelişen mücadelesini sindirmek için provakasyon ortamı yaratılıyordu.

1978 yılında Sosyal Demokrat Hükümetin iş başına geldiği süreçte faşist saldırılar ve kitle katliamlarının alabildiğine arttığı görüldü. Zamanın Başbakanı ve sosyal demokrasinin lideri 16 Mart katliamından sonra verdiği demeçte, "Devletin etkin ve tarafsız gücünü, kendilerini köşeye sıkıştırdığını gördükleri için, son bir umutla bu eylemlere giriştiler" demişti. Sosyal demokrasinin bu tutumuna karşılık DİSK ve bazı demokratik kitle kuruluşları, katliamı kınayarak, olayı protesto için işi bırakma eylemleri yaptılar. DİSK'in öncülüğündeki eylemi başta sosyalistler olmak üzere pek çok demokrat tarafından da desteklendi. Sosyal demokrasi lideri ve zamanın Başbakanı işi bırakma eyleminin ardından şiddetle DİSK'i ve demokratik kitle kuruluşlarını eleştirerek "ödenek diyetleri"nin olmadığını belirtiyordu. Devrimci, yurtsever öğrenciler, o güne kadar faşist saldırıların başlıca hedefi oldu. Yüzlerce ölü ve yaralıya mal olan bu saldırılar karşısında kendi olanaklarıyla direndiler. Gelişmeler o boyutta oldu ki, toplu katliamların failleri bilinemez oldu. 1987'lere gelindiğinde ise, kitle katliamlarının failleri hâlâ meydanda yok. Yakalananlar da tek tek bırakıldılar. Devlet kademelerinde, iş verilerek ödüllendirildiler. Ne yazık ki, katliamlar karşısında duyarlı tavır gösteren işçi sınıfının sendikal örgütü DİSK kapatıldı. Demokratik kitle örgütleri kapatıldı ve cezalandırıldı. Ama ne 16 Mart, ne de Maraş, Malatya, Çorum, Balgat, 1 Mayıs katliamlarının katilleri ortada yok. 16 Mart 87 günü de olaydan 9 yıl sonra 200 kadar öğrenci İstanbul Üniversitesi ana kapı önünde olayın meydana geldiği yere, karanfil bırakarak, olayı protesto ettiler. Karanfillerin üzerine bırakılan notta "16 Mart faşist katliamını unutmadık!" yazıyordu.

SU

Y.ÖNCÜ- Sinemada genç bir yönetmen olarak konumlanıyorsun. Ve ilk filmin olarak Su'yu çektin. Neden Su? Su filminin özel bir amacı var mıydı?

E.KAR- Benim durumumda biri, yapacağı ilk filmi dikkatle seçip, projenin çerçevesi içerisinde neler anlatabileceğini iyi belirlemek durumundadır.

Ben o gelenek göreneklere gösteren, kendilerine yabancı olan dünyayı tanıtan, köy filmlerinin dışarıda geçer akçe olmadığını biliyorum. Buna rağmen, dışarıdaki imkânlardan nasıl yararlanabileceğim sorusu, beni bir köy filmi çekmeye götürdü. Osman Şahin gündeme gelince onun hikâyelerini nasıl uyarlayabileceğimi düşündüm. Osman Şahin'le birlikte Su'ya karar verdik. Yani 'Sünger Yatağı'.

Su filmi, gerçekleştiremediklerimizi de çekebilmiş olsaydık, fantastik yönü ağır basan Türk sinemasının belki de tipik örneklerinden biri olacaktı. Yani başlangıçta bu kadar iddialıydı. Gerçeği söylemek gerekirse seyircisine ulaşan biçimiyle, yola çıktığımız sinema olayını gerçekleştirmiş değiliz.

Y.ÖNCÜ- Köy filmleri, hatta genel olarak köy edebiyatının devrini doldurduğunu söylemek mümkün. Tekrar köy filmine girişmek için hangi noktadan hareket ettin? Avrupa kamuoyu kendi metropoldeki kapitalizmin gelişme düzeyi itibarıyla, insan ilişkilerini öyle bir hale getirmiş ki, kendisini öylesine tekrarlamış ki, öylesine tüketmiş ki, yeni, keşfedilmemiş, ilginç, yerel otantik bir şeyler arıyor. Ancak bu konuda acaba biz, onların arayışını çok doğru bir tarzda saptıyor muyuz? Sinemada yaygın bir deyim vardı. "Kilim satmak"...

E.KAR- Ben ona katılmıyorum.

Erdoğan Kar, ilk filmi olan Su ile genç yönetmenler kervanına katıldı. Film belki çok özel bir içerik taşıyor. Ancak Erdoğan Kar varolan "Yeşilçam sistemi" içinde yeniyi ve olumluyu temsil eden bir umudun ışıltılarını sunuyor. Niyetler, taşıdığı olumluluk desteklenmediği müddetçe bir anlam taşımaz. Bu nedenle demokrat ve sosyalist sinemaseverlerin filmi tanınması ve eleştirmesi için Erdoğan Kar'ı ve filmi tanıtmayı gerekli gördük. Kar'la yaptığımız söyleşiyi bu amaç doğrultusunda sunuyoruz.

Bu iş bir kilim olayı değil. Tam tersine o filmler yapılmalıydı. O filmler yapıldığı için biz o filmlerin daha üzerinde, ya da, onların anlatamadığını, yapamadığını, nasıl yapabileceğimizin tespitine gidiyoruz. Avrupa olayı, Türkiye'deki ekonomik çıkmazımızdan kaynaklandığı için bir umut olarak bakılıyor. Yoksa Avrupa seyircisine bizim anlatımımıza cevap veren bir seyirci olarak bakılmıyor. Ben de öyle bakmadım. Ben filmimi yaparken, Türkiye'de pazar imkânı bulamayan, Türkiye'de kendini kurtarmayan yeni bir film yapma şansı tanımayan bir pazarı Avrupa'da aramak adına yola çıktım.

Y.ÖNCÜ- Bu pazarın karşılığı Avrupa'da gerçekten var mı? Avrupalı kır ilişkilerini acaba ne açıdan merak ediyor? Avrupa kendi feodal dönemini tamamlamış bir toplum. Feodal dönemi üzerine, feodalitenin yıkılması, burjuva devrimi konusunda zengin bir edebiyata sahip ve hâlâ bu edebiyatın devleri aşılabilmiş değil. Şimdi biz, alıyoruz kırımızı feodal kalıntılarımızı Avrupa'ya götürüyoruz. Elbette her ulusun süreçleri farklıdır.

Ama çözümleme yöntemi tek ve bilimsel olmak zorundadır. Avrupa gerçekçiliğinin devleri bunu Avrupalı'ya öğretti. Bu durumda ya yaptıklarımızın nitelik olarak Avrupalı'nın beğenisini kazanabilecek durumda olduğumu iddia edeceğiz, ya da kilim satığımızı kabul edeceğiz ki Türkiye'de yapılan sanırım hep bu oldu.

E.KAR- Dünyanın değişik ülkelere giden bu tür filmlerimiz, bana öyle geliyor ki -onların seyirlik düzeyi açısından- sanki biz onlara değişik bir tatil sunuyoruz. Yani onları her türlü imkânların olduğu tatil belgelerinden alıp, Uzakdoğu'nun çok tipik bir noktasına götürüp, "bak böyle de bir tatil köyü var" demek gibi bir şey. Biz biraz böyle şeyler yaptık gibi geliyor bana.

Y.ÖNCÜ- O halde Su filmi bu geçmişi aşmak anlamında ne plan yaptı? Su öyküsü üzerinde kır köy nasıl anlatılacaktı?

E.KAR- Biz Su'yu öyle anlatmalıydık ki, filmin seyircisine ulaştığı anda, hem benim sinemaya bakış açım, hem Su'nun anlayış olarak diğerlerinden ayrılan yanı çıkmalıydı. Senaryosu tamamlanmadan, senaryosu çözülmeden film çekme anlayışı sinemada hâlâ hakim.

Fakat işin bir diğer yanı da imkânlar sorunuydu. Türkiye'de kısıtlı imkânlarla film yapmaya kalkıyoruz. Festivallere giden filmlerimiz, tüm olanaklarla çekilmiş yabancı filmlerle aynı statüde gösterilmeye ya da boy ölçüşmeye kalkıyor. Bunda bir haksızlık görüyorum. Fakat buna rağmen "ne yaptın?" diye sorulabilir. Gerçeği söylemek gerekirse biz de çok ileri gidemedik. Sinema dilimizi zorlayan yan faktörlerle birlikte teknik araç gereç meselesini de çözmek zorundayız. Teknik elemanların yetiştirilmesi gerekiyor. Fakat filmin çekilemeyen anlatım dilinde bizi zorlayan bazı noktaların dışında sanıyorum hedeflediğimiz şeyi yaptık. Acaba çekilemeyen sahneler de çekildiğinde film için ne denecekti? Teknik imkân kartamamış olsaydı bu film nasıl olacaktı? Bu nu sadece kendi filmim için söylemiyorum.

Y.ÖNCÜ- Teknik olarak her şey var olsa, biz iyi film çekebilmenin hatta iyi film kavramı yerine doğru film çekebilmenin yollarını ya da koşulla-

rını sağlayabilecek miyiz? Veya bu koşullar neler?

E.KAR- Bizim filmlerimizde o uzak var. Senaryo aşamasında iş bitmediği için, onu kavrayan elemanlara sahip olmadığımız için bütün filmlerimiz ayrıntıdan uzak. Dünya sinemalarında da bunun tam tersini görmekteyiz. Konuyu çok rahat genişleten, sürükleyen ve hatta sürpriz sonlar hazırlayan bir sinema var. Bizde bu maalesef başarılamıyor. Belki haksızlık olacak ama izim sinemamızda şimdilik bunu başarabilecek beyinler yok. Yalnız Yılmaz ağabeyin bazı senaryolarında bunu aşma eğilimi vardı.

Y.ÖNCÜ- Su filmi ile seyirciye sorulmak istenen soru neydi?

E.KAR- Biz başlangıçta Su ile iki şeyi hedefledik. Birincisi doğunun ücra bir köşesinde insanların bir noktadan sonra geriye dönememelerinin basit ve yalın bir anlatımını getirmekti. Onu getirirken de, filmin sonunda şunu sorduruyorduk, "aaa hâlâ bunlar oluyor mu? Ülkemizde böyle durumlar da mı var?" İkincisi Türk sinema tarihinde yapılan köy filmlerinin çoğunluğunda belki son bir iki film hariç, bir haksızlık ve yanlış tanımlama var. Biz bunu biçimsel olarak yıkmaya çalıştık. Örneğin Berces Ağa ve diğer insanlar yaşayan tiplerdir.

Y.ÖNCÜ- Konuşmamızın akışını biraz değiştirip, Su filminin bence çok önemli olan bir özelliğine değinmek istiyorum. Su filmi şu sıralar "doğu sorunu" başlığı altında tartışılmaya başlanan ve daha on yıllarca gündemlerimizde özel bir yer edinecek olan bir konuyla, öykünün geçtiği yer ve insanları nedeniyle çok ilgili. Bu açıdan filmin bir öngörüyü içerebilirdi. Bu konuda ne düşünüyorsunuz?

E.KAR- Sanatçıların toplumlarına karşı sorumlulukları vardır. Bu sorumluluğu sonuna kadar hissetmek zorundayız. Durum böyle olunca ele alacağımız konulara çok dikkat etmek durumundayız. Ben doğunun karakteristik özelliğinden yola çıkarak da bir film yapabiliydim. Onu çok sivri, çok çarpıcı ve çok net ölçüler içerisinde o çelişkilerin yoğunluğunu da verebilirdim. Ama öyle bir film yapmadım. Baştan böyle bir film hedeflememiştim. Böyle bir film hedef-

besledi, su ona hayat verdi ama yine sana döndü". Böyle bir gelenek varmış. Biz burada bir yandan bunu anlatırken bir yandan da insanın girdiği ilişkileri, onların yaşam içerisindeki çıkar çelişkilerini başlangıç bölümünde vermeye başlamıştık. Bunları verirken de şunları hedeflemiştik. "Bak bunlar oldu. Berces ağalar insanların sevgilerini engellediler. Ama hâlâ içimizde Pero'ların Merdan'ların sevgileri devam ediyor. Berces ağalar devam etmiyor." Ve bundan sonra asıl filme geçiyorduk. Bizim için hedef olan bu yer yok. Berces Ağa'nın özelliklerini daha da kuvvetlendiren bazı kişisel -iç yan diyoruz biz buna- yanları çıkmadı. Neydi bizim senaryoda anlattığımız Berces Ağa? Berces Ağa'nın çıkmazı neydi? Berces Ağa'ya 3 kuma aldırın ve sonra onu tıkan neydi? Bunların cevapları verilemedi. Berces Ağa bir yandan iktidarı yaşarken bir yandan da iktidarsızlığı yaşıyordu. Berces Ağa'ya göre bu yeni gelen teknolojinin basit ama ilginç ürünü olan Sarı Yatak'a sahip olursa her şey değişecekti. Oysa sarı yatak gelse de hiç bir şey değişmeyecekti. Filmde kullanamadığımız bir de filmi gören gözü olan bir kadın motifimiz vardı. Gelişme bölümlerinde ekendini gösteren, kendi meselelerinden yaklaşıp anlatan filmi gören gözüydü. Bir tür bilge. Çekemediklerimizden biri de bu. Meral Niron AST'tan gelecekti. Fakat gelemedi. Kamera imkânlarımızla ne derece başarabileceğimizi bilmemekle birlikte kafamızda bir resim düzeni vardı. Filmin final bölümünde, her iki gencin ölüm haberi köye ulaştığında, sanki kanın vücuttan çekilmesi gibi, kamera köyün içerisinden çekilip gidecekti. Ben bunu efsane ile bağlayacaktım. Örneğin, yurdun değişik köşelerinde bu olayı duyanlar efsane edene benzerlerinde olduğu gibi, Pero ile Merdan'ın ölmediklerine inanan insanların rivayetlerine geçilecekti. Ve şöyle sonuçlanıyordu hikâye. "İşte o gün bugün Merdan ve Pero'nun gittiği yerler kuraklığı geride bırakıp yeşillendi. Yaşama kavuştu. Ve bugün yine yürüyoruz. Bugün ürünlerimizi bir kez daha nehire götüreceğiz." Böyle diyordu, bilge kadın.

Y.ÖNCÜ- Bundan sonra ne yap-

mayı düşünüyorsun?

E.KAR- Bu filmin problemlerini dikkate alarak, bundan sonra yapacağımız filmlerde dikkate alacağımız hususlar daha netleşti. Bizim elemanlarımızın karnı doymadığı sürece verimli olma şansı yok. Dünya sinemalarındaki en büyük başarı da buradan geliyor. İnsanların kazançlarında uçurumlar olmamalı. Bir yanda 7- 10 -15 milyon alan insanlar, bir yandan -aynı filmde- 300- 400 ya da 700 bine talim eden insanlar, aylarca onun peşinde koşan insanlar olmamalı. Aslolan başka bir şey var. Sinemamızın bir tuzağı kendi içinde gelişmeye başlıyor. Tipik bir gruplaşma var.

Y.ÖNCÜ- Hangi temelde?

E.KAR- Film yapmayı belirleme anlamında. Bu gruplaşma bir yanda yeni ve iyi filmler yapmak maksadıyla gelenlerin yer aldığı yer almaya çalıştığı bir grup, bir de onların karşısında meseleleri ticari görüp, dalgalanmalar içerisinde yer alan bir grup. Ne enteresandır ki, bizim yanımda yer alması gereken birinci grubun içerisinde bile biz yer alamıyoruz. Bu bizim yanımdan ya da eksikliğimizden kaynaklanmıyor. Ben buna sinemanın tutuculuğu diyorum. Öyle bir tutuculuk ki, bilgi alışverişi bile yapılamıyor. Örnek vereyim. Bundan birkaç ay önce filmimi festivallere göndermek için birinci gruba giren insanlardan bilgi istediğimde, doğru bilgiler verilmediğini, verilmek istenmediğinin farkına vardık.

Y.ÖNCÜ- Çok mu kendine güvensiz acaba? Dışarıdan gelen yeni güçlerden yeni kanlardan korkuyorlar mı?

E.KAR- Bana biraz öyle geliyor. Bana o tipik günlerimde sahip çıkmayan bir anlayış nasıl yorumlanabilir ki? Sinema bulamamak ne kadar zor düşünebiliyor musun? Bugün en güçlü görünen ODAK film çevresi bile sinema bulmakta güçlük çekiyor. Üstüne üstlük bunların dışında sinemalar kapanıyor. Ve işin enteresan yanı biz kahramanlık yapıyoruz. Bazılarına göre inatçıyız. Bazılarına göre kendimizi tatmin ediyoruz. Bazılarına göre de tehlikeliyiz. Her şeye rağmen seyircisini bulan filmler yapacağımız günler uzak değil.

lenmiş olsaydı ne olurdu bilemiyorum ama, herhalde genç bir sinemacı olarak belki çok daha başarılı bir filmle seyirci karşısına çıkabilirdim, ya da yeni bir sinemacının intiharı olabilirdi.

Y.ÖNCÜ- Filminde yapamadığın şeylerden bahsettin. Yaptıklarını izledik. Peki yapamadıkların nedir?

E.KAR- Su filmi senaryo aşamasında bir efsane filmi olarak hedeflenmişti. Efsaneyi anlatan bir başlangıç bölümü vardı. Yıllar önce zulmün, insanlar üzerindeki baskının yok olması, sevginin Berces ağalarca yok edilmemesi için her yıl bir araya gelip yöresel özellikler içerisinde insanlar nehir kıyılarına yürürlermiş. Ve o yılki ürünlerini bir kazanda pişirip nehre atarlarmış. İnanaşa göre "topraktan geldi, güneş

GÖÇ

SEZAI SARIOĞLU

Samsun Askeri Ceza ve Tutukevi

Deniz İçre ve Denizaşırı

Yeni güne başlamak
Gerçek dostlukların temeline
bilinçli dostluklar yapmayı öğretti yaşam bize
Ve kolay kurulup kolay bozulan
İğreti dostluklardan nefret etmeyi

Dostluklarımızın yanında sözü mü olur
Mevlana-Şems Bedrettin-Börklüce dostluğunun
En küçük sevinçleri de paylaşarak
kavganın en zorunda oluşmalı dostluklar
ve serpilip gelişmeli o en büyük erime

Yetmeyip düşenler acımız ve dönenler hincımız
ama yol çok uzun biliyoruz
Acılar kanıksanmadan güzlerimizle varıp
delip aşmalıyız aşılması gereken dağları
ve yine bilinir ki acılar
katığı ve kamçısıdır büyük sevdaların

Azgın boğaların henüz
öldürücü darbelerle saldırmadığı arenada
toz pembe bulutlara güneşe
ve henüz korkuyla tanışmamış insanlara
çılginca bir serenatla 'ole' yapmak
yetmedi kavgayı sonuna vardırmaya
ve hançerlenmiş dostlukları kurtarmaya

Yetmedi toza toprağa belenmiş anıları
modern Brütüslerin hançerlerinden korumaya
Kaldıramadık henüz belleğini sildirmiş dostların
çamurlu ayakları altından güzelim anıları

Bulutsuz o güzel günlerde
yaşam hep birkaç adım
önümüz sıra uçup gitti ve biz
renkli uçurtmalarımızın kuyruklarını tutmanın
çocuksu, onurlu ve
bilinçli çabası içinde olduk sür git

Hiç bir kötülük ve özel çıkar bilmeksizin
sevdik insanları ülkemizi ve hayatı
Ne ki ne kuyruğunu tutabildik uçurtmaların
ne de istenen coğrafyada ve yükseklikte uçurabildik

Yükümüz tam denk edilmemişti belki de sırtımıza
ve ayaklarımızda o kaybana ağırlıklar
yetmedi gücümüz yaşamın önünden yürümeye, yön
vermeye

Büyük aşklarımızı hep eksik yaşadık
tamamlamak inat oldu şimdi
direnip tutunmak boyun borcumuz

Ve günlerden bir gün hoyrat yaban bir el
İplerini koparttığı yetkin bir beceriyle uçurtmamızın
Ümut yüklü ne varsa dağarcığımızda
katıverdi güz rüzgârlarının önüne

Sürüklenir dururuz o gün bugün
nice uçurtma yitti boşlukta
ve iveness bir imeceyle yenileri çatıldı yerlerine
Kaç yiğit göçüp gitti ve kaç yiğitleme yazıldı
kaç dost söndürdü içindeki ekim ocağını
ve bilmem kaç kez
ağıta durdu ve ilençlendi anılar

Başımızda gezgin ve oynak bir fırtına
kara ve çekimli bulutlarıyla
sürgit kar topluyor göklerden
ve ağmak için canevimize fırsat kolluyor

Ayaklarımız hâlâ kaygan bir toprakta
cansuyu beklesek de onlarca yıllık susuzlukla
dirim için kavgadan başka
şans tanımıyor yaşam bize

Umar bilimle sarmalanmış özgücümüzde
cansuyu halkın hiç kesilmeyen çeşmelerinde
Her yeni gün daha aşkın emilen süt
güneş ananın memelerinde
ve çocuklarımızın cıvıltılı gülüşlerinde

Daha sıkı kavgaların öngününde
gözümüzün içine bakıyor öksüz değerler
Gerçek dostluğun özverinin kahramanlığın
özüdür ve anlamıyla örtmüştür
yaşamadaki her kıpırtı şimdi

Bir kavga ki onlar yok etmek
biz dirim için başlarız her yeni güne
ve öz türkümüzle çekeriz besmeleyi

ÇAĞRI

İşkencenin toplumsal sorun olduğu bir dönemi yaşıyoruz. Yüzbinlere varan insanın gözaltında ve gözaltı sonrasında karşı karşıya kaldığı işkence, kaynağını ve gücünü elbette kapitalizmden almaktadır. Ancak bugün kapitalist olan her ülkede işkencenin ül kemiz ve benzeri ülkelerdeki boyutlarına varmayabildiği düşünülecek olursa sorunun çözümünü "afaki" bir anti kapitalist çözüme bağlamanın yetersizliği açığa çıkacaktır. Bu anlamda sorun, son derece güncel ve ivedi politik çözümleri gerektirmektedir. Gereken çözümleri mücadele süreci gelişimi ile birlikte en etkili biçimlerde gündemleştirecektir. Biz bu günden deyim yerinde olursa sorunun politik ve düşünsel çerçeve-

sinin yazılması ve derlenmesi gerektiği kanısındayız. İşkenceye karşı oluşturulacak ilk ve etkin tedbirlerden biri "işkence anının", işkenceci-"kurban" ilişkisinin somut ayrıntılı biçimde çözümlenmesi ve bu doğrultuda zengin bir edebiyatın oluşması gerektiğine inanıyoruz. Sorun bugün için liberal aydınların elinde bir şikayet ve sızlanma edebiyatına dönüşmüş bulunmaktadır. Bu bağlamdan kurtarılıp radikal bir içeriğe ve ruha kavuşturulması gerekmektedir. Bu nedenle bizzat işkence görmüş okuyucularımızın etkin katılımını gerektiren bir kampanya başlatıyoruz. Kampanyaya iki biçimde katılmak mümkündür.

- 1) Bu konuda araştırma, inceleme ve görüş içeren yazılarla.
- 2) Aşağıdaki soruların yanıtını içeren (azami beş daktilo sayfası) mektuplarla.

- a) Yaşadığınız işkence olayı hangi aşamalardan geçti. Kaç gün sürdü?
- b) Hangi işkence biçimlerine maruz kaldınız?
- c) İşkencecilerin kullandığı mantık sizce nedir?
- d) İşkence hangi "bilimsel, biyolojik, psikolojik" varsayımların ürünü?
- e) İşkence insanlık dışı bir uygulama ve yine "insanlarca" uygulanıyor. Deyim yerinde olursa birileri bu işten "ekmek yiyor". İşkenceciler sizce bu zıtlığı nasıl çözümlüyor?

Not: Bize ulaşan her mektubun ve yazının bizleri yönlendireceğini düşünerek, lütfen soruları "ajitasyondan" uzak ve yaşamış somut verilerle yanıtlayınız.

DESEN: Ragıp TOKLUÇU

TÜSTAV

yeni aşama

- ★Aşılması greeken acil bir sorun: Kitlesellik
- ★Gazi Üniversitesinde neler oluyor
- ★Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde provakasyon
- Kitle örgütlerinin ilkeleri sorunu üzerine
- 80 sonrası demokratik mücadele ve bazı eylemler
- Estetik üzerine

- Yarınlar gelecek için mücadele edenlerin olacaktır.
- Öğrenci dernekleri-eylemler-tavırlar
- Öğrenci dernekleri neden sendikal örgütlenmelerdir.
- ★Afganistan: Sırtımızdaki kamburları atalım.
- ★Ulusal Sorun Üzerine (II)
- Toplumsal dönüşüm ve Tarih üzerine notlar (II)

AYLIK

HABER

ARAŞTIRMA

DERGİSİ

NİSAN SAYISI
BAYİLERDE

yeniöncü
AYLIK SOSYALİST DERGİ

Derginize zamanında ve daha ucuza sahip olabilmek için ilişikteki abone fişini doldurup banka havale kağıdının bir kopyasıyla adresimize gönderiniz.

Lütfen büyük harflerle, mürekkepli kalemle doldurunuz.

Yıllık abone bedeli:

Yurtiçi : 5000 TL.

Yurtdışı: 40 Dm

Adı :

Soyadı :

Adres :

Şehir :

Ülke :

Abonenizin başlayacağı ay:

Abonenizin biteceği ay:

Havalelerinizi: Nuran Ağan adına

Türkiye İş Bankası Türbe Şubesi 102950 Hesap Numarasına göndermenizi rica ederiz.